

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Pedagogikos fakultetas

Psichologijos katedra

Snieguolė Andrutienė

**SPRENDIMAS SAVO ŠEIMOJE AUGINTI SVETIMĄ
VAIKĄ: PROCESO IŠGYVENIMAS**

Psichologijos studijų programos
magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė – prof. dr. R. Čepienė

Klaipėda, 2014

TURINYS

TURINYS	2
ĮVADAS	4
1. SPRENDIMAS SAVO ŠEIMOJE AUGINTI SVETIMĄ VAIKĄ: REIŠKINIO SOCIALINIS – PSICHOLOGINIS DISKURSAS	6
1.1. Vaiko globos šeimoje kaip socialinio reiškinių samprata	6
1.1.1. Socioedukacinės globojamo vaiko problemos adaptuojantis globėjų šeimoje	9
1.2. Šeimos sprendimo auginti svetimą vaiką psichologiniai aspektai	12
1.2.1. Šeimos apsisprendimo įvaikinti svetimą vaiką etapas	12
1.2.2. Įtėvių motyvacija tapti svetimo vaiko globėjais	15
1.2.3. Globojamo vaiko adaptacijos šeimoje etapas	17
2. APSISPRENDIMAS SAVO ŠEIMOJE AUGINTI SVETIMĄ VAIKĄ: PROCESO IŠGYVENIMO TYRIMAS	24
2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	24
2.2. Tyrimo metodas.....	24
2.2.1. Kokybinės tyrimo paradigmos pasirinkimo pagrindimas	24
2.2.2. Fenomenologinės analizės metodo pasirinkimas ir jo pristatymas.....	24
2.2.3. Giluminis kokybinis interviu	25
2.3. Pasiruošimas atlikti tyrimą, vieta ir trukmė.....	26
2.4. Tyrimo dalyvių pasirinkimas.....	26
2.4.1. Pasirinktos imties pagrindimas	27
2.5. Transkribavimas	28
2.6. Tyrimo duomenų analizė.....	28
2.6.1. Patikimumas ir validumas.....	29
2.7. Tyrimo eiga	29
3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS	31
3.1. Sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką subjektyvios patirties struktūra	31
3.2. Fenomenų apibrėžimai	38
3.3. Galutinis subjektyvaus sprendimo auginti savo šeimoje svetimą vaiką fenomeno formulavimas	39
3.4. Bendras fenomeno apibrėžimas.....	40
3.5. Rezultatų aptarimas kitų tyrimų ir teorijų kontekste	41
3.6. Tyrimo ribotumai ir gairės tolimesniems tyrimams	45
3.7. Rekomendacijos	46
IŠVADOS	48

LITERATŪRA	49
SANTRAUKA.....	53
SUMMARY.....	55
PRIEDAI	57

ĮVADAS

Prieš įsipareigodami tapti tėvais, šeimos nariai turėtų suvokti ir įsisąmoninti savo motyvaciją ir priežastis, kurios paskatina asmenis svarstyti galimybę savo šeimoje auginti vaiką, kuris nėra biologiškai susijęs nei su vienu šeimos nariu. Įvertinta rizika ir galimos kliūtys yra svarbios žmonių, kurie ryžtasi globėjo vaidmeniui, suvokimui. Svarbu numatyti galimą įtaką ir poveikį tėvų psichologinei ir emocinei būsenai globojant vaiką. Šeima turi įvardinti lūkesčius, kurie gali turėti įtakos motyvacijai ir galimai rizikai, numatomai globos procese (Broady at all, 2010).

Autoriai Cole, Foster (2005), Laurinaitis (2008), Tryc (2013) teigia, kad globėjų motyvacijai, paskatinusiai priimti sprendimą tapti globėjais, svarbus noras padėti skriaudžiamam ar apleistam vaikui, siekis padidinti šeimą, socialinis rūpestis bendruomene, noras padėti specialių poreikių turintiems vaikams, turėti sau draugiją, dvasinę išraiška, noras, kad vaikas atstotų savą jau suaugusį vaiką, noras parūpinti draugiją savo vaikui. Tėvų motyvacija tapti globėjais – tai prielaidumas, poreikis suteikti vaikams stabilumą, saugumą, rūpestį, dėmesį ir meilę nuskriaustiems vaikams. Dauguma tėvų turi nevaisingumo problemų. Globėjų motyvacija turi įtakos globos sėkmei ir nesėkmei.

Pasak Liobikienės, Radvilienės (2009), priėmus sprendimą auginti svetimą vaiką, šeimos išgyvena krizę, kuri yra neišvengiama įvaikinimo proceso dalis. Dėl šios priežasties, šeimos nariams būtinas konsultavimas, mokymas, palaikymas, parama bei kita reikiama pagalba. Įvaikinimo proceso metu teikiamos socialinės paslaugos padeda įveikti krizes. Įvaikinimas – tai tęstinis procesas, susidedantis iš kelių etapų: apsisprendimo, pasirengimo įvaikinimui, adaptacijos ir vaiko auginimo. Šeimos išgyvena įtampą, baimę, kartais bejėgiškumą ir nusivylimą dėl neišsipildžiusių lūkesčių.

Dauguma tėvų teigia, kad atsiradus įvaikiui, poveikis šeimai yra teigiamas - tai stiprina darną ir vienybę šeimoje. Šeimos nariai atranda galimybę mokytis vienas iš kito, jausti gailestingumą. Padidėja darna tarp partnerių, juos vienija bendras tikslas ir veikla. Porose, kuriose santykiai šlijo, atsiranda paskata susivienyti ir sukurti tvirtesnius santykius iš naujo (Tryc, 2013).

Tėvai, priėmę sprendimą šeimoje auginti svetimą vaiką, neišvengiamai susiduria su įvairiais sunkumais, nes globojami vaikai yra patyrę ankstesnes psichologines ir fizines traumas, kurios turi įvairialypes pasekmės. Emociniai ir psichologiniai poveikiai siejasi su globojamų vaikų elgesio problemomis, nerimu, stresu, nusivylimu, depresija, izoliacija, išsekimu, pykčiu, silpna impulsų kontrole (Child Welfare Information Gateway, 2012).

Temos aktualumas. Globos/įvaikinimo tema tampa ypač aktuali valdžios institucijoms prabilus apie ketinimą kuo daugiau vaikų, netekusių tėvų globos, iš valstybinių globos namų perkelti į šeimas, norinčias ir galinčias jais pasirūpinti bei užtikrinti pilnavertį šeiminių ugdymą.

Pasirengimas globos procesui svetimą vaiką priimančiai šeimai yra nemažas iššūkis, reikalaujantis susivokti savo lūkesčiuose, pasirengti keisti gyvenimo sąrangą, įvertinti savo galimybes bei gebėjimus ir kt. Pristatomas tyrimas ir buvo sumanytas siekiant atskleisti giluminius šio pasirengimo proceso ypatumus.

Šio **tyrimo tikslas** – aprašant autentišką moterų suvoktą ir įsisąmonintą subjektyvią patirtį atskleisti sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką priėmimo procesą.

Siekiant nurodyto tikslo yra keliami tokie darbo **uždaviniai** :

1. Atskleisti, psichologinius šeimų apsisprendimo auginti svetimą vaiką aspektus;
2. Apibrėžti subjektyvaus moterų patyrimo, priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, fenomeną.

Darbo struktūra: įvadas, 3 skyriai: 1) literatūros, nagrinėjančios tiriamą reiškinį apžvalga; 2) tyrimo metodika ir imties charakteristika; 3) kokybinio tyrimo rezultatų analizė; galutinis fenomeno apibrėžimas. Literatūros sąrašas (55 šaltiniai), santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, 9 priedai. Darbe pateikiamos 1 lentelės. Darbo apimtis (be priedų) 56 puslapiai.

1. SPRENDIMAS SAVO ŠEIMOJE AUGINTI SVETIMĄ VAIKĄ: REIŠKINIO SOCIALINIS – PSICHOLOGINIS DISKURSAS

1.1. Vaiko globos šeimoje kaip socialinio reiškinių samprata

Anot McDonald at all (1992), atveju, kai vaikai likdavo be priežiūros buvo per visą žmonijos istoriją. Vaikai lengvai tampa aukomis - jie bejėgiai apsiginti. Naujagimių perdavimas valstybės institucijoms dažnas visoje istorijoje ir dar vis paplitęs, ypač šalyse, kuriose didelis skurdžiai gyvenančių žmonių grupių procentas. Daugeliu atveju tokios priemonės yra būtinos, kai nepakanka maisto išmaitinti gimusį kūdikį. Svetimų vaikų auginimas ir globa, netekus biologinių tėvų, būdavo geriausia išeitis tuo atveju, kai mirdavo gimdyvė ir vaikas likdavo be būtinos priežiūros. Vyresni šeimos vaikai turėdavo dirbti, darbas buvo esminė veikla išlikimui, todėl artimieji neturėdavo galimybes auginti likusio be motinos kūdikio. Tais laikais vaikai nebuvo vadinami vaikais, o mažaisiais suaugusiais. Tokiu būdu viduramžiais Europoje palaipsniui mažėjo kūdikių nužudymų skaičius. Tačiau, 19a. įstatymai, susiję su žiauriu elgesiu su gyvūnais, dar vis buvo daug griežtesni nei įstatymai, susiję su žiauriu elgesiu su vaikais. Nebuvo įprasta, kad vaikas būtų pašalintas iš šeimos esant smurto ar vaiko išnaudojimo atveju.

Vaiko teisių apsauga atsirado palaipsniui. 1853m. buvo priimtas įstatymas su tikslu miesto gatvėse vaikataujančius vaikus vežti į kaimo bendruomenes, kuriose steigiami piliečių organizuojami komitetai ir vaikai integruojami į šeimas. Tai vyko kaip vergų aukcionas, nes buvo pripažinta, kad motyvai šeimose auginti svetimą vaiką buvo daugiau savanaudiškumo nei krikščioniškų paskatų išdava. Nors vaikai nebuvo našlaičiai, jie tokiu būdu buvo atskirti nuo biologinių šeimų. Globojančios šeimos priežiūros raida glaudžiai susijusi su evoliucija valstybinėse globos vaikų priežiūros įstaigose. Buvo steigiamos viešos našlaičių prieglaudos, teikiančios laikiną prieglobstį skurstantiems vaikams. Šis globos tipas buvo didelis patobulinimas lyginant su prieš tai buvusia sistema, tokius vaikus talpinti kartu su psichiniais ligoniais arba senais žmonėmis. Vėliau kylant diskusijoms apie tokių įstaigų reikalingumą, vaikų globa buvo traktuojama plačiau. Konceptija globoti vaikus buvo pripažinta ir nuspręsta, kad geriausia, kai globa vyksta šeimose. Labiausiai išvystyta globa buvo 1930m. pradžioje. Iki šiol globa šeimoje yra geriausias variantas, išskyrus atvejus, kai globojamam vaikui reikia specialios priežiūros, kurios šeima negali suteikti (McDonald at all, 1992).

Iki šių dienų globos procese tėviai ir išplėstinės šeimos nariai vaidina svarbų vaidmenį, kai biologiniai vaiko tėvai to negali juo pasirūpinti. Tėviai turi būti skatinami suteikti vaikui daug dėmesio, atskleisti vaiko potencialias galimybes, suderinti meilę ir discipliną, skatinti vaiką pokalbiams, skaitymui, muzikai, namų ūkio tvarkymui ir žaidimui (Committee on Early Childhood, Adoption and Dependent Care, 2000).

Harden (2004) teigia, kad veiksniai, kurie turi įtakos galimiems globos sunkumams, tai galimos įvaikio elgesio problemos atsineštos iš pirminės šeimos. Prieš patenkant į globos įstaigas, vaikai dėl neigiamos patirties turi susiformavusį psichikos sveikatos rizikos faktorių, pvz., depresija, netinkami socialiniai įgūdžiai, akivaizdūs elgesio (agresijos, pykčio ir pan.) sutrikimai.

Vaiko socialinės apsaugos sistemos ir specialistų pareiga yra užtikrinti saugią ir stabilią šeimos aplinką globojamiems vaikams. Užtikrinti, kad kiekvienas globojamas vaikas gautų nuolatinę buveinę yra svarbus žingsnis link šio tikslo. Būtina taikyti programas, kurios skatina teigiamą šeimos patirties efektyvumą globojamiems vaikams. Siekiant sukurti "aplinką be žalos" globojamiems vaikams, vaikų socialinės apsaugos sistemos teikia paramą ir mokymus, siekiant skatinti tėvius užtikrinti globojamo vaiko gerovę bei sukurti paslaugas, kurios orientuotos konkrečiai į vaiko ir šeimos poreikius. Vaiko globa ir rūpyba padeda įgyvendinti vaiko teisę į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą, kai šito negali arba nenori daryti jo tėvai. Viena iš prioritetinių vaiko globos formų - vaiko globa šeimoje, kurioje užtikrinamos sąlygos, kokių reikia vaiko mentalinei, fizinei, dvasinei, moralinei ir socialinei raidai (Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, 2003).

Ilgūnienė, Žadeikaitė (2009) atskleidė, kad svarbiausias vaiko globos organizavimo tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą artimiausioje šeimai aplinkoje. Vaiko globos organizavimas yra dinaminis procesas, kuris kiekvienais metais kinta, o tai skatina tobulinti vaiko globos organizavimo sistemos kūrimo principus ir jos įgyvendinimą.

Vitkauskas (2010) teigia, kad pretenduojančiam į vaiko globėjus asmeniui keliami specialūs reikalavimai. Jo sveikatos būklė, asmeninės savybės, gebėjimas bendrauti su vaiku, specialūs buities ir gyvenimo sąlygos turi atitikti nustatytus reikalavimus. Tokiu būdu siekiama apsaugoti vaiką nuo psichologinės įtampos, emocinio streso, atsirandančio augant globėjo šeimoje. Globėjai dažnai neturi pakankamų pedagoginių įgūdžių bendrauti su globojamu vaiku.

Anot Ratnikaitės (2011), šeima alternatyvia vaikų priežiūros forma Lietuvoje tapo 1988m. Būtina, kad šeimos aplinka būtų pagrįsta tarpusavio pasitikėjimo, pagarbos ir meilės principais. Globojamam vaikui turėtų būti suteikta stabili, saugi, teigiama emocinė aplinka, kurioje jis jaustųsi pripažintas, saugus, svarbus ir mylimas, nepriklausomai nuo sveikatos būklės ar vystymosi sutrikimų. Šeima turėtų puoselėti dvasinį tobulėjimą, perduoti globotiniui katalikišką auklėjimą, kuris užtikrintų palankias sąlygas vaikui susidoroti su neigiamos patirties pasekmėmis, kurios susiformavo pirminėje šeimoje. Tokiu atveju tikėtina, kad kokybinė naujoje šeimoje sukurtų santykių kaita atitinkamai pakeistų globojamo vaiko pasaulėžiūrą bei moralinę ir vertybinę sistemas.

Pradžioje atėjus globojamam vaikui į šeimą, susiklosto emociškai ir psichologiškai įtempta situacija: vaikai neturi pačių būtinausių socialinių bei dorovinių įgūdžių ir įpročių, jų dvasiniai

poreikiai nepatenkinti, dvasinė tuštuma neužpildyta, nes jų aplinkoje nebuvo žmogaus, kuris sukurtų ilgalaikį emocinį ryšį, prie kurio vaikas būtų prisirišęs. Todėl šeima, priimanti sprendimą auginti svetimą vaiką, turėtų įsipareigoti visų pirma suteikti augančiam žmogui šeiminei aplinką, būtiną visapusiškam ir harmoningam vaiko vystymuisi. Vaikų harmoningas vystymasis būna sutrikdytas deprivacijos, smurto, asocialios aplinkos gimus; galiausiai – tėvų, šeimos, namų praradimo tėvams atėmus tėvystės teises ar, rečiau, mirties, ligos, emigracijos atvejais. Netekties pasekmės vaikui – tai sutrikę santykiai su aplinka, jaučiamas nesaugumo jausmas, nepasitikėjimas kitais žmonėmis, negebėjimas prisirišti ir palaikyti nuoširdžius santykius su kitu asmeniu, negebėjimas pritapti aplinkoje, žema savivertė, bejėgiškumo jausmas, negebėjimas suvokti savo emocijų, pyktis nukreiptas į kitus ir save, pesimizmas, suicidinės mintys. Šių pasekmių įveikai reikalingos stiprios priemonės, kurias, teikia auklėjimas naujoje šeimoje, savo esme orientuotoje į santykių atkūrimą (Ratnikaitė, 2011).

Bankauskienė, Staskevičienė (2006) teigimu, globojanti šeima pasižymi tuo, kad yra priskirtiniai vaiko ugdytojai, santykiai tarp ugdytojų ir ugdytinių remiasi socialiniais ryšiais, globėjams būtinas pasiruošimas globoti svetimą vaiką, tokioje šeimoje yra stipriai išreikšta terapinė - prevencinė funkcija, nes edukacinio veikdinimo objektas yra psichologiškai ir emociškai pažeisti vaikai. Globėjai turėtų bendradarbiauti su institucijomis, prižiūrinčiomis globos procesą jų šeimose, pedagogais, psichologais.

Pasak Pasaavičienės (2008), palankiausia vaikui – būti globojamam darnioje šeimoje. Tik šeimoje gali vykti pilnavertė vaiko socializacija, kai žmogus, gyvendamas tarp kitų žmonių, natūraliai perima jų patirtį, elgesį, vertybinę sistemą, papročius.

Jonuškienė (2009) teigia, kad Lietuvoje vis labiau visuomenei priimant įvaikinimą kaip pagalbą šeimai, būsimieji įtėviai paruošiami tėvystei, nebijo atvirai prisipažinti sau ir aplinkiniams, kad nebijo laukiančių iššūkių dėl įvaikinimo ir konfidencialumo. Vis daugiau šeimų apsisprendžia pasirinkti atvirą įvaikinimą, kuris padeda vaikui priimti save tokį, koks yra ir įsitvirtinti visuomenėje, turint savo autentišką praeitį ir dabartį.

Anot Staskevičienės, Bankauskienės (2003), globėjo vaidmens globotinio atžvilgiu supratimas visų pirma priklauso nuo šeimyninės vaikų globos sampratos. Šeimyninė vaikų globa dėl savo pobūdžio yra svarbi ir efektyvi globos forma, nes vaikui netekus tėvų globos, ugdytojo vaidmenį atlieka globėjai, o vaiko socializacija arba „pirminės kultūros“ priėmimo procesas ir toliau vyksta šeimos aplinkoje. Tačiau, pasikeičia ugdymo proceso vykdytojai – tėvų edukacines teises ir pareigas perima globėjai. Globėjai atsakingi už vaiko sėkmingą socializaciją, už vaiko tapimą asmenybe. Jie skatina ir palaiko vaiko individualizaciją per socializacijos procesą. Globėjai globojamo vaiko atžvilgiu turi tokias moralines teises, kurios nepažeidžia vaiko teisės į autonomiją. Vaiko ugdyme prioritetu laikomos vaiko teisės, o jų įgyvendinimas yra vienas iš esminių globėjų

pareigų. Globėjai įskiepija moralines taisykles ir nuostatas, suformuoja pirmąją gėrio supratimą, skatina vaiko individualybės susiformavimą, ir autonomijos plėtrą. Globėjai turi išmokyti vaiką skirti kas yra gera ir bloga. Vaikas šeimoje turi įsisavinti taisykles, saugumo ir moralines normas, nes gyvendamas visuomenėje turi laikytis tam tikrų nuostatų ir taisyklių. Vaiko identitetas adekvačiai formuojasi tik tuomet, kai patiriama jį supančio pasaulio įvairovė. Globėjai turi prisiimti atsakomybę sudaryti sąlygas savo globotiniui išgyventi šią įvairovę.

Apibendrinant galima teigti, kad globėjo vaidmens globotinio atžvilgiu supratimas priklauso nuo šeimyninės vaikų globos sampratos. Vaiko globos procese tėviai ir išplėstiniai šeimos nariai vaidina svarbų vaidmenį. Tėviai globą turėtų suvokti kaip atsakomybę suteikti globojamam vaikui daug dėmesio, atskleisti vaiko potencialias galimybes, suderinti meilę ir discipliną, stengtis vaikui užtikrinti tokias sąlygas, kokių reikia jo fizinei, mentalinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai užtikrinti. Globėjai atsakingi už vaiko sėkmingą socializaciją, už tapimą asmenybe. Tačiau, globojamas vaikas patiria socioedukacines problemas adaptuojantis šeimoje, nusprendusioje auginti svetimą vaiką. Tai bus aptarta kitame skyriuje.

1.1.1. Socioedukacinės globojamo vaiko problemos adaptuojantis globėjų šeimoje

Pasak Einorienės (2005), globa - tai šeimos apsisprendimas prižiūrėti kieno nors vaiką kelias dienas, savaites, mėnesius arba daugelį metų. Siekiant sėkmingo globos proceso, šeimos nariai turėtų priimti vaiką su jo tapatybe ir istorija, biologine šeima kaip svarbia tos istorijos dalimi. Globėjų šeima turi rūpintis vaiku ir jį ugdyti, siekti palaikyti ryšius su globojamo vaiko giminėmis, priimti vaiko kilmę, jo atsineštą kultūrinį paveldą. Šeima labai svarbi vaiko socialinei adaptacijai, šeimos funkcijos bei atliekami vaidmenys turi įtakos vaiko socialinių poreikių tenkinimui.

Staskevičienė, Bankauskienė (2003) diskutuoja apie globėjų, kaip neprigimtinių globotinio ugdytojų, edukacines teises ir pareigas, kurias jie atlieka indoktrinacijos proceso metu, globojamo vaiko atžvilgiu. Traktuojant globėjus, kaip ugdytojus, gyvenančius pokyčių laikmetyje, kyla problema, kiek globėjai, būdami neprigimtiniai vaiko ugdytojai, svetimi žmonės tam vaikui, gali indoktrinuoti savo globotinius.

Garbarino at all (1986) teigia, kad šeimoje, apsisprendusioje auginti svetimą vaiką, turėtų būti dedamos visos pastangos siekiant, kad globa teiktų teigiamą patirtį ir gijimo procesą globojamam vaikui. Grėsmė vaiko vystymuisi dėl patirtos prievartos ir nepriežiūros turėtų būti suprantama visiems vaiko šeimos, į kurią ateina gyventi globojamas vaikas, nariams.

Staskevičienės (2007) teigimu, globojančios šeimos požymius tikslinga klasifikuoti, apjungti į charakteristikas, turinčias savo kriterijus. Globotinių ugdymas globėjų šeimoje įgauna terapinį atspalvį, nes globotiniai paprastai yra pedagogiškai apleisti vaikai, pasižymintys itin žema

mokymosi motyvacija, turintys mokymosi sunkumų. Vaikus globojanti šeima yra specifinė ugdymo institucija, kurios veikla yra platesnė negu tradicinės šeimos.

Jonuškienė (2009) nustatė, kad labai svarbus įvaikinimo konfidencialumo aspektas. Ne visos šeimos, priėmusios sprendimą auginti svetimą vaiką, pageidauja bendrauti su biologiniais tėvais. Esant tikslui išsaugoti įvaikinimo konfidencialumą, leidžiama pasirinkti tokį įvaikinimo tipą, kuris labiausiai atitiktų visų įvaikinimo procese dalyvaujančių asmenų interesus. Kai biologinių vaiko tėvų pageidavimu socialinės institucijos parenka vaikui tinkamą įvaikinančią šeimą, nei biologiniai tėvai, nei įtėviai neatskleidžia jokios identifikuojančios informacijos apie save, nėra jokių kontaktų, įstatymai riboja vaiko teisę rasti biologinius tėvus iki pilnametystės. Toks įvaikinimo tipas vadinamas uždaru.

Pusiau atviram įvaikinimui būdinga tai, kad biologiniai tėvai ir globėjai žino vieni kitų tik vardus, įtėviai turi galimybę dalyvauti vaiko gimimo procese, susipažinti su vaiko biologiniais tėvais prieš vaiko gimimą, visa informacija apie vaiką gali būti siunčiama per tarpininkaujantį kitą asmenį, šeimos gali susitikti po įvaikinimo - tai organizuoja atsakingas asmuo, įtėviai biologiniams tėvams siunčia vaiko laiškus, dovanas, nuotraukas. Toks įvaikinimo tipas suteikia abiem šeimoms galimybę plėtoti santykius. Tačiau kartais šeimos gali pasijusti lyg būtų priklausomos nuo tarpininko, kuris stebi ir organizuoja jų gyvenimą.

Esant atvirajam įvaikinimui, biologiniai tėvai susitinka su šeimos nariais, apsisprendusiais įsivaikinti svetimą vaiką prieš pasirinkdamos konkrečią šeimą, abi šeimos atskleidžia save identifikuojančią informaciją, bendravimas tęsiasi visą globos laikotarpį - gali būti kartu švenčiami vaiko gimtadieniai, lankomasi pas šeimos gydytoją, betarpiškai vyksta šeimų susirašinėjimas, bendravimas su vaiku telefonu, internetinėmis priemonėmis. Bendrauti visi su įvaikinimu susiję asmenys gali tiesiogiai, be tarpininkų. Tokiu atveju, santykiai tarp dviejų šeimų vystosi natūraliai. Tačiau toks betarpiškas bendravimas retoms šeimoms būna jaukus ir priimtinas, nes šeimos būna skirtingų kultūrų, gyvenimo būdo, interesų bei įsitikinimų.

Valickas (1997) teigia, kad žmogus nuo savo gyvenimo pradžios pradeda socializuotis visuomenėje. Šio proceso metu vyksta žmonių veiklos, bendravimo, elgesio ir vertybių sistemų, socialinių vaidmenų interiorizacija, socialinės patirties perėmimas. Šeima esminė institucija, kurioje vaikas auga, vystosi, tobulėja. Kai vaikas neturi galimybės augti savo biologinių tėvų ar giminių šeimoje, pirmumo teisė teikiama vaiko globai kitoje šeimoje, nepažeidžiant jo interesų.

Pasak Bubinienės (2010), šeimai, nusprendusiai globoti svetimą vaiką, neišvengiamai kyla vaiko lavinimo ir ugdymo, šeimos narių tarpusavio santykių problemos. Globėjai ne visada sugeba suprasti bei patenkinti pagrindinius įvairių poreikius, nepakankamai dėmesio skiria vaiko laisvalaikiui bei užimtumui. Šeimai, kuri prisiėmė atsakomybę globoti vaiką, tenka esminis

vaidmuo vaiko gyvenime. Tai ne tik atsakomybės prisiėmimas, bet ir tam tikrų uždavinių, tikslų iškėlimas, siekimas ir vykdymas.

Vaikas, augdamas globėjo šeimoje, įtakojamas šeimos aplinkos, ruošiasi prisitaikymo procesui visuomenėje, mokosi, perima patirtį iš savo globėjų. Globojamas vaikas lavinamas, ugdomas, stebi ir perima šeimos modelį, šeimos narių elgesio normas, savarankiškumą, kultūrą, vertybines orientacijas, bendravimo su kitais asmenimis niuansus (Zambacevičienė, Dapkevičienė, 2007).

Autorės teigia, kad turėtų būti įvertinta šeimos narių atsakomybė ir gebėjimas globoti vaiką. Globėjų šeima turi priimti vaiko asmenybę, charakterio būdą, poreikius. Pirminėje šeimoje vaikai yra sukaukę negatyvią patirtį, todėl ypač svarbu tolimesnė vaiko raida globėjų šeimoje. Būtina, kad vaikas būtų stabiliai globojamas vienoje šeimoje, nes kiekvienas išsiskyrimas su buvusią šeima vaikui kelia kartotinę psichologinę įtampą, stresą, liūdesį, nepasitikėjimą suaugusiais žmonėmis.

Pasak Garbarino at all (1986), dauguma globojamų vaikų pirminėse šeimose tapo nuolatinės nepriežiūros aukomis ir nepatyrė stabilios aplinkos poveikio pirmaisiais gyvenimo metais. Ši patirtis labais svarbi ilgalaikio vaiko smegenų raidos vystymosi etape ir vėliau trukdo vaikui visapusiškai dalyvauti visuomenėje bei prisitaikyti visuomenėje. Tokiems vaikams kyla neproporcingai didelės fiziologinės, raidos ir psichikos sveikatos problemos bei sutrikimai.

Šiviskytė, Žydžiūnaitė (2011) teigimu, pradėjus globoti vaiką, šeimos situacija pasikeičia - pagerėja šeimos materialinė padėtis, tarpusavio santykiai. Tačiau, globėjui, taip pat kyla abejonų, nežinomybės dėl ateities, nerimo jausmai, prisiėmus atsakomybę už vaiko gerovę, priežiūrą ir saugumą.

Vaiko globa šeimoje kelia tarpusavio santykių problemą, taip pat rūpesčių keliančios sritys yra vaiko sveikatos priežiūra, neigiamų vaiko asmeninių savybių visuma, globėjo ir įvaikio amžiaus skirtumas. Sunkumai kyla, kai globėjai nepriima vaiko biologinių tėvų, raidos istorijos, šeimos nariai tarpusavyje bendrauja rezervuotai, vaiko poreikiai tenkinami minimaliai, nepakankamas vaikų laisvalaikio užimtumas, globėjams trūksta žinių, kaip auklėti, lavinti įvaikį (Bubiniėnė, 2010).

Anot Tryc (2013), globos aplinkybėmis vaikai ateina į šeimą namuose be struktūros ir dinamikos. Todėl tėviai turėtų skatinti vaiką laikytis taisyklių. Šeimoje prasideda dinaminis procesas, prisirišimo prie vaiko ir tėvių laikotarpis, atsiranda papildomas poveikis šeimoje kiekvienam nariui individualiai ir kolektyve. Vaiko gebėjimas integruotis į globėjų šeimą, gali turėti įtakos ateities adaptacijai visuomenėje.

Krasauskaitė (2010) teigia, kad įvaikinimo metu kyla sunkumai sprendžiant, kokio amžiaus ir lyties turėtų būti vaikas, baimė dėl paveldimų iš biologinės šeimos ligų bei netinkamų įpročių, nestabili materialinė padėtis, vaiko finansinis išlaikymas, nerimas dėl vaiko auginimo proceso, kuris reikalauja daug dėmesio ir atsakomybės.

Dailydaitė (2008) nustatyta, kad vaikų, gyvenančių globos įstaigoje ir pas globėjus, socialinė adaptacija yra skirtinga. Vaikai, gyvenantys pas globėjus, labiau laikosi visuomenei priimtinių normų ir taisyklių, jaučiasi saugesni, siekia daugiau ir aukštesnių gyvenimo tikslų.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant, jog globa vyktų sklandžiai, globėjų šeimai būtina atvirai priimti svetimą vaiką su visu jo identitetu ir istorija. Labai svarbus įvaikinimo konfidencialumo aspektas. Vaikas, augdamas globėjo šeimoje, įtakojamas šeimos aplinkos ir tarpusavio santykių sąveikos, tokiu būdu adaptuojasi visuomenėje. Vaikas nuolat stebi ir perima šeimos modelį, vertybes, dorovę, elgesio normas, kultūrą, bendravimo su kitais asmenimis įgūdžius. Todėl, jau šeimos sprendimo auginti svetimą vaiką etape, būsimiems tėviams labai svarbu suvokti šio reiškinio psichologinius aspektus. Tai aptarta kitame skyriuje.

1.2. Šeimos sprendimo auginti svetimą vaiką psichologiniai aspektai

1.2.1. Šeimos apsisprendimo įvaikinti svetimą vaiką etapas

Tryc (2013) teigimu, tiek šeimos, laukiančios gimstančio savojo kūdikio, tiek ir šeimos, laukiančios pasiūlymo įvaikinti svetimą vaiką, išgyvena vaiko laukimo krizę. Tėviai išgyvena daug nerimo ir baimės dėl įvertinimo apie jų tinkamumą tapti tėvais, vaiko sveikatos būklės, konfidencialumo išlaikymo, menko artimiausios aplinkos palaikymo, visuomenėje vyraujančių neigiamų nuostatų - vaiko laukimo krizė įvaikinančioje šeimoje neretai tampa nevaldoma ir kelia įtampą bei ilgalaikį stresą. Nerimo mažinimui, reikiamoms žinioms bei gebėjimams įgyti šeimoms padeda tinkamas pasirengimas įvaikinimui. Pasiruošimo metu keičiasi įvaikintojų įsitikinimai, nuostatos, požiūriai, o kartu ir įvaikinimo motyvacija – šeimos nariai ima daugiau suprasti įvaikinto vaiko poreikius ir išmoksta kaip tinkamai į juos orientuotis. Dalis šeimų mokymuose iki įvaikinimo nedalyvauja, nes apsisprendimas įsivaikinti yra spontaniškas, greitas, pamačius jiems patinkantį vaiką globos įstaigoje.

Anot Liobikienės, Radvilienės (2009), šeimoms, nepasiruošusioms įvaikinimui, turinčioms didelių lūkesčių įvaikinimo bei įvaikinto vaiko atžvilgiu, yra didelė tikimybė išgyventi galias krizes, lūkesčių nepasiteisinimą, nusivylimą tiek vaiku, tiek savo gebėjimais. Šeimos išgyvena įtampą, baimę, kartais bejėgiškumą ir nusivylimą dėl neišsipildžiusių lūkesčių. Tokie jausmai būdingi krizę išgyvenantiems žmonėms. Kuo didesni ir nepagrįsti lūkesčiai, tuo didesnis laukiantis nusivylimas, kai šie lūkesčiai nepasiteisina. Tais atvejais, kai šeima jau turi savo biologinių vaikų, lūkesčiai ir motyvacija realesnė.

Kuginytė-Arlauskienė (2010) teigia, kad globėjams turėtų rūpėti vaiko mintys ir jausmai, o norint pažinti asmenybę, būtina įsiklausyti į jį, elgtis pagarbiai, pasitikėti, atskleisti prigimties potencialą ir nežaloti vaiko, verčiant gyventi pagal tėvių lūkesčius.

Pasak Laurinaičio (2008), šeimos, priimdamos apsisprendimą įsivaikinti, dažnai galvoja kaip patenkinti savo norus ir poreikius, bet ne vaiko, kuris praradęs savo šeimą, patyrė įvairialypes traumas bei jų sąlygotus raidos sutrikimus. Dažnai tokie tėviai linkę ignoruoti įvaikinamo vaiko skausmingos patirties poveikį jam, jo elgesiui, emocijoms.

Svarbu, kad mokymuose šeimos dalyvautų iki įvaikinimo, o ne tada, kai vaikas jau pradeda gyventi ir augti jų namuose. Priešingu atveju šeimos lieka nepakankamai pasirengusios įvaikinimo sunkumams ir išgyvena didelę psichologinę, emocinę įtampą bei nerimą visame vaiko įsivaikinimo laikotarpyje (Tryc, 2013).

Anot Šilingytės (2011), geriausia aplinka globos netekusiam vaikui yra globėjų šeima. Globos procesas grindžiamas tėvių atranka, vaiko paruošimu šeimos globai bei vaiko apgyvendinimu naujoje šeimoje. Kiekviename procese yra labai svarbus vaiko socialinis dalyvavimas. Negatyvūs baimės, nežinomybės jausmai ir išgyvenimai bei galimas globėjų atstūmimas lydi vaikus, kol jie laukia, kokioje globėjų šeimoje apsigyvens. Siekiant suteikti globojamam vaikui pozityvios patirties, tėviams svarbu kurti tarpasmeninio pasitikėjimo atmosferą, vaiko priėmimą į savo šeimos aplinką, pagalbą vaikui reguliuojant savo emocijas ir elgesį, bendradarbiavimą. Globojamų vaikų kasdienybė globojančios šeimos gyvenime grindžiama bendru darbu, pareigų vykdymu, atsakomybe, betarpišku bendravimu ir nuolatinio bendradarbiavimu. Vaikai aktyviai dalyvauja šeimos ir mokyklos gyvenime, tėviai skatina vaikus įsitraukti į visuomeninę veiklą.

Negatyvią patirtį apibūdina vaikų negatyvios emocijos, suaugusiųjų manipuliavimas jais, pareigų atlikimas iš baimės. Negatyvią vaiko nuostatą lemia patirtas fizinis ir emocinis smurtas, išnaudojimas, nepagarba, jo teisių pažeidimas (Šilingytė, 2011).

Tryc (2013) atskleidė, kad dauguma tėvių ima globoti vaikus, kurių amžius nereikšmingai skiriasi nuo jų pačių biologinių vaikų. Dauguma tėvių siekia globoti mažus vaikus, ne paauglius. Ypač tai tendencinga tarp globėjų tėvių, siekiant minimalizuoti seksualinio elgesio provokaciją, po seksualinio išnaudojimo istorijų atvejų. Tėviai nori padėti įvaikiams, tačiau nenori, kad nukentėtų jų pačių biologiniai vaikai. Ypač tai susiję su žinių trūkumu apie įvaikio gyvenimo istoriją, kuri gali turėti įtakos ir sąveiką su kitais šeimos vaikais. Būdingas rūpestis dėl įvaikių elgesio valdymo, gebėjimo spręsti iškilusias problemas.

Globėjai ar būsimi tėviai privalo pasižymėti kantrybe ir humoro jausmu, sąžiningumu ir tikėjimu ateitimi, įsijautimu ir geranoriškumu, sveiku protu ir optimizmu. Jų gebėjimai turėtų būti susiję su supratimu, kokios gali būti vaiko elgesio priežastys ir ką reiškia toks vaiko elgesys, pagalbos ieškojimu, jei jos reikia, mokėjimu pasinaudoti teikiama pagalba, sugebėjimu elgtis su vaiku, pripažįstant jo individualius poreikius, mokėjimu džiaugtis mažais laimėjimais.

Būsimieji tėviai turėtų adekvačiai suvokti savo vaidmenį auginant svetimą vaiką savo šeimoje, įvertinti savo indėlį globojamų vaikų gyvenime ir didžiausią dėmesį skirti stabilumo,

saugumo jausmo poreikio patenkinimui. Vertinant kritinius sąveikos tarp fizinių, psichologinių, socialinių ir aplinkos veiksnių laikotarpius, svarbu, kad pagrindiniai stimuliavimo būdai yra stabilumas tuo laikotarpiu, kai optimaliai vystosi vaiko pažinimo, kalbos ir asmens socializacijos įgūdžiai. Tam, kad vaikas taptų psichologiškai sveiku žmogumi, tėviai turėtų tapti suaugusiais, kurie puoselės, sukurs saugumą, skatins pasitikėjimą santykiuose su globojamu vaiku. Tai susiję su žmonių santykių forma ir ilgalaikiais santykiais su kitais asmenimis. Tai aktyvus procesas, jis gali būti saugus, nesaugus, adaptyvus ar produktyvus. Globojamo vaiko prisirišimas prie globėjo yra labai svarbus emocinio saugumo ir socialinės sąžinės vystymuisi ir plėtrai.

Optimaliam vaiko vystymuisi atsirasti tam, kad būtų ilgesnį laikotarpį nuolat tenkinamas poreikių spektras, turi vykti sėkmingas auklėjimas, grindžiamas sveiku, pagarbiu ir ilgalaikiu santykiu su vaiku. Šis auklėjimo procesas, psichologine prasme padeda vaikui suvokti suaugusiuosius kaip jo „tėvus“. Tas suvokimas yra labai svarbus vaiko raidai, savigarbai ir savivertei. Vaikas vystosi ir pripažįsta suaugusiuosius, kurie kasdien skiria dėmesį fizinei jo priežiūrai, mitybai, komfortu, meilei ir skatinimui. Atsižvelgiama į tai, ar nors vienas suaugęs asmuo myli vaiką besąlygiškai, priima vaiką, suvokia, kad vaikas labai svarbus ir siekia jam padėti įveikti stresą ir psichologinę traumą, patyrus nepriežiūrą ir apleistumą (Committee on Early Childhood, Adoption and Dependent Care, 2000).

Raudeliūnaitė, Urbikaitė (2011) atskleidė, kad ne giminaičiai globėjai, priimdami sprendimą įsivaikinti, remiasi įvairesniais motyvais: noras padėti vaikui, kad jis galėtų augti šeimoje; neturi savų vaikų arba savi vaikai subrendo ir paliko tėvų namus; noras išreikšti save, atlikti visuomenei naudingą darbą. Pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria globėjai - pedagoginių ir psichologinių žinių, reikalingų vaikų auklėjimui, stygius, globojamo vaiko psichologinės ir elgesio problemos. Globėjams stinga finansinės paramos, mokymų, individualių specialistų konsultacijų globos procese.

Tryc (2013) teigia, kad sprendimo įsivaikinti svetimą vaiką etape vienas svarbiausių veiksnių, galinčių lemti įvaikinimo krizės sunkumą, yra motyvacija. Įvaikinimo motyvai gali būti skirtingi – orientuoti į tėvių asmeninių ar jų šeimos poreikių patenkinimą ir į vaiko poreikių patenkinimą. Dažnai norintys įsivaikinti yra išgyvenantys nevaisingumo krizę ir su ja nesusitaikantys.

Laurinaitis (2008) atskleidė, kad nevaisingumo krizė yra ypatingai skausminga patirtis, kadangi žymiai labiau asmenys išgyvena ne dėl to, ką turėjo ir prarado, bet dėl to, ką įsivaizdavo, kad turės, tikėjosi, bet negavo. Tai ne tiesioginis praradimas, nes juk dar neturėjo, bet prarado tikėjimą, viltį, svajonę turėti. Vilties ir tikėjimo praradimas kartais lemia daug sunkesnes pasekmes negu netekimas to, kas turėta. Todėl negalėjimą išnešioti ir pagimdyti savo vaiko psichologine prasme būtų galima prilyginti vaiko netekčiai. Priimant sprendimą savo šeimoje auginti svetimą vaiką, labai svarbu, kuriame gedėjimo etape yra šeima. Kai sutuoktiniai iki galo išgedi netekties

skausmą dėl negimusių savų vaikų, tampa pajėgūs padėti globojamam vaikui susitvarkyti su jo patirtomis netektimis. Jei šeima įvaikinimą priima kaip būdą malšinti savo skausmą dėl nevaisingumo, ji negali būti pajėgi gilintis į vaiko poreikius ir juos tenkinti. Tokiu atveju krizę dėl bevaikystės išgyvenanti šeima susidurs su naujomis problemomis, susijusiomis su įvaikinimu ir su jomis tvarkytis nebus pasirengusi. Įvaikinimo motyvacija vėliau gali keistis – tam gali padėti iki įvaikinimo šeimoms organizuojami mokymai, šeimų patirtys auginant svetimus vaikus.

Pasak Liobikienės, Radvilienės (2009), šeima turi būti tinkamai pasirengusi tenkinti įvaikinto vaiko poreikius. Vienas svarbiausių dalykų yra tėvių motyvacija globoti svetimą vaiką. Jeigu sutuoktiniai orientuojasi ne į savo, o į vaiko poreikių suvokimą bei tenkinimą, sėkmingo įvaikinimo tikimybė didėja.

Ленская (2008) teigimu, pradėję auginėti ir ugdyti svetimą vaiką, šeimos nariai turi atkurti bendrą interesą su visais šeimos nariais ir moralinę vaiko vertybinę sistemą. Vaikas turi išmokti gyvenimo pamokas ir taikyti jas pagal situaciją. Jeigu vaikas nesutinka laikytis šeimos nustatytų taisyklių, jis elgiasi pagal savo taisykles. Siekiant vaikui įdiegti naujos šeimos vertybes, išmintingi tėvai turėtų tapti moralės pavyzdžiu savo ir globojamiems vaikams. Tokioje šeimoje įprastas gyvenimas pilnas netikėtumų. Visi šeimos nariai tiesioginiai ir netiesiogiai kreipia dėmesį į globotinį.

Apibendrinant, galima teigti, kad šeima būtų pajėgi tenkinti įvaikinto vaiko poreikius, ji turi būti tam tinkamai pasirengusi. Mokymų metu turėtų keistis įvaikintojų nuostatos, požiūriai, o kartu ir įvaikinimo motyvacija – šeimos turėtų daugiau suprasti įvaikinto vaiko poreikius, į juos orientuotis. Šeimoms, nepasiruošusioms įvaikinimui, turinčioms didelių lūkesčių įvaikinimo bei įvaikinto vaiko atžvilgiu, yra didelė tikimybė išgyventi galias krizes, lūkesčių nepasiteisinimą, nusivylimą tiek vaiku, tiek savo gebėjimais. Kuo labiau nepagrįsti tėvių lūkesčiai, tuo didesnis laukia nusivylimas, kai šie lūkesčiai nepasiteisina. Globojamo vaiko prisirišimas prie globėjo yra labai svarbus emocinio saugumo ir socialinės sąžinės vystymuisi ir plėtrai. Todėl, sprendimo įsivaikinti svetimą vaiką laikotarpiu vienas svarbiausių veiksnių, galinčių lemti įvaikinimo krizės sudėtingumą, yra įvaikinimo motyvacija. Tai aptarta kitame skyriuje.

1.2.2. Įtėvių motyvacija tapti svetimo vaiko globėjais

Chipungu, Bent-Goodley (2004) teigia, kad pareigos atsiradusios kartu su globėjo vaidmeniu yra reiklios ir sudėtingos. Viena pagrindinių pareigų yra užtikrinti pagrindinių vaiko poreikių patenkinimą. Tiriant globėjų motyvus, buvo nustatyta, kad dauguma tai asmenys, turintys stipriai išreikštus socialinės atsakomybės ir įsipareigojimo jausmus.

Anot Tryc (2013), nustatyti būsimų įtėvių motyvaciją tapti globėjais ypač svarbu, nes esant nereikšmingiems pradiniais motyvams, globos procese susiduriama su iššūkiais. Vienas iš

pagrindinių motyvų tapti tėvais yra prielaidas vaikui. Cole, Foster (2005) teigia, kad teigiamą įtaką prisirišimo jausmui daro noras padidinti šeimą (labai stiprus veiksnys) ir socialinis rūpestis bendruomene. Šeimą padidinti norėję globėjai turi tris kartus didesnę tikimybę užmegzti saugaus prisirišimo jausmą su vaiku nei tie, kuriems šis motyvas buvo neaktualus. Globėjai, kurių motyvai – padidinti šeimą arba rūpestis bendruomene, užmezga tvirtesnę ryšį su globotiniu nei tie, kuriems rūpi dvasinė išraiška arba kurie prisiima globotinį, kad šis atstotų jų suaugusius vaikus. Pastariesiems jų pačių interesai svarbesni negu vaiko. Tie globėjai, kurių motyvas – padidinti šeimą, užmezga saugius prielaidus santykius su vaiku, o tiems, kurių motyvas – įsivaikinti, daug sunkiau tokius santykius sukurti. Stiprų ryšį su vaiku lengviau užmezga tie globėjai, kuriems labiausiai rūpi vaiko gerovė, tie, kurie prisiima globą bendruomenės labui. Kai kurie iš tokių globėjų – tai vyresnio amžiaus moterys, kurios tai daro jau daug metų, norėdamos savo globotiniams duoti gerą startą gyvenimui.

Pasak Tryc (2013), tiek moterys, tiek vyrai nori praleisti daug laiko su įvaikiais, būti reikalingais, taip pat jaučia poreikį suteikti vaikams stabilumą, saugumą ir rūpestį. Būsimieji globėjai siekia suteikti meilę ir dėmesį nuskriaustiems vaikams. Jų noras investuoti į vaikus siekiant suteikti galimybę tapti sėkmingais žmonėmis ateityje, kadangi šių vaikų ankstesnės gyvenimo aplinkybės ir patirtis tai riboja. Dalis tėvų dirbo misionieriais kitose šalyse ir grįžę norėjo tai tęsti savo bendruomenėje. Kai kurie tėvai dirbo teisėsaugos institucijose, kuriose stebėjo prievartos ir smurto prieš vaikus atvejus. Tokie žmonės nori pagelbėti beglobiams vaikams. Dalis tėvų yra mokytojai ir socialiniai darbuotojai, todėl nori tapti auklėtinių globėjais. Dauguma turi profesinės darbo patirties su vaikais, tai lemia jų norą tapti tėvais. Nemaža dalis tėvų turi nevaisingumo problemas. Visų tėvų išsakyta pagrindinė motyvacija buvo noras padaryti gerą vaikui. Jie orientuoti į bendruomenę, nori pakeisti pasaulį, nors jo dalelę ir dalintis tuo, ką patys turi.

Anot Cole, Foster (2005), būsimi su vaiku nesusiję globėjai į globos sistemą įsijungia dėl daugelio įvairių priežasčių – nuo noro vaikams suteikti apsaugą ir saugius namus iki noro turėti galimybę dirbti namuose. Svetimi žmonės globą dažnai prisiima todėl, kad nori ir jaučia pareigą suteikti vaikams rūpestį, kurio patys negavo vaikystėje arba patys negali tapti biologiniais tėvais. Gerais globėjais tampama dėl sąmoningų ar nesąmoningų motyvų. Teigiamą įtaką vaikams turintys motyvai: globėjų negalėjimas patiems susilaukti vaikų ir globėjų nelaiminga vaikystė. Globėjai, kurių motyvai susiję su jų pačių poreikiais arba su jų biologinių vaikų poreikiais, dažniau atsisako globotinių. Globėjai, kurie globą prisiima norėdami, kad globotinis atstotų jų pačių vaikus, rečiau užmezga stiprų ir saugų ryšį su vaiku. Labiau besirūpindami savo poreikiais, jie sunkiau mato, ko nori vaikas. Mėgindami globotiniais pakeisti savo vaikus, jie susitelkę į savo skausmą ir prarastą ryšį su savo vaikais, o tai trukdo jiems užmegzti saugius santykius su globotiniais.

Tryc (2013) teigimu, būsimoji tėviai iš savo pirmųjų šeimų ne visada gauna pritarimą ir palaikymą globoti biologiškai su jais nesusijusius vaikus. Didžioji dauguma būsimų tėvių susiduria su savo tėvų, giminaičių bei artimųjų abejonėmis ir dvejonėmis. Kiti šeimos nariai negali suprasti motyvų, jiems trūksta globos proceso apibrėžtumo ir aiškumo, yra įsitikinę, kad šeimos gyvenimas, priėmus sprendimą auginti svetimą vaiką, taps komplikotas ir sudėtingas.

Apibendrinant, galima teigti, kad asmenys, kurie nusprendžia globoti savo šeimoje svetimą vaiką, turi stipriai išreikštus socialinės atsakomybės ir įsipareigojimo jausmus. Vienas iš pagrindinių motyvų tapti tėviais yra prierašumas vaikui. Globėjai, kurių motyvai – padidinti šeimą arba rūpestis bendruomene, užmezga tvirtesnę ryšį su globotiniu nei tie, kuriems rūpi dvasinė išraiška arba kurie prisiima globotinį, kad šis atstotų jų suaugusius vaikus. Būsimoji globėjai siekia suteikti meilę ir dėmesį nuskriaustiems vaikams. Svetimi žmonės globą dažnai prisiima todėl, kad nori ir jaučia pareigą suteikti vaikams rūpestį, kurio patys negavo vaikystėje arba patys negali tapti biologiniais tėvais. Globojamo vaiko adaptacijos tėvių šeimoje etapas aptartas kitame skyriuje.

1.2.3. Globojamo vaiko adaptacijos šeimoje etapas

Šiviskytė, Žydžiūnaitė (2011) atskleidė, jog svarbus asmens ir jo aplinkos atitikimas – adaptacija. Į globėjų šeimą ateina vaikas, augęs pirminėje šeimoje, kur biologiniai vaiko tėvai patiria neatitikimą tarp savęs ir aplinkos. Vieni globėjai bei pats vaikas gyvenimo trikdžius priima kaip iššūkį spręsti problemas, kiti – kaip gyvenimą žlugdančius veiksnius.

Cole, Foster (2005) teigia, kad pirmieji vaiko gyvenimo metai – labai svarbūs užmezgant teigiamus kūdikių ir jų pirmųjų globėjų santykius – tai vadinama saugiu prisirišimu. Saugus prisirišimas – pagrindas optimaliam augimui visose kūdikio vystymosi srityse. Kadangi daugelis paliktų kūdikių turi vystymosi ir fizinių sutrikimų, ne kartą perkeliama iš vienos įstaigos į kitą, kol galiausiai randa pastovius namus, kyla didesnis pavojus, kad išsivystys nesaugus prisirišimas. Nesaugus prisirišimas turi neigiamos įtakos artimų santykių kokybei ateityje. Saugūs prierašūs santykiai ypač svarbūs problematiškiems globon atiduotiems vaikams – jiems reikia pačios geriausios aplinkos, kad jie galėtų sėkmingai vystytis.

Pasak Bagdonaitės-Stelmokienės, Snieškienės (2011), atvykus globojamam vaikui, keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas: tarpusavio santykiai, šeimos narių socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės. Bendra patirtis aktyviai konstruojama dalyvaujant kasdieninėje veikloje, išgyvenant įvairius jausmus, įgyjant naujų įgūdžių, suprantant šeimos narius, kitaip pristatant save visuomenėje. Tokiu būdu formuojasi naujas šeimos narių tapatumas. Šeimos nariai kuria naujus santykius, vaikų ir globotinių santykiai dinamiški, nuolat besikeičiantys.

Pradžioje šeimos nariai laukia naujo gyventojų, tuomet užmezga su juo santykius, priima į šeimą, vyksta abipusis prisirišimas. Kiekviename šių etapų vaikai turi skirtingus išgyvenimus ir

emocijas. Jeigu šeima nusprendžia globoti jaunesnį globotinį, vaikai prisiima vyresniųjų brolių, ar seserų vaidmenis. Visi šeimos nariai prisiima atsakomybę rūpintis globojamu vaiku, mokyti jį, saugoti, palaikyti situacijose, kai kiti žmonės prieš jį nusiteikę, patarti. Globojant vaikus, šeimos vaikai įgauna socialinį žinojimą, tai vertinga patirtis, kai vyksta mokymasis prižiūrėti už save silpnesnius globojamus vaikus. Tai įpareigoja būti empatiškais ir kantriais, suprasti įvairius gyvenimo sunkumus, kuriuos būna patyrę globotiniai. Tokia patirtis skatina spręsti kasdieniškas problemas, suprasti ir bendrauti su kitais žmonėmis. Tačiau pasitaiko atvejų, kai socialinis žinojimas formuoja neigatyvią patirtį ir požiūrį į globojamą vaiką.

Bruskas (2008) atskleidė, jog dauguma globojamų vaikų, atėję į globėjų šeimą pradžioje patiria įvairius jausmus: sumišimą, baimę, nežinomybės jausmą, liūdesį, nerimą ir stresą. Tokių jausmų patirties problematika yra anksti užkirsti kelią arba sumažinti prastos raidos ir psichikos sveikatos rezultatus, kurie galiausiai įtakos vaiko mokymosi ir gyvenimo suaugus kokybę suaugus kokybę. Įtėvių globa globojamiems vaikams turėtų būti susijusi su vaiko gerove ir pagalba suprasti ir priimti savo naują aplinką.

Tryc (2013) teigimu, tiek vaikai, tiek įtėviai prisitaikymo laikotarpiu patiria stiprias emocijas ir jausmus, sudėtingas patirtis. Dalis globėjų išgyvena krizę dėl prisiimtą atsakomybę už įvaikį, dėl tėvystės įgūdžių trūkumo, nepasitikėjimo savimi, psichologinio ir emocinio ryšio su vaiku nebuvimo. Krizę išgyvena ir vaikas, nes keičiasi įprasta aplinka bei artimiausi žmonės, taip pat vaiko elgesys, kurį sąlygoja psichinės deprivacijos pasekmės.

Pasak Cairns (2002), atsigauti po patirtų pirminėje šeimoje traumų vaikui padeda saugumo jausmo suteikimas. Tačiau, perkėlus traumotą vaiką į saugią aplinką, po kurio laiko jis gali pradėti jausti emocinę ir psichologinę įtampą, nes jo vidinė patirtis tolygi nuolatiniam nerimui ir baimei. Išorinis saugus pasaulis nesutampa su vaiko vidine patirtimi ir kelia įtampą bei nerimą. Vaikui padeda jaustis geriau išorinio pasaulio pavertimas pakankamai nesaugiu, kuris sutampa su vaiko patirto nerimo patirtimi. Išgyvenantis daug psichologinės įtampos vaikas, pasak Aceti (2006), į dabartinę realybę reaguoja nevaldomais pykčio protrūkiais. Įtėviams tenka priimti vaiko pyktį, nerimą ir grąžinti vaikui teigiamą savęs suvokimą, leidžiant jam išgyventi kitokią patirtį – jis priimamas ir mylimas besąlygiškai. Darbas su vaiko nerimu yra esminė grandis gyvenant su saugaus prieraišumo nepatyrusiais vaikais. Todėl įvaikinusioms šeimoms prisitaikymo prie vaiko laikotarpis tampa itin sudėtingu išbandymu. Nepasirengusios įvaikinimui šeimos, kurios nedalyvauja mokymuose, negauna profesionalios pagalbos, patiria didelę psichologinę įtampą, nerimą ir baimę, ar pajėgūs auginti vaiką savo šeimoje.

Liobikienės, Radvilienės (2009) teigimu, vaiko prisitaikymo šeimoje laikotarpis yra sunkus, todėl įtėviai turi nuo pradžių kurti su vaiku saugų tarpusavio ryšį. Prisitaikymo laikotarpiu įtėviams

reikalingas specialistų parama ir pagalba, konsultuotis individualiai (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000).

Liobikienė, Radvilienė (2009) atskleidė, kad vaikų, netekusių pirminės šeimos globos, fizinė, kognityvinė, socialinė bei emocinė raida atsilieka. Gyvenimas su saugaus prieraišumo neturėjusias vaikais, patyrusiais netektis ir psichologines traumas, tėvių šeimose kelia stiprius jausmus, lemia sudėtingus tarpusavio santykius. Apsisprendimo įvaikinti, pasirengimo įvaikinimui, įvaikio prisitaikymo šeimoje, įvaikio auginimo etapuose šeimos išgyvena įvairias krizes.

Globotinius įvaikinus naujose šeimose, vyksta įvairialypiai teigiami vaikų vystymosi pokyčiai. Tačiau kai kuriose šeimose, netgi jeigu vaikas buvo įvaikintas kūdikystėje, jam augant tėviai susiduria su vaiko savybėmis bei elgesiu, kuris būdingas vaikų globos institucijoje augusiam vaikui. Vaikui gyvenant tėvių šeimoje, jo psichinės deprivacijos pasekmių mažėjimui esminę įtaką turi ryšys, užsimezgęs tarp įvaikio ir tėvių ir jo kokybė.

Dažnai šeimos, nusprendusios auginti savo šeimoje svetimą vaiką, nesulaukia savo artimųjų ir aplinkinių žmonių paramos bei palaikymo. Norint sėkmingo įvaikinimo proceso eigos, su vaiku turi būti kalbama apie jo kilmę ir istoriją. Dalis įvaikintųjų tėvų nesikalba su vaikais apie įvaikinimą, nes bijo, nerimauja dėl galimų neigiamos aplinkinių reakcijos savo ir vaiko atžvilgiu. Įvaikinimo atvirumas yra ne tik šeimos problema, bet siejasi su visuomenės įsitikinimais, požiūriu bei supratimu, nepalankiu įvaikintosioms šeimoms (Liobikienė, Radvilienė, 2009).

Bloznelienė (2010) atskleidė, kad įmočių atvirumas apie įvaikinimo faktą skiriasi, nepriklausomai nuo jų pačių vaikystės patirties ir tai susiję su nuostatomis. Kuo labiau įmotės akcentuoja vaiko poreikių tenkinimo motyvus, tokius kaip vaiko teisė žinoti savo praeitį, tuo jos su globotiniu atviresnės. Įmotės teigiamai vertina atvirumą įvaikinime, nuo vaiko tiesos neslepia, tačiau toks atvirumas reiškia daugiau egoistines paskatas, siekiant palengvinti gyvenimą sau bei kitiems, taip pat įtakoja baimę, išaiškėjus tiesai įsikišus aplinkiniams. Tokiu atveju nukentėtų ne tik autoritetas, bet ir pasitikėjimas. Kai dominuoja egoistiniai atvirumo motyvai, orientuoti į įmočių poreikius, besąlyginio atvirumo įvaikinimo procese nėra. Vaikui nebus atskleista jo skaudi, traumuojanti, nemaloni ir gąsdinanti praeitis, renkama informacija apie pirminę vaiko šeimą.

Informacijos apie įvaikinimą atskleidimas vaikui tėviams kelia įvairius jausmus. Vienas iš būdų atskleisti vaikui informaciją apie jo įvaikinimą - tai vienkartinis pasakymas vaikui apie jo įvaikinimą, antras – kalbėjimas, kai vaikas inicijuoja pokalbį šia tema, trečias - nuolatinis kalbėjimas su vaiku, atsižvelgiant į amžių ir suvokimo lygį. Jausmai, patirtis, susiję su atviru kalbėjimu yra skirtingi, nepriklausomai nuo įmočių atvirumo nuostatų. Vienoms tai paprastas dalykas, kitoms tema, kurios stengiasi išvengti, trečioms - daug prieštarų jausmų kelianti pokalbių sritis. Vaikų jausmai susiję su pokalbiais apie įvaikinimą ir praeitį, vaikui gali sukelti įvairius neigiamus išgyvenimus bei baimės, nusivylimo jausmus, abejones, nenorą kalbėti. Nes

įvaikinimas vaikui reiškia savo biologinių tėvų netektį. Vaiko liūdesys sužinojus šį faktą, yra natūrali reakcija. Svarbu šioje situacijoje nepalikti vaiko vieno ir padėti susitvarkyti su kilusiais jam jausmais ir išgyvenimais (Bloznelienė, 2010).

Kaip teigia Kuginytė-Arlauskienė (2010), į globėjų šeimą priimti vaikai atsineša skirtingą savo kilmę, šeimos istoriją ir patirtį. Globa vaikams suteikia galimybę gyventi šeimoje, tačiau vaiką visuomet lydi išgyvenimas dėl biologinės šeimos bei įprastos aplinkos netekties. Apsigyvenimas globėjo šeimoje yra svarbus, bet kartu skausmingas procesas globėjams ir vaikams, kelia nemažai abejonių ir nerimo. Vieni vaikai greitai prisitaiko prie naujos tėvių šeimos aplinkos, stebi ką naujoji šeima gali pasiūlyti, o kiti atsargesni, gynybiškai nusiteikę pokyčiams, sunkiau priima naujosios šeimos narius (Zbarauskaitė, 2010).

Autorė skiria pirmojo įspūdžio etapą, kai vaikas apgyvendinamas naujoje globėjų šeimoje ir prasideda naujas jo gyvenimo etapas. Vaikai supažindinami su kita aplinka, informuojami apie taisykles esančias šiuose namuose. Svarbu, kad globėjai kalbėtusi su vaiku, o ne tik informuotų vaiką apie naujus pokyčius jo gyvenime. Pokalbis, globėjų buvimas šalia mažina vaiko psichologinę įtampą ir nerimo jausmą. Pirmasis įspūdis yra ypač svarbus ir ilgai išlieka vaiko atmintyje. Tai turėtų būti kuo natūralesnis įspūdis, kitaip vaikas gyvenimą naujoje šeimoje įsivaizduos kaip nesibaigiančią šventę.

Vaikas, patekęs į globėjų šeimą, pirmiausia turi prisitaikyti prie pokyčių. Tai tarpasmeninio pasitikėjimo kūrimas, vaikas mokosi atpažinti ir valdyti savo emocijas ir elgesį, vaikas priimamas į šeimą, su juo bendradarbiaujama, jis skatinamas visapusiškai dalyvauti globėjų šeimos gyvenime.

Zbarauskaitės (2010) nuomone, vaikai, kurie turi nesaugaus prierašumo tarpasmeniniuose santykiuose patirtį, dažnai nepripažindavo ir nesuprasdavo kilusių emocijų, minčių ir išgyvenimų. Situacijos, kai buvo išgyvenamos stiprios emocijos, pyktis, panika, o nebuvo žmogaus padedančio tai išgyventi, tai tapo gąsdinančia patirtimi. Tačiau, geranoriška, raminanti aplinka, tėvių gebėjimas padėti vaikui išmoko tvarkyti savo mintis ir reguliuoti emocijas bei elgesį. Globėjai turi perprasti vidinius vaiko išgyvenimus ir prie jų prisiderinti bei jautriai į juos reaguoti.

Audėjus (1999) nustatė, kad į globą patekę vaikai negali patys kontroliuoti juos traumuojančios situacijos faktorių, kurių svarbiausi yra išsiskyrimas su tėvais, persikėlimas į globėjų šeimą, tolimesni santykiai su jų tėvais. Kartais vaikai bando kontroliuoti situaciją, tačiau ta kontrolė nebūna tiek sėkminga, kiek jie norėtų. Todėl vaikų pasirinktos įveikimo strategijos, visų pirma, yra skiriamos susitvarkyti su iškylančiais jausmais, o tai kartais sukelia naujų vaiko elgesio socialinėje aplinkoje problemų.

Vaikams patekus į globėjų šeimą, jaučiamas kontrastas tarp globotinių ir globėjų vaikų elgesio įgūdžių. Globojamas vaikas yra įpratęs elgtis pagal savo tikrosios šeimos normas, kurios buvo nepalankios asmenybės vystymuisi. Savo šeimoje išmoktas elgesys vaiko yra perkeliamas į

naują socialinę aplinką – globėjų šeimą. Daugelio vaikų, patekusių į globėjų šeimą, problemų įveikimo strategijos ir kiti elgesio įpročiai pradeda keistis, nes senasis elgesys naujoje ir saugioje aplinkoje būna nenaudingas ar net žalingas, tačiau tam reikia ilgesnio laiko.

Patekusių į globą vaikų elgesyje atsispindi nerimo reakcijos kylančios dėl išsiskyrimo ir nesaugumo jausmo patekus į naują šeimą (vaikai dažnai bijo nepažįstamų suaugusiųjų). Vaikai demonstruoja agresyvumą, apatiją ar kt. probleminį elgesį.

Toks elgesys yra skirtas nepageidaujamų emocijų įveikimui, tačiau sukelia tarpasmeninių sunkumų. Teigiamai vaikus veikia globėjų šeima. Iš globėjų vaikų globotiniai perima naujo elgesio modelius, išmoksta daug socialinių įgūdžių. Vaikai prisiriša prie globėjų, išmoksta pasitikėti suaugusiais. Dar vienas teigiamas dalykas – globėjų skatinami vaikai atranda savo kompetencijos sritį. Dažniausiai tai būna kūrybinė veikla: piešimas, darbeliai, muzika.

Tryc (2013) teigimu, taisyklių sukūrimas priklauso nuo vaiko amžiaus. Įtėviai mini, kad tikslas skatinti ne per sunkias, ne per gausias, tačiau šeimos labai įvaikiui reikšminga laikytis pagrindinių šeimos taisyklių. Įtėvių pareiga užtikrinti įvaikio saugumą. Įvairūs elgesio incidentai pradžioje reikalauja ypatingo įtėvių ir kitų šeimos narių dėmesio įvaikiui. Dalis įtėvių mini, kad įvaikis gana greitai tapo jų šeimos dalimi, suvokė savo vaidmenį globėjų šeimoje. Įtėvių vaikai tapo seserimis ir broliais, dalyvavo šeimos sprendimų priėmime. Įtėviai rūpinosi, kad įvaikis taptų šeimos dalimi.

Po įvaikio atvykimo į šeimą, įtėviai stengiasi vienodai laiką paskirstyti savo ir globojamiems vaikams. Stengiasi išlaikyti nuoseklumo lygį, kad būtų išvengta bet kokių reikšmingų pakitimų poveikių funkcionalumo namuose. Nepaisant to, tiek įmotės, tiek įtėviai nurodo šeimos dinamikos pokyčius, laiko ribotumą, papildomo laiko valdymo, jausmų išsekimo problemas. Keli įtėviai nurodė, kad neproporcingai daug laiko buvo skirta globojamam vaikui, kad galėtų valdyti elgesio problemas ir kilusias krizes. Būdingas emocinis išsekimas, stresas ir smulkūs nesutarimai bei nesusipratimai tarp partnerių.

Tryc (2013) nustatė, kad globos pradžioje vaiko elgesys puikus, nes viskas nauja, įdomu. Vaikas pamato, kad tai gerokai skiriasi nuo to gyvenimo, kurį jis gyveno anksčiau. Kai praeina adaptacijos laikotarpis, šį pradinį elgesį galima apibūdinti kaip teigiamą ir tinkamą. Tačiau, kai pareina pirminės adaptacijos laikotarpis ir komforto lygis padidėja, globėjai pastebi, kad įvaikis dažniau užsiima prieš tai įprasta veikla, elgesys keičiasi, jie pradeda negatyviai veikti aplinką ir asmenis. Ateina laikotarpis, kai įvaikis pareiškia norą grįžti pas savo biologinius tėvus. Iš pradžių būna susižavėjimas galimybe, pavyzdžiui, gauti naują, rožinę suknelę, naują lovą ir savą kambarį. Iš pradžių tai būna labai įdomu, bet po kelių savaitių vaikas jaučia biologinės motinos ilgesį ir nori grįžti į pirminę šeimą. Keičiasi elgesys, vaikas gali pradėti šaukti, rėkti, netinkamai elgtis viešose

vietose. Vaikai tampa destruktivūs namuose: spjaudosi, spardosi, keikiasi. Kai kurie tėviai mini smurtą namuose prieš kitus vaikus, būdingi nevaldomo pykčio priepuoliai.

Įtėviai teigia, kad vaikų gyvenimo patirtis ir prieš tai turėti tarpusavio santykiai, lemia ilgą laikotarpį, per kurį tėviai siekia įgauti vaikų pasitikėjimą. Įvaikiai turi mažai žinių apie tai, kaip būna kitaip nei ankstesnėje jų patirtyje.

Emocinis ir psichologinis poveikis yra elgesio problemų valdymo procesas. Tam, kad tėviai galėtų nustatyti jausmų netinkamumą, reikšminga suvokti netikrumo ir nesėkmės jausmus. Jeigu nėra padaryta pažanga, kyla abejonės ir klausimai apie sugebėjimus auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Įtėvių netinkami jausmai turi įtakos jų suvokimui ką daryti kilus sudėtingoms situacijoms. Krizės metu tėviai dažnai nurodo nerimo ir nusivylimo, beviltiškumo jausmus. Būtina kontroliuoti jausmus krizės įkarštyje. Dalis įtėvių pasakoja subjektyvią patirtį, kai įvaikiai neigiamai reagavo, nepaisant jų pastangų rodyti meilę ir rūpestį įvaikiams. Dauguma pripažino, kad apima nusivylimo, bejėgiškumo, nevilties ir išsekimo jausmai. Nors taip pat pripažįsta, kad pyktis įvaikiui nėra teisinga vaiko atžvilgiu.

Tryc (2013) teigia, kad pirmas identifikuotas veiksnys, tai vaiko amžius. Ryšys su kūdikiu užsimezga greičiau ir stipriau lyginant su vyresniais vaikais. Nieko, išskyrus galimybę suteikti pakankamai meilės ir dėmesio, neįmanoma. Kuo ilgiau įvaikis gyvena šeimoje, tuo didėja tikimybė, kad susiformuos stiprus prierašumas. Svarbiausia, kad įvaikis patirtų pakankamai meilės, priežiūros, saugumo ir stabilumo.

Įtėviai progresuoja per savo globos patirtį. Turint tvirtus pirminius motyvus, vaiko globa susiderina su patirtimi ir motyvais. Įtėviai prieš pradėdami globoti vaiką turi įgauti reikalingų žinių, žinoti laukiančius iššūkius, suprasti savo lūkesčius ir jų išsipildymo galimybes. Įtėviai nurodė nuolatinę motyvaciją padėti vaikams nežiūrint sunkumų ir iššūkių.

Zbrauskaitė (2010) atskleidė, kad ką tik pradėtam globoti vaikui kyla nemažai iššūkių, tačiau vaikui toks naujos šeimos suteikimas atskleidžia ir galimybių. Viena iš tokių svarbių galimybių, kurią gali vaikams suteikti jautrūs globėjai - saugaus prierašumo kūrimas mezgantis naujiems santykiams. Kad globa netektų išgyvenusiems ar tarpasmeninių santykių traumas patyrusiems vaikams būtų efektyvi, be galo svarbu įžvelgti vaiko poreikius, atspindėti emocijas, suteikti saugią ir pastovią aplinką. Tam būtinas globėjų gebėjimas pamatyti pasaulį vaiko akimis, leisti pajusti, kad suaugusieji yra prieinami ir jais galima remtis, bendradarbiauti su vaiku ir pasirūpinti, kad vaikas žinotų galįs priklausyti prie dviejų šeimų. Nukentėję vaikai, jausdami jautrių suaugusiųjų rūpinimąsi, susiranda namus ir pasijaučia svarbūs. Tačiau, dėl traumuojančios vaiko patirties net ir jautriems globėjams gali kilti sunkumų, todėl prireikus jie turėtų kreiptis pagalbos į specialistus arba bendrauti su panašią patirtį turėjusiais globėjais.

Apibendrinant, galima teigti, kad į naują šeimą atvykus globojamam vaikui, keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas - tarpusavio santykiai, šeimos narių socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės. Tokiu būdu formuojasi naujas šeimos narių tapatumas. Šeimos nariai kuria naujus santykius, vaikų ir globotinių santykiai tampa dinamiški. Dauguma globojamų vaikų, atėję į globėjų šeimą pradžioje patiria įvairius jausmus: sumišimą, baimę, nežinomybės jausmą, liūdesį, nerimą ir stresą. Dalis tėvių išgyvena krizę dėl padidintos atsakomybės už globojamą vaiką, tėvystės įgūdžių trūkumo, nepasitikėjimo savimi, tarpasmeninio ryšio su vaiku nebuvimo. Tėvių krizę pagilina krizė, kurią išgyvena vaikas, pasikeitus įprastai aplinkai bei artimiausiems žmonėms, taip pat vaiko elgesys, kurį sąlygoja psichologinės traumos patirties pasekmės. Todėl apsigyvenimas globėjo šeimoje yra svarbus ir skausmingas procesas, vaikams kelia nemažai abejonių ir nerimo. Ir tik tuo atveju, jeigu vaikai jaučia jautrių suaugusiųjų rūpinimąsi, pasijaučia saugūs ir svarbūs.

2. APSISPRENDIMAS SAVO ŠEIMOJE AUGINTI SVETIMĄ VAIKĄ: PROCESO IŠGYVENIMO TYRIMAS

2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Šio **tyrimo tikslas** – aprašant autentišką moterų suvoktą ir įsisąmonintą subjektyvią patirtį atskleisti sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką priėmimo procesą.

Siekiant nurodyto tikslo yra keliami tokie darbo **uždaviniai** :

1. Atskleisti, psichologinius šeimų apsisprendimo auginti svetimą vaiką aspektus;
2. Apibrėžti subjektyvaus moterų patyrimo, priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, fenomeną.

2.2. Tyrimo metodas

Tyrimas atliktas remiantis psichologiniu fenomenologiniu tyrimo metodu (pagal A. Giorgi). Tik keletas psichologinių tyrimų bando pažvelgti į moterų jausmus jų akimis priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką. Šioje srityje daugiau atliekami kiekybiniai tyrimai. Tyrėjos nuomone, apie realius globėjų/įmočių išgyvenimus tyrimų trūksta. Pasitelkus fenomenologinę analizę šiame darbe buvo tikimasi atskleisti ir aprašyti unikalios tyrimo dalyvių patirties ir išgyvenimų prasmes.

2.2.1. Kokybinės tyrimo paradigmos pasirinkimo pagrindimas

Kokybinio tyrimo paradigmos pasirinkimą nulėmė tyrimo objektas – globėjų/įmočių sprendimo patyrimas ir mano pačios pozicija. Kokybinis tyrimas grindžiamas tuo, kad yra labai svarbus tyrėjo subjektyvumas bei tyrimo reliatyvumas, kai kiekvienas žmogus savo patyrimo pagrindu nuolat ir aktyviai kuria unikalią psichologinę realybę (Spinelli, 2003; Smith ir kt., 2009; Matulaitės seminaro medžiaga, 2011. 10. 07).

2.2.2. Fenomenologinės analizės metodo pasirinkimas ir jo pristatymas

Šio metodo pasirinkimą nulėmė tai, kad tyrimo klausimai yra atviri, ieškantys, siekiantys atskleisti bei suprasti tyrimo dalyvių patyrimus. Šis metodas, tyrėja mano, gali geriausiai atskleisti patyrimą (apsisprendimą auginti svetimą vaiką), išgyvenant motinystės jausmus. Pagal šį naudotą metodą yra analizuojama kiekviena konkreti situacija, kurioje fenomenas buvo patiriamas, nes laikomasi prielaidos, kad visi fenomenai yra patiriami per konkrečias situacijas (Giorgi, 1993; Matulaitės seminaro medžiaga, 2011. 10. 07).

Atmesti kiti fenomenologiniai analizės metodai, pasirinktas A. Giorgi fenomenologinis metodas, nes jis remiasi prielaidomis:

- Šiame metode yra fenomenologinis laukas, kurį kiekvienas suvokiame atskirai.
- Fenomeno prasmės aprašymas yra besiremiantis „objekto“ patirtimi.
- Sąmonė geba pažinti reiškinių prasmę.
- Reiškiniai pažįstami taip kaip jie pasireiškia.
- Sąmonė yra intencionali.

Intencionalumas – mūsų sąmonės savybė, kai galima kryptingai susitelkti ties tuo, ką norime pažinti. Suvokiant asmens intencionalumo aktus (lot. *intentio* — įtempimas, sustiprinimas), galima susidaryti bendrą vaizdą apie jo sąmonės pasaulį. Sąmonė – būsenos arba išgyvenimai, kurie tarpusavyje susiję taip, kad galima kalbėti apie išgyvenimų srautą. Intencionalūs ne tik todėl, jog yra susieti su išgyvenamais objektais, bet ir todėl, kad kiekviename akte siekiama vis tobulesnio objekto suvokimo. Vadinasi, išanalizavus savo pasaulį, galima daryti išvadas apie kito asmens pasaulį (Spineli, 2003).

Tyrime naudojamas metodas numato, kad tyrimo dalyvės - moterys globojančios/įvaikinusios vaikus, sugeba reflektuoti savo patyrimą, dalintis savo išgyvenimais. Detaliai yra analizuojamas „pasaulis“, koks jis yra jų pačių matomas. Šio tyrimo prasmingumas yra tai, kad yra suteikiama galimybė prisiliesti prie originalaus tyrimo dalyvio pasakojimo, o „tyrinėjant net ir vieną unikalų individą, galima nemažai sužinoti apie žmogiškąjį patyrimą apskritai“ (Hycner, 1982, p. 22).

Fenomenologija – atviras subjektyvumas. Atvirai deklaruojama nežinojimo pozicija. Pergyvenimai unikalūs ir nepakartojami. Prielaida – žmogus skiriasi nuo visos aplinkos, nes jis ieško prasmės ir paaiškinimo. Fenomenologinis laukas - kaip tai žmogus įsivaizduoja savo gyvenimą (Matulaitės seminaro medžiaga, 2011. 10. 07)

Fenomenologinė analizė – tai aktyvus procesas, kurio metu tyrėjas naudodamasis savo protu kaip instrumentu, nukreipia tiriamojo sąmonės srautą į tiriamojo fenomeno išgyvenimą ir suteikia aišką ir suprantamą žodinę išraišką, kuri atitinka autentiškos patirties esmę ir yra maksimaliai suprantama kitam (Giorgi, 1993).

2.2.3. Giluminis kokybinis interviu

Buvo ieškoma tokio duomenų rinkimo būdo, kuris būtų atviras aplinkybėms, etiškas, leidžiantis surinkti sudėtingus duomenis, leidžiantis iškilti iš anksto nenumatytoms aplinkybėms.

Tyrimo duomenys, priimant sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje patyrimą, buvo renkami giluminio kokybinio interviu būdu (trukmė 60-90 min.). Pateikti interviu klausimai buvo naudojami kaip preliminarus gidas, o ne kaip privaloma programa, o papildomi klausimai buvo

užduodami atsižvelgiant į konkretų dalyvės pasakojimą, situaciją bei galimybę papildyti ir praplėsti pasakojimą.

Tyrimo dalyvės buvo prašomos atsakyti į pagrindinį klausimą: „*Seku pagal Jus kuo tiksliau ir išsamiau, koks buvo Jūsų patyrimas tuo laikotarpiu priimant sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje?*“ Pokalbio metu tyrėja uždavė ir kitus gilinančius ir patikslinančius klausimus, siekdama kuo tiksliau atskleisti globos/įvaikinimo fenomeną.

Interviu metu buvo teikiama pirmenybė užtikrinti konfidencialumą ir anonimiškumą bei užmegzti ryšį su kiekviena tyrimo dalyve atskirai. Taip pat giluminiams kokybiniais interviu buvo taikoma laisvųjų nestruktūruotų interviu būdas, dėl galimybės savo klausimais, reakcijomis truputį nukreipti dalyvės sąmonės ir kalbėjimo srautą gilėjančia, save analizuojančia kryptimi. Pasak Husserl ir Merleau–Ponty fenomenologijos metoduose tai „intencionalumas“ (Spinelli, 2003).

2.3. Pasiruošimas atlikti tyrimą, vieta ir trukmė

Pasiruošimas atlikti tyrimą susidėjo iš dviejų užduočių: duomenų analizės metodo (fenomenologinio) mokymosi ir praktinės dalies atlikimo, tiriamųjų atrinkimo. Dalyvavau psichologės – psichoterapeutės A. Matulaitės fenomenologinės A. Gorgi analizės metodo teoriniame – praktiniame seminare, dalyvavau konferencijoje „Įvaikinto/globojamo vaiko įvaizdžiai Lietuvos visuomenėje“.

Tyrimas vyko nuo 2012 vasario mėnesio iki 2013 rugsėjo mėnesio. Visi interviu vyko tyrimo dalyvių namuose.

2.4. Tyrimo dalyvių pasirinkimas

Šiam tyrimui tikslingai tyrėja ieškojo globėjų, kurie savo šeimose augino svetimą vaiką, kurie nuolat gyveno Lietuvoje, kurie įstatymų nustatyta tvarka yra paskirti užtikrinti likusio be tėvų globos vaiko priežiūrą, auklėjimą, atstovavimą jam, jo teisėms ir teisėtiems interesams.

Pasirenkant tyrimo dalyvius buvo kreiptasi į Klaipėdos apskrities vaikų teisių apsaugos tarnybą, su prašymu suteikti duomenų apie globojančias vaikus šeimas.

Pirmas kontaktas su tyrimo dalyve buvo telefonu ir elektroniniu paštu. Tyrimo dalyvėms buvo pristatoma darbo tema ir tikslas, paaiškinamas duomenų rinkimo būdas, buvo pasitiklinama, ar iš tikrųjų tas žmogus tinka šiam tyrimui. Galiausiai buvo sutariama dėl interviu susitikimo ir laiko.

Prieš atliekant interviu, iš kiekvienos tyrimo dalyvės tyrėja gavo raštišką sutikimą dalyvauti tyrime (sutikimo forma yra pateikta 1 priede). Taip pat buvo sutarta, kad tyrimo dalyvės per septynias dienas po interviu galės telefonu atšaukti šį savo sutikimą.

Tarpusavyje moterys pažįstamos nebuvo. Iš viso buvo atlikti šeši interviu.

Tyrimo dalyvės tyrėja atrinko remdamasi šiais kriterijais:

1. Tyrimo dalyvė moteris.
2. Tyrimo dalyvė yra globėja/įmotė.
3. Tyrimo dalyvės pirmas vaiko globos patyrimas.
4. Tyrimo dalyvė yra Lietuvos respublikos pilietė.

1. lentelėje yra pateikti šio tyrimo dalyvių demografinės charakteristikos (globėjos amžius, išsilavinimas, kokio amžiaus vaikas paimtas globoti, praėjęs laikas po globos/įvaikinimo patyrimo. Tyrimo dalyvių vardai pakeisti.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių (pakeisti vardai) sociodemografinės charakteristikos.

Tyrimo dalyvės	išsilavinimas	Amžius	Paimto globoti vaiko amžius	Praėjęs laikas po sprendimo priėmimo auginti svetimą vaiką savo šeimoje
Laima (L.)	universitetinis	28 m.	6 mėn.	4 m.
Rasa (R.)	aukštasis	28 m.	2 m.	19 m.
Martyna (M.)	universitetinis	42 m.	3 m.	9 m.
Vilma (V.)	universitetinis	45 m.	1 mėn.	10 m.
Veronika (Ver.)	aukštesnysis	46 m.	12, 12, 14;m.	5 m.
Sigita (S.)	universitetinis	37 m.	1.6 m.	10 m.

2.4.1. Pasirinktos imties pagrindimas

Pasirenkant tyrimo dalyves, vadovautasi šiais kriterijais: homogeniškumas, pagrįsto sutikimo ir duomenų aprėpiamumo.

Homogeniškumas – Šiuo darbu siekta atskleisti specifinį globėjų moterų patyrimą ir pasitelkta tikslinė atranka, surinkta tarpusavyje panašių tyrimo dalyvių imtis. Visas šias moteris sieja tai, kad: 1) pirmas globojamas vaikas; 2) visos turėjo aukštąjį išsilavinimą; 3) visos buvo panašaus amžiaus prieš priimant sprendimą globoti vaiką; 4) visos buvo linkusios gilintis į savo jausmus ir gebančios tai išreikšti.

Pagrįsto sutikimo – Pirmojo susitikimo metu savo tyrimo dalyves tyrėja supažindino su šio tyrimo tikslais, procedūra ir gavo jų raštišką sutikimą dalyvauti. Sutikimo tyrime dalyvauti forma yra parengta pagal Moustakas (1994, p.177-184) ir išversta A. Matulaitės (Matulaitė, 2013, p.182). Pristatant tyrimą siekta kuo aiškiau atskleisti tyrimo tikslą, vengta bet kokių dviprasmybių. Kiekviena tyrimo dalyvė buvo informuota apie galimybę bet kada nutraukti dalyvavimą tyrime, paaiškinta, kad interviu nebus transkribuojamas (perrašomas raštu) savaitę po interviu įrašymo į garsajuostę. Apsisprendus nedalyvauti tolimesniame tyrime, garsajuostė su įrašu bus sunaikinta.

Duomenų aprėpiamumo – Tyrime buvo svarbios visos detalės, nes analizuojama ne tik pasakojimo turinys, bet ir kalbėjimo forma. Pasakojant apie savo patirtį reikalingas dėmesys kiekvienai pasakytai frazei, nes balso intonacija ir tonas yra pagrindiniai jausmų ir prasmų rodikliai.

2.5. Transkribavimas

Atliktų 6 (šešių) interviu gauta medžiaga (garso įrašai) buvo transkribuojami – perrašomi ant popieriaus lapo. Tai procesas kuris užima labai daug laiko, manoma, kad interviu perrašymas užima nuo penkių iki septynių kartų ilgiau nei pats interviu (Smith ir kt., 2009).

Gauta interviu medžiaga buvo Žemaičių tarme. Balso intonacijoje atpažinti jausmai, balso akcentai, pauzės, buvo pažymėti interviu transkripcijoje.

2.6. Tyrimo duomenų analizė

Šiame darbe taikyti pagrindiniai fenomenologinės analizės žingsniai (Giorgi, 1993).

1. Interviu įrašas transkribuotas (perrašytas pažodžiui).
2. Fenomenologiniai komentarai. Tekstas skaitomas keletą kartų, parašėje pasižymint tai, kas įdomu ir reikšminga, apibendrinimai, prieštaravimai, kokios kyla asociacijos, panašumai, pasikartojimai.
3. Tekstas pakeistas trečiuoju asmeniu, skaitomas ir susidaromas bendras jo vaizdas.
4. Išskiriami prasminiai vienetai, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną.
5. Subjektyvus dalyvių pasisakymas perfrazuojamas į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną.
6. Perfrazuoti prasminiai vienetai jungiami į fenomeną apibūdinančios branduolius.
7. Išskirti branduoliai jungiami į nuoseklų tekstą – fenomeno apibrėžimą.
8. Apibrėžiamas bendras fenomenas, būdingas daugeliui tyrimo dalyvių.

Suformavus fenomeno apibrėžimus, buvo kreiptasi į tyrimo dalyves ir paklausta jų nuomonės, ar apibrėžimas adekvatus pirminiam aprašymui, ar tyrimo dalyvė gali save atpažinti tyrėjos suformuluotame apibrėžime.

Siekiant, kad tyrimo dalyvės nenukentėtų dėl savo dalyvavimo tyrime, kad būtų išsaugota jų psichologinė gerovė ir orumas, tyrimo metu buvo laikomasi pagrindinių **etikos principų**: pakeisti vardai, artimųjų vardai neminimi, taip pat nebuvo paminėtos neesminės tyrimo rezultatams kitos pasakojimo detalės, pagal kurias būtų įmanoma identifikuoti tyrimo dalyvių tapatybę.

Larkin (2009) teigimu tekstą reikia perfrazuoti taip, kad tik pačios žodžių autorės galėtų atskirti, kad tai būtų jų išsakytos mintys. Anksčiau buvo manoma, kad tiriamųjų supažindinimas su jų pačių interviu metu atskleistu patyrimu gali sustiprinti tyrėjo argumentus, bet tokia logika yra neteisinga. Reikia atsiminti, kad tyrimo dalyviai turi savo motyvus ir poreikius, be to, jų patyrimas nuolat keičiasi, ir kas atrodė tikra, tuomet, dabar gali jau nebeatrodyti.

Darbe necituojami ištisi interviu tekstai, tik jų ištraukos. Transkribuoti interviu tekstai ir garso įrašai yra saugomi pas tyrėją, taip pat ir tyrimo analizėje gauti individualūs rezultatai.

Ashworth (2003, p. 15) perspėja: Skaitant savo surašytą patirtį, tyrimo dalyviams gali kilti noras „apsaugoti savo socialinį veidą“. Galima teigti, kad sugrąžinus žmogų prie jo samprotavimų sudėtingo ir giluminio savęs patyrimo, gali kilti antrinės traumos grėsmė.

2.6.1. Patikimumas ir validumas

Atliktas kokybinis tyrimas, ne kiekybinis, kuriuose seniai nusistovėję gerai žinomi tam tikri reikalavimai (pvz., tinkamo dydžio reprezentacinė imtis, šalutinių kintamųjų poveikio apribojimas, geras tyrimo planavimas, patikimos tyrimo metodikos, tinkama statistinė analizė). Todėl jam negali būti keliami tie patys reikalavimai. Netaikytini ir įprasti duomenų patikimumo kriterijai, pakartoti tyrimą ir patikrinti, ar gausime tuos pačius rezultatus. Šis darbas siekia pateikti tik vieną iš daugybės galimų nuolat besikeičiančio fenomeno interpretacijų. Jei tai neigtume, tai nebūtų jokios prasmės pasinerti į kruopščią ilgalaikę analizę. Remiantis kelių kokybinio metodo žinovų (Smith 2009; Kvale 1995 ir kt.) darbais, *patikimumas* kokybiniuose tyrimuose pasireiškia kaip stabilumas: procedūra gali būti kitų tyrėjų pakartota, nors niekada nebus identiška. Kitas tyrėjas gaus panašius, bet ne tokius pačius rezultatus. Vidinio *validumo kriterijus* yra tikslumas ir tikroviškumas: kai neiškreiptas domėjimosi objektas ir rezultatų pateikimas, vengiama tyrėjo išankstinių nuostatų poveikio. Išorinis *validumas* - kaip ir patikimumas: atradimai turi prasmę. *Naudingumas* – praktiniai tyrimo pritaikymo aspektai pateikiami realistiškai.

2.7. Tyrimo eiga

- Formuojama tyrimo tema.
- Tyrimas pradėtas nuo žvalgomojo interviu, kurio metu su viena iš tyrimo dalyve vyko laisvas pokalbis, sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje tema. Vėliau tyrimo dalyvei suteiktas grįžtamasis ryšys. Atlikus ir išanalizavus žvalgomojo tyrimo rezultatus, buvo nuspręsta neformuluoti vienodų klausimų visoms tyrimo dalyvėms, kadangi tie patys klausimai galėjo netikti kiekvienos iš jų autentiškai patirčiai. Todėl pokalbio metu kiekvienai tyrimo dalyvei buvo užduodamas esminis klausimas, įvedant į tyrimo temą, o vėliau siekiama kuo tiksliau ir detaliau atskleisti rūpimą patyrimą.
- Pagrindinis klausimas buvo: „*koks buvo Jūsų patyrimas tuo laikotarpiu priimant sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje?*“. Šis klausimas sutelkia tyrėjo dėmesį į dominantį patyrimą apskritai, iš anksto neišskiriant konkrečių patyrimo aspektų, neprognozuoja jų tarpusavio sąsajų. Kadangi nagrinėjama sritis tyrėjai jau buvo žinoma, jos tikslas – kuo išsamiau apie ją sužinoti iš kitų tyrimo dalyvių pasakojimų, atskleisti jų patyrimą. Tyrėja stengėsi išlikti „naivioje“ pozicijoje, nekėlė tyrimo

uždavinių, kurie formuoja išankstinę tyrėjo nuostatą. Atliekant tokio pobūdžio tyrimą, akcentuojamas tyrimo dalyvių patyrimas, bet ne racionalus šio patyrimo aiškinimas.

- Formuojama tyrimo dalyvių imtis.
- Atlikta literatūros analizė, tačiau tik tam tikru tikslu - siekiant atskleisti temos iširtumo laipsnį, t.y. kokybinio tyrimo pasirinkimo tikslingumą, gilinantis į temą apie sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką patirtį.
- Atliktas kokybinis tyrimas – tyrimo duomenys renkami giluminiu pusiau struktūruoto interviu pagalba. Su tyrimo dalyvėmis buvo pasirašytas sutikimas dalyvauti tyrime (1 priedas). Tuomet buvo užduotas pagrindinis klausimas. Pateikus šį klausimą, tyrimo dalyvė turėjo galimybę išsakyti savo nuomonę, kaip ji jaučiasi. Su tyrimo dalyvėmis iš anksto buvo susitarta dėl tyrimo laiko. Tyrimo duomenys buvo renkami dalyvėms patogiu laiku ir jų pasirinktoje vietoje. Moterims, dalyvavusioms tyrime, buvo suteikta informacija apie tyrimo tikslą ir turinį, garantuojant konfidencialumą .
- Išanalizuoti ir aprašyti šešių tyrimo dalyvių interviu duomenys.
- Atlikta mokslinės literatūros analizė. Kokybiniuose tyrimuose literatūra analizuojama atlikus duomenų analizę. Kokybinio tyrimo tikslas – atskleisti autentišką tyrimo dalyvių patyrimą, todėl esminių sąvokų apibrėžimas prieš pradėdant tyrimą paneigtų kokybinio tyrimo esmę, nukreiptų tyrėjos dėmesį pasakojimuose įžvelgti patyrimo aspektus.
- Atlikta lyginamoji šio tyrimo rezultatų analizė ankstesnių tyrimų kontekste.
- Šiame tyrime apibendrinimai nėra įmanomi. Viso tyrimo metu tyrėja pildė subjektyvų dienoraštį (2priedas), kuriame stengėsi reflektuoti santykį su tyrimu.

3. REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

3.1. Sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką subjektyvios patirties struktūra

- **Motinytės jausmo identifikavimas**

Motiniški santykiai formuojasi palaipsniui veikiant biologiniams ir socialiniams veiksniams, nes turi instinktyvų pagrindą, o kartu yra ypatinga asmenybės savybė.

Tyrimo dalyvės nurodė, kad norą būti mama turėjo nuo mažens: „*noras turėti vaikų buvo nuo vaikystės, kaip pamenu, ir dabar darau išvada, kodėl šitas jausmas mane persekiojo*“ (In. – L, 2-3) „*,, (...) ta mintis, kad turėsiu daug vaikų buvo labai seniai, net visiems apie tai pasakodavau (...).*“ (In.- V, 9-10). Labai mylėjo vaikus: „*Labai mylėjau mažus vaikus, lėles., jas labai mylėjau, neskriausdavau, nes galvojau, kad jos naktį pabundą ir kalbasi, verki (...)*“ (In. L, 3-4). „*dirbu pedagoginį darbą, labai myliu vaikus, todėl ir tokią specialybę pasirinkau..., dirbti su vaikais. Aš visada buvau vaikų apsuptyje*“ (In. V, 4-6).

Iš tyrimo dalyvių pasakojimų galima teigti, kad motinytės elgdesio motyvacija formuojasi visą gyvenimą ir yra veikiamą palankių ir nepalankių veiksnių: „*mintis paimti svetimą vaikutį į savo šeimą pradėjo kirbėti prieš daug metų (...)*“ (In. R, 7-8). „*(...) todėl, kad mano pirmas vaikas mirė (...)*“ (In. R, 24). „*Šeimoje aš esu vienturtė, neturiu nei brolio, nei sesers. Man labai buvo liūdna augti vienai, labai pavydėjau savo draugėms, kurios turėjo sesę ar brolių, o tėvams labai priekaištavau, kad esu viena (...)*“ (In. V, 7-10). „*Kas nuo mažens vaikus myli, tas jų ir neturi suaugęs*“ *tai va šitie žodžiai man kaip prakeiksmas, lydėjo mane visą laiką. Man jie skambėjo ausyse kai buvau penkiolikos, po to septyniolikos, aštuoniolikos (...)* (In. L. 11-13).

- **Įmotės/globėjos vaidmens identifikacija**

Kad galėtum sėkmingai globoti reikia suprasti, ko iš tavęs tikimasi, ko iš tavęs reikalaujama. Visos dalyvės įvardijo, kad jautė sumaištį: „*kuo toliau galvodavau, tuo viskas darėsi neaišku ir painu. Tad mano laukimas vaiko virto į kažkokia ilgą, ilgą nežinomybę., negaliu net apsakyti (...)*“ (In. S 17-18). Patyrė daug įvairių jausmų, kurie lėmė vaidmens atlikimą. Reikėjo suderinti savo pačios, aplinkinių bei institucijų požiūrį ir lūkesčius:

„*mus tyrė visapusiškai..., patikrintos pajamos, motyvai, požiūris į šeimą, vaikus*“ (In. V. 60-61). „*(...) nors aišku tai buvo sunku įtikinti kitus, kurie apskritai nežino kas tai yra mokymai (...)*“ (In. S. 22). Martynai tas etapas buvo labai sunkiai įveikiamas, bet įveikė: „*vaikų teisių inspektore išdėstė vėl įstatymų tvarką, mes jų negalėjome įvykdyti, nes imant globoti reikalingos didelės asmeninės pajamos, mes tiek jų neturėjome, nes aš tuo momentu buvau motinytės atostogose ir vyras vienas tik tedirbo* „ (In. M .103-105).

Vilma suvokė, kad augindama vaiką turi atsisakyti darbo, tai: „*aš pasiėmiau atostogas dvejus metus vaiko auginimu (...)*“ (In. V. 78-79).

Kilo nerimas ir baimė dėl savo galimybių tinkamai atlikti su šiuo nauju vaidmeniu susijusias pareigas. „tik ar mes sugebėsime?“ (In. L. 54-55). „Negaliu teigti, kad nejaučiau baimės, nerimo...., tai jug vaikas ir dar svetimas, ar mylėsiu aš jį, ar mano vyras mylės, ką aplinkiniai pasakys, žodžiu daug visokių niuansų ir svarstymų buvo“ (In. V. 50-52). „Kai visą atsakomybę reikės nešti pačiai yra kita, ir kai pastoviai gyvens su mumis, juk atsitinka įvairiausių bėdų.., pavyzdžiui suserga, susidaužia ir iš vis kokia sveikata ateityje vaiko bus, taigi nežinia (...)“ (In. S 14-16).

Įsipareigojimas tapti globėju sutrikdo įprastą gyvenimo ritmą, ima pyktis ant situacijos, verčia keisti planus, tai reikalauja daug psichologinių ir fizinių jėgų: „mes iš geros valios pasiėmėme vaiką vasaros atostogoms, šitiek vargo patyrėme, auklėjome, visą save atidavėme vaikui, o dar tarsi kalti pasijuntame, kas per biurokratija?“ (In. M, 106-108). „Atsidarome savo įmonę ir jau po kelių dienų pristatome vaikų teisių inspekcijai prašymą ir reikiamus dokumentus. Aišku pajamų deklaracijos dar nebuvo iš kur rodyti, bet, kai jau įmonės savininkai esame tai keičiasi požiūris“ (In. M. 114-116).

Nemalonius jausmus išgyveno globėjos dėl institucijų kontroliavimo, kritiško žmonių vertinimo, nepalankaus požiūrio: „mudu su vyru ir vaiku džiaugėmės, kad pasiekėme neįmanomo, tačiau nebeturėjome ramaus gyvenimo. Be to, daug kas yra pavydūs, nes globojamiems vaikams yra skiriami pinigai, todėl svetimus pinigus pavydūs žmonės mėgsta suskaičiuoti neatmesdami išlaidas. Vaikų teisių tarnyba gan dažnai atvažiuoja tikrinti, tad mūsų šeima yra visiškai be privatumo. Mes visada turime būti pasiruošę patikrinimui. Trupai papasakosiu (...)“ (In. M. 123-127).

„Kvietė į pokalbį, dalyvavo net seniūnas, turėjau aiškintis kaip kokia nusikaltėlė. Dar pasirodo buvęs vienas skundas iš kaimynės, skundė pamačiusi, kaip vaikai ravėjo prie namų braškes, o manųjų vaikų nebuvo,. Tad gerai pagalvojusi prisiminiau, kad aš sirgau, vyresnioji dukra gamino pietus, o kitiems buvo užduota nuravėti lysves. Na, o pavydi kaimynė ėmė ir paskambino, paskūsti, kad vaikai dirba, o pati vieną rudenį prašė vaikų, kad padėtų daržą sutvarkyti (...)“ (In. Ver. 136-140).

- **Nevaisingumo krizės/vaiko netekties, psichologiniai aspektai**

Su nevaisingumu susidūrusi šeima patiria daugybę psichologinių problemų nevaisingumo gydymo laikotarpiu. Nuo to momento, kai gydytojas nustato nevaisingumą, atsiranda įtampa, nerimas, gyvenimas be džiaugsmo:

„tada prisimenu jaučiaus žiauriai,... šlykščiai...,atrodė lyg žemė slysti iš po kojų, visas nusipiešė juodomis, pilkomis spalvomis. Verčiau..., verčiau..., verčiau“ (In. L. 24-26). „(...), tai išgirsti man buvo tolygu „mirtčiai“ (In. V. 17).

Kas kart mažėjant vilčiai tapti tėvais išgyvenamas bejėgiškumo jausmas: „*viltis turėti vaiką nuėjo per niek..., nepasisekė... . Mūsų santaupos, lūkesčiai, viskas žlugo. Emociškai abudu jautėmės palūžę, ištiko krizė (...)*“ (In. V. 23-24).

Kamuoja egzistenciniai klausimai: „*savęs, mamos, tėčio klausiau, kodėl man taip? kodėl?[kalba liūdnai, tyliai]*“ (In. L. 30-31).

Dėl nesugebėjimo padaryti šeimą laiminga, dažnai vengia kalbėti nevaisingumo tema, sumažėjęs savivertės jausmas kelia nerimą, stresą, depresiją: „*jaučiausi labai vieniša, tuščia, ligota, užplūdo bejėgiškumo jausmas, nebebuvo jėgų žengti toliau... ir t.t.. trūko užuojautos, paguodos.... . „Reziumė“ susirgau depresija. Viskas buvo taip blogai, kad nebesinorėjo gyventi....(liūdnas veidas) net nebenorėjau išeiti iš namų, bijojau šviesos, norėjau būti tamsoje, verkiau.... . Kokia neteisybė.., atrodė..“* (In. V. 26-29). „*Užkliuvo dėmesys ties straipsniu apie šeimą, kuri buvo laiminga, nes turėjo būrį vaikų (...), ta tema man buvo skaudžiausia mano gyvenime, nuo kurios visada bėgdavau..“* (In. L. 46-48). Pyko ant kitų: „*Pykau ant gyvenimo, kodėl taip skriaudžia tuos kurie gali auginti vaikus ir jų negali turėti, o duoda tiems kurie vaikų neprižiūri, nemyli.... , atiduoda auginti kitiems, ar pameta likimo valiai“* (In. V. 33-34).

Jautė baimę prarasti partnerį: „*vis dar kažką jautėme vienas kitam.... , jaučiau, kad myliu savo vyrą ir nesu pasiruošusi būti viena. Supratau, kad turiu kažką daryti, kažką stabdyti, nes viskas mano rankose (...)*“ (In. L. 42-44).

Aplinkybės verčiančios susitaikyti su realybe: vaiko praradimu ar jų nesusilaukimu, yra įvairios ir skirtingai į jas reaguojama, viena dalyvių pasakoja, kad vaiko praradimas jai reiškia padėti „tašką“, antrą kartą nebenori vaiko susilaukti: „*aš jaučiausi baisiai, kaltinau save, gal kažką ne taip dariau nėštumo metu.... Kai pagalvodavome, kad reikėtų pabandyti antro vaiko lauktis, tai tiesiog kūnas „pagaugais“ nueidavo, jei ir vėl tas pats.... nebenorime ne... “* (In. R. 30-35).

• **Moterų gyvenimo be vaikų patirtis**

Sunku susitaikyti, kai žlunga svajonė turėti vaikų ir teks pragyventi likusį gyvenimą be jų, nors tai suteikia ir daug privalumų, kurie suteikia daugiau laiko skirti savo pomėgiams ar hobiams, galimybė siekti karjeros, kaip pasakoja tyrimo dalyvės: „*dažnai išvažiuodavau su draugėmis papoilsiauti, papramogauti prie jūros.*“ (In. L. 38-39). „*Daugiau pradėjom skirti laiko sau, savo pomėgiams, hobiams, draugams, karjerai.... “* (In. V. 41-42).

Tačiau jaučiamas nemažas socialinis spaudimas, kad šeima be vaikų, nėra „tikra“ šeima : „*visada kūriaisi savo šeimos idealą, kad turėsiu namą, šunį, katiną namuose ir tris vaikus.* (In. L. 63-64). „*Kaip įprasta normaliai šeimai, visi laukė vaikų, vis buvo apie tai kalbama, kad reikia mūsų šeimai vaik (...)*“ (In. R. 43-44).

Daugelis šeimų, kurie nori turėti vaikų buvo tikri, kad galės kontroliuoti šią jiems svarbią srytį, tačiau susiduriama su realybe, kad yra ne taip kaip norima. Svarbiausias iš uždavinių šiuo

atžvilgiu yra **susitaikymas** ir **pasirinkimas**. Todėl tyrimo dalyvės priėmė sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje, taip savo gyvenime kažką pakeisdamos: „(...) tačiau tą kartą radau „kibirkštėlę“, kuri mane „užvedė“, kuri mane po to visą laiką ir lydėjo, ..kuris labai tavęs laukia, nes neturi mamos, kuriam labai tavęs reikia, kuris atneš į namus šilumą, meilę, kuris pakeis mūsų gyvenimus (...)“ (In. L. 48-50). „(...) nusiramino ir ieškojome, svarstėme kitą galimybę..., tai yra auginti svetimą vaiką“ (In. V.47). „Tai ir nusprendėme, kad jau taip norime vaikų, tai ir pasiimsime iš vaikų namų“ (In. R. 44-45).

Susitaikymo ir pasirinkimo būdai yra skirtingi, tam **reikia laiko**: „Mudu supratome, kad auginti vaiką yra puikus būdas tapti tėvais, nors ilgai tam priešinos..., ko gero tam reikėjo „užaugti““ (In. V. 53-54).

Vienas iš pagrindinių uždavinių yra **susitaikymas**. Pats žmogus arba kiti žmonės mano, kad kažkada gedėjimas baigsis, tačiau šiuo atveju iš tyrimųjų pasakojimų galima daryti išvadą, kad šis procesas niekada nesibaigia. Gyvenimo įvykiai apie tai vis ką nors primena pavyzdžiui: Vilma paklausta savo įvaikinto vaiko iš kur jis atsirado, ji turi prisiminti savo pareitį ir paaiškinti : „(...) todėl atitinkamos instancijos įvertinusios mūsų norą turėti vaiką, nusprendė mums atiduoti tave ir pripažinti tavo tėvais“ (In. V. 109-110). Prisimena ir kita tyrimo dalyvė, kad : „(...) tai va mūsų vaikas gimė ne iš mano pilvelio, o iš mūsų širdies“ (In. R. 66).

- **Priimant sprendimą auginti svetimą vaiką, svarbus artimųjų palaikymas**

Visos tyrimo dalyvės įvardijo, kad joms labai svarbus yra vyro ir artimųjų pritarimas, bei palaikymas: „labai džiaugiausi ir dėkoju savo vyrui, kuris į mano klausimą, ką galvotų apie įvaikinimą, atsakė natūraliai: „nėra ko galvoti jeigu tu esi apsisprendusi auginti svetimą vaiką“ (In. L. 53-54). „(...) svarbu, kad vyras sutiktų ir pritartų, ir beje būtų man ir padėjėjas, nes vienai labai sunku auginti vaiką (...)“ (In. R. 83-84). Na, o tyrimo dalyvė M....., viso tyrimo metu pasakojo, kad viską su vyru darė kartu: jiedu su vyrų važiavo..., žiūrėjo..., keitėsi nuomonėmis ir t. t. : „priblokšti emocijų....., tarė vyras; „paklausėme..“; „vėl nuvažiavome...; „pasakėme, kad vasara prabėgo“ (In. M. 21, 29, 44, 95.)

- **Priežastys, lėmusios apsisprendimą globoti/įvaikinti**

Visos tyrimo dalyvės nurodė, kad nori padaryti vaikui gerą: „pagalvojome, kad jei negaliu turėti savo vaikų, tai gal aš galiu padėti svetimam vaikui augti“ (In. V. 48). „ (...) ir duoti vienam žmogui galimybę turėti šeimą“ (In. S. 10). „(...) kilo tokia mintis, o gal vienam vaikui suteikti namų šilumą???...“ (In. R. 72-73). „(...) kuris labai tavęs laukia, nes neturi mamos, kuriam labai tavęs reikia“ (In. L.50). „(...) čia vaikai valdiški, bendri, nuskriausti, be tėvų meilės..... atrodo visus galėtumėme pasiimti“ (In. M. 21-22). „(...) tegul būna, vietos pakaks visiems, nes namą turime dviejų aukštų“ (In. Ver. 28-29). Išanalizavus visus interviu, pastebėta, kad pirmiau tyrimo dalyvės nori padaryti gerą vaikui, tik po to pateikiami motyvai susiję su asmeninėmis priežastimis.

Kiti tyrimo dalyvių motyvai: „*vyras norėjo turėti su manim bendrą vaiką, na, bet kadangi, man jau per vėlai gimdyti, nusprendėme, kad galėtumėme pasiimti ir įsivaikinti vaiką iš vaikų namų ir jį auginsime, kaip savo bendrą vaiką ir bus senatvėje „užvadėlis“, nes mano vaikai jau buvo dideli ir ruošėsi palikti namus“ (In. Ver. 7-10). „(...) kuris atneš į namus šilumą, meilę, kuris pakeis mūsų gyvenimus...“ (In. L. 51). „Atstotų mums prarastą vaiką (...) jog taip geriau bus mūsų sūnui, kad jis turės draugą“ (In. R. 37; 86). „(...) o, be to kažką paliksiu po savęs“ (In. V. 49).*

- **Mokymų įtaka priimant sprendimą globoti/įvaikinti**

Tinkamai pasirengti įvaikinimui, sumažinti nerimą, įgyti žinių padeda mokymai. Taip įvardija tyrimo dalyvės: „*susipažinome su panašaus likimo žmonėmis, pasidalinome patirtimi. Mokymai buvo tikrai informatyvūs ir smagūs*“ (In. V. 62-64). „*Mudu sužinojome tikrai daug, daug žinių pritaikyti galima auginanat ir savo vaikus, nors aišku tai buvo sunku įtikinti kitus, kurie apskritai nežino kas tai yra mokymai (...), jug globėjai turi turėti įvairiausių gebėjimų kuriuos galima išmokti ir išsiugdyti (...)*“ (In. S 24-27). „*Reikia pripažinti, kad man labai daug jėgų ir vidinės motyvacijos davė mokymai (...), bet kuo toliau tuo labiau man patiko, labai tikrai daug žinių gavau, važiuoju į šeimynas, klausėmės kitų globėjų patirties, pamokymų, įvairių situacijų ir daug, daug visokiausių idėjų pasisėmiau, o svarbiausia pasitikėjimą savimi įgijau, tvirtumo va... teisingiau, kažkaip atrodo sustiprėjo priimto sprendimo svarba (...). Mokino kaip nesmerkti vaiko biologinius tėvus, kaip rūpintis vaiku, kaip apsišarvoti kantrybe ir išlaikyti sveiką protą. Buvo mūsų norinčiu globoti nemažai. Jautėmės tikrai smagiai. Susidraugavome su bendraminčiais, ir kuo toliau tuo aiškiau pasidarė, kad tie mokymai tikrai yra svarbūs ir reikalingi (...)*“ (In. R. 105-115).

Tyrimo Dalyvė M. teigia, kad jos mokymai buvo tik minimalūs, todėl jai labai trūko žinių tad neretai klausdavosi draugų patarimo, taip pat ir Ver...: ji patyrė daug neigiamų emocijų globoje, nežinojo kaip elgtis ir kur kreiptis kilus sunkumams.

Iš tyrimo dalyvių pasakojimų, galima spręsti, kad mokymai keitė požiūrį į vaiko globą ir įvaikinimą.

- **Sprendimo priėmimo ir vaiko priėmimo procesas, prisitaikymas**

Kai kurioms šeimoms prisitaikymo laikotarpis yra ypač sunkus etapas. Lengvesnis globėjų/įtėvių prisitaikymas yra tose šeimose kur yra globojami/įvaikinami jaunesnio amžiaus vaikai: „*taip matyt yra dėl to, kad į mūsų šeimą jis atėjo dar visai mažas. Suprantama, tai atskira asmenybė, bet jis augo, formavosi mūsų visų akyse. Jis augo kartu su mūsų vaikais (...)*“ (In. R. 128-130). Tyrimo dalyvė pasakoja, kad žinant, koks sunkus yra prisitaikymo laikotarpis ir svarbu kurti su vaiku artimą bei saugų tarpusavio ryšį : „*aš pasiėmiau atostogas dvejus metus vaiko auginimui ir štai jis ligi šiol pas mus (...)*“ (In. V.79). Kaip bebūtų gaila šiuo metu šeimos įsivaikinusios iki trijų metų vaiką tegali naudotis motinystės atostogomis, nors prisitaikymo laikotarpis šeimose būna dar sudėtingesnis, kai vaikas yra didesnis nei trijų metų.

Prisitaikymo laikotarpiu globėjams/įtėviams būtina socialinių darbuotojų pagalba ypač iškilus sudėtingesnėms situacijoms, tačiau tyrimo dalyvės teigia, kad jų šeima lieka be privatumo, nes susilaukia vien tik kontrolės : „*ne kartą buvo atvykusi vaikų teisių inspektorė apžiūrėti vaikų gyvenimo sąlygas, ką vaikai valgo ir panašiai. Tad šaldytuvą stengėmės visada laikyti pilną*“ (In. Ver. 55-57). „*Vaikų teisių tarnyba gan dažnai atvažiuoja tikrinti, tad mūsų šeima yra visiškai be privatumo. Mes visada turime būti pasiruošę patikrinimui (...)*“ (In. M. 126-127).

Globėjos pasakoja, kad sunku buvo išgyventi vaiko buvimo svečiuose etapą. Tiek vaikas, tiek jos buvo atsidūrusios dviprasmiškoje situacijoje: „*(...) vaikas savaitgaliais buvo kaip svetys. Vaikas ir mes atsidūrėme tokioje dviprasmiškoje situacijoje, nesuprasdami patys savo elgesio (...) manau, kad ir vaikas nesuprato kas čia dedasi...tai yra lyg ir esame tėvai kur mylime berniuką ir džiaugiamės juo, lyg ir nebesame per kitas savaitės dienas. Ateina šeštadienis ir vėl važiuojame parsivežti ir vežame atgal. Tas tampymasis buvo baisiausias dalykas. Sekmadieniais mes „stresuodavome“ visi. Reikia įsivaizduoti, kaip reikia jaustis, kad vaikas verkdamas tvirtai apsikabina ir nepaleidžia tavęs, o jį reikia atplėšti nuo savęs ir atiduoti auklėtojai. Vaikas klausia „kodėl mama tu mane palieki čia?, aš nenoriu „- klykia...“ (In. R. 118-124).*

Globėjams priimant į savo šeimą svetimą vaiką, tenka priimti ir vaiko praeitį, jo kilmę. Tai yra labai sudėtinga ir tai neįvyksta staiga, o tai yra ilgai besitęsiantis procesas. Apie vaiko priėmimą su jo biologinėmis šaknimis, tyrimo dalyvės pasakoja įvairiai. Globėja vaiką priima su jo istorija ir jos nesibijo: „*su ja mes draugaujame, visada susitinkame per šventes ir vaikas žino, kad tai jos tikra gimine*“ (In. S. 46). Kita globėja pasakoja, kad biologiniai tėvai atnešė į jos šeimą nemalonius jausmus: „*vėlai vakare, atvažiavo neblaivi, įsibrovė į namus kaip „išprotėjusi“, vėl su grasinimais, kad pasiims vaiką*“ (In. M. 146).

Globėja Ver., siūlė vaikams nuvažiuoti pas savo tikruosius tėvus, tačiau jie atsisakė, jie jautė jiems neapykantą, o tyrimo dalyvė V.. bijojo, kad biologiniai tėvai neapsigalvotų ir nepasiimtų į savo šeimą vaiką, todėl jį įsivaikino. Tačiau visos tyrimo dalyvės supranta, kad norėdamos padėti vaikui apie tėvus kalba pozityviai, nors jie ir kelia grėsmę bei trukdžius šeimos idilei.

• **Adaptacijos šeimoje etapas**

Iš tyrimo dalyvių pasakojimų galima teigti, kad tiek vaikai, tiek įtėviai/globėjai adaptacijos laikotarpiu išgyvena stiprius jausmus, sudėtingas patirtis, nes šeima visam laikui pasikeičia, savo interesais, statusu, poreikiais, vaidmenimis, taisyklėmis ir t.t. .Viena globėja pasakoja, kad išgyveno krizę, dėl padidinto atsakomybės jausmo už globotinę: „*(...)mes nesame dėl savų vaikų tiek nerimavę, kaip dėl globotiniu, didesnę atsakomybę nešėme (...). Aš tiesiog perbalau, gavau šoką*“ (In. Ver. 75; 118).

Kita tyrimo dalyvė pasakoja, kad jos šeimai vaiko atėjimas padarė didelį poveikį, tačiau po pusmečio po truputį viskas ėmė keistis į gerąją pusę: „*(...) be abejo, vaikas yra su savo charakteriu,*

savo požiūriais. Teko išmokti mums priimti tą vaiką, o vaikui priimti mūsų šeimos taisykles“ (In. S. 74-75). D... atvykusi į M... šeimą labai jautriai į viską reagavo, emocijos pavirto ašaromis. „Visą tai buvo nauja, o mums dar keisčiau ir neįtikėtina, kad šitaip vaikai auginami vaikų namuose (...)“ (In. M. 74).

Vaiko adaptaciją globėjų šeimoje įtakoja daugelis faktorių, nes labai svarbi yra ankstyvesnė jo patirtis. Dažnai vaikas kurį laiką jau yra gyvenęs vaikų namuose ir yra patyręs įvairių atsiskirimų bei praradimų. Galima teigti, kad didelė reikšmę vaiko adaptacijai turi kokio amžiaus vaikas paimtas iš savo biologinės šeimos ir kokiam amžiuje paimamas globot į šeimą.

Tyrimo dalyvės kurios pasiėmė į savo šeimą ką tik gimusį vaiką nemini adaptacijos sunkumų : „ (...) tad Ramintą taip pat pasiėmėme ką tik gimusią, ją mes taip pat užauginame kaip ir Mantą, savo ir tikrai savo... . Vaikai yra laimė...” (In. V. 82).

• Prieraišumas

Prieraišumas yra vienas svarbiausių motinos ir vaiko santykių aspektų. Vaikui patekusiam pas globėjus ir palikusiam savo buvusius namus, pradeda formotis naujas prisirišimas.

Viena tyrimo dalyvė pasakodama savo patirtį apie prierašumą akcentuoja, kad ji ne tik mama vaikui, bet ir draugė, stengiasi dalyvauti jos gyvenime : „norėtusi, kad vaikai nebijotų pasakyti tiesos, nieko nuo manęs neslėptų, kad bučiau jų draugė“ (In. S. 62-63). Vaikai nori turėti artimus santykius su kitais žmonėmis, kaip pasakoja viena tyrimo dalyvė: „vaikas buvo dėmesio centre, greitai susidraugavo su šeimos nariais. Nebijoję svetimų suaugusiųjų, mielai bendravo“ (In. M. 81-82), kita tyrimo dalyvė džiaugiasi, kad jos biologiniai vaikai ir ji labai prisirišo prie globotinio: “ o su mūsų sūnum jie tiesiog suaugo. Tikrąją to žodžio prasme būdami ikimokyklinukai jie nesiskyrė nei dieną nei naktį (miegojo šalia vienas kito (...)). Neįsivaizduoju šiandien gyvenimo be mūsų antrojo sūnaus. Beje, mano biologiniai vaikai ir vyras galvoja taip pat. Mums visiems reikia vienas kito (...) (In. R. 138;140).

Vaiko vystymuisi reikia visų pirmiausia meilės ir emocinės šilumos: „(...) kai mano globotinė žiūrėdavo laimingom ir linksmom akytėm į mane ir deklamuodavo arba dainuodavo apie mama. Verkdavau iš džiaugsmo, kad mes abi turime viena kitą. Aš ją, o ji mane-savo mama“ (In. S. 91-93). Psichoanalitikai pažymi, kad vaikas patyręs nepriteklių, kartais tai gali patenkinti poreikį vogdamas: „pavogė nuo mūsų biologinio sūnaus pinigų ir gan didelę sumą (...). Pasisavinti ne savo daiktus jiems patiko, ne kartą iš mokyklos parsinešdavo visokiausiu daiktų, tai telefoną, tai ausinukus, tai radijas“ (In. Ver. 95-97). Kiekvienas vaikas pasirenka skirtingus kompensavimo būdus, kelios tyrimo dalyvės pasakojo, kad jų globotiniai tai kompensuodavo besaikiu maisto valgymu: „galvodavome su vyru, gal yra kokie virškinimo defektai įsivystę, gal čia liga, nes „normalūs“ vaikai taip nevalgo, jie turi sotumo jausmą, o šitie vaikai to nejaučia. Jie valgydavo iki apsvėmimo (...)“ (In. Ver. 46-48). „Na, o valgė kaip kelias dienas būtų nevalgiusi, nesupratome

kodėl, gal todėl, kad kitoks maistas“ (In. M. 76-78). Tai kompensavimo būdas, kuris labai skaudina ir žemina kitus. Viena tyrimo dalyvė pasakojo, kad globojami vaikai ją žemino, pastoviai skundėsi, demonstravo agresyvumą, netgi seksualinį aktyvumą. Vėliau šita globėja, nutraukė globą

- **Pasiteisinę/ nepasiteisinę lūkesčiai**

Pasiteisinusiais lūkesčius vadiname, kai mes gauname teigiamą atgalinį ryšį ir labai nemaloniais emocijas sukelia, kai mūsų lūkesčiai nepasiteisina. Vaikas ateidamas į šeimą taip pat ateina su savo lūkesčiais ir tikisi iš globėjų, kad jie pasiteisins. Visos penkios tyrimo dalyvės pasakoja, kad jų lūkesčiai auginti svetimą vaiką savo šeimoje pasiteisino, tik viena globėja įvardija nepasiteisinusius lūkesčius: „ (...) , kad tikrai nereikia praeiti tokio sunkaus etapo ir kankintis belaukiant savo biologinių vaikų, jeigu jų nėra, tai ir nedelsiant reikia ryžtis pasiimti vaiką ar iš vaikų namų, ar šeimos, jug tai didžiulė laimė, nes juk negalėjimas turėti vaiko, neapsprendžia tai, kad negalėtum pasiimti globoti ar įvaikinti vaiką“ (In.V. 117-117). „Visiems patariu duoti galimybę bent vienam žmogui. Niekada nepadėsi visam pasauliui, bet vienam žmogui padėti galima ir jeigu kiekvienas priimtų į savo šeimą vieną vaiką, tai turbūt vaikų namų nebūtu (...)“ (In. S. 95-97). „(...) kuo toliau tuo labiau esu prie vaiko prisirišusi, manau ir ji taip pat, mumis vadina tėveliu ir mamyte, tiesiog ji mūsų gyvenimo dalis, neįsivaizduoju, kaip be jos ir būtumėme gyvenę“ (In. M 167-168). „Tad nuvažiavusi į vaikų teisių inspekciją, papasakojau visas savo bėdas, kad nebepajėgiu susitvarkyti ir nebenoriu begloboti vaikų, parašiau prašymą, kad nutrauktų globą. Taip globojusi keletą metų vaikus, patyrusi daug įspūdžių, gavusi didelės pamokos, atsisakiau vaikų globos.“ (In. Ver, 146-148).

3.2. Fenomenų apibrėžimai

Laimos (L) fenomeno apibrėžimas

Laima SAVO patyrimą įvardina kaip stresinę psichologinę būseną dėl galimybės neturėti vaikų. Nepasitikėjimas savimi, neįsivertinškumas, egzistencijos klausimai, įtampa, nerimas, bejėgiškumas, neįsivertė gyvenimo kokybė ir kiti išgyventi jausmai priveda prie depresijos. Ypatinga tarpasmeninių santykių su partneriu svarba ir motinystės instinktas padeda įveikti šeimos krizę ir priimti sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, motyvuojant, kad norisi palikti kažką po savęs.

Rasos (R) fenomeno apibrėžimas

Rasa SAVO patyrimą sieja su išgyventa netektimi. Motyvai lėmę sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką yra nesavanaudiški, o didelis gailestis vaikams kurie gyveną vaikų namuose. Svarbus vyro pritarimas įveikiant emocinę būseną globos įvaikinimo etapuose. Suvokiama mokymo svarba daranti įtaką apsisprendimų pokyčiams, neigiamų veiksmų įveikai, lūkesčių pasiteisinimui.

Vilmos (V) fenomeno apibrėžimas

Vilma SAVO patyrimą įvardija kaip besikeičiančią per visus globos/įvaikinimo etapus psichologinę būseną, kuriai būdinga emocijų bei jausmų pokyčiai (iš negatyvių į pozityvius): nevaisingumo krizės išgyvenimas, negalėjimas susitaikyti su nevaisingumu, intensyvios mintys apie vaiką, stiprūs jausmai, prierašumas, pasiteisinę lūkesčiai, įvaikinimo krizės sunkumai, motyvai padėti svetimam vaikui, turėti ką palikti po savęs lėmė sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje;

Martynos (M) fenomeno apibrėžimas

Martyna SAVO patyrimą sieja su veiksniais ir motyvais lemiančiais bei keičiančiais sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką; Patirti ambivalentiški, egocentiški jausmai, nepatenkinti poreikiai dėl vaiko globos, minimalūs mokymai, išryškėję vaiko psichologiniai trūkumai ir kiti veiksniai lemiantys globos/įvaikinimo krizės sunkumus duoda grįžtamąjį ryšį patirtas prierašumo jausmas ir praeitas sėkmingas adaptacijos etapas. Džiugina sunkumų įveika bei pasiteisinę lūkesčiai.

Veronikos (Ver) fenomeno apibrėžimas

Veronikai SAVO sprendimo priėmimo patyrimo etapas auginti svetimą vaiką savo šeimoje kelia neigiamas emocijas/negatyvius jausmus, nors stiprūs teigiami motyvai tačiau aplinkiniai netoleruoja globos; informacijos/pagalbos trūkumas; nepasiteisinę lūkesčiai; patirti psichologiniai ir fiziologiniai poreikių sunkumai; nepavykęs prierašumas; sunki adaptacija ir kiti pagrindiniai motyvai, lėmė sprendimą nutraukti globą. Tačiau jautė ir pozityvius motiniškus jausmus.

Sigita (s) fenomeno apibrėžimas

Sigita SAVO patyrimą sieja su subjektyviai išgyventa psichologinę būseną, ambivalentiškais jausmais dėl ateities, mamos/ įmotės vaidmens įsisauganinimu. Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką: draugės pavyzdys, duoti galimybę vaikui gyventi šeimoje, noras padaryti gerą darbą. Didesnis dėmesys skiriamas ne vaiko lyčiai, o vaikui ir jo biologiniai prigimčiai bei įvaikinimui, o ne globai. Tam reikalinga partnerio bei kitų artimųjų pritarimas. Vaiko laukimo globoti/įvaikinti etape emocinių būsenų išgyvenimas, mokymų svarba, kitų patirtis ne tik auginant svetimą vaiką pateisino visus lūkesčius (sėkmingą adaptaciją, tarpusavio ryšį, prierašumą, poreikius).

3.3. Galutinio subjektyvaus sprendimo auginti savo šeimoje svetimą vaiką fenomeno formulavimas

Fenomenų apibrėžimuose buvo išskiriami tokie veiksniai, kurie tapo unikalūs vienai kuriai nors tyrimo dalyvei:

- Motinystės instinkto esmės suvokimas ir įtvirtinimas (L).
- Sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką sieja su išgyventa biologinio vaiko netektimi (R).
- Globos/įvaikinimo etapus įvardija, kaip besikeičiančią psichologinę būseną.(V).
- Apsisprendimui globoti/įvaikinti daro didelę įtaką besikeičiantys veiksniai, bei motyvai (M).
- Patirti psichologiniai ir fiziologiniai poreikių sunkumai, nepateisino globos/įvaikinimo lūkesčių (Ver.)
- Mamos/įmotės vaidmens įsisąmoninimas; Būtiną partnerio bei kitų palaikymas priimančiam sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje. (S).

3.4. Bendras fenomeno apibrėžimas

Sprendimo priimti auginti savo šeimoje svetimą vaiką etape, kiekviena tyrimo dalyvė išgyveno besikeičiančią psichinę būseną, ambivalentiškus jausmus dėl ateities.

Jausmų, emocijų lygmenyje globos/įvaikinimo situacija pasireiškia labiau neigiamais (nerimas dėl ateities, gyvenimo įpročių pasikeitimo, artėjančių gyvenimo pokyčių; nesaugumo jausmas dėl savo ir įvaikio sveikatos būklės; savo kompetencijos stokos) jausmais. Pradiniame sprendimo auginti svetimą vaiką savo šeimoje etape, būdingi pozityvesni jausmai: stipresnė motyvacija, didesnis pasitikėjimas savimi, teigiami lūkesčiai. Vėlesniame, vaiko laukimo etape padidėjęs emocinis jautrumas, nerimo jausmas, nepasitikėjimas savo jėgomis, ambivalentiški, egocentiški jausmai. Aiškiai suvokiama mokymų svarba, partnerio ir kitų šeimos narių, bei artimųjų pritarimo svarba.

Minčių lygmenyje vaiko globos/įvaikinimo laukimas tyrimo dalyvėms pasireiškia įkyriu, pasikartojančiu galvojimumu apie vaiką, jo gerovę, poreikius, sveikatą, adaptacijos klausimai, atsiranda nepaaiškinamos baimės su svetimo vaiko atėjimu į jų šeimą.

Keičiasi tyrimo dalyvių *elgesio* ir įprastos veiklos aspektai, bendraujama su naujais žmonėmis mokymo metu ir po jų. Būdingas intuityvus motinos/įmotės vaidmenį atitinkantis elgesys, nauji poreikiai ir pojūčiai.

Tyrimo dalyvavusios moterys savo globos/įvaikinimo patyrimą sieja su besikeičiančia (per visus etapus, nuo sprendimo priėmimo iki dabar) psichologine ir fiziologine būseną, kuriai būdinga globėjos/įmotės fakto suvokimas ir įsisąmoninimas, adaptacija ir prierašumas, išgyvenami ambivalentiški jausmai, ypatingai svarbūs geri tarpusavio santykiai su partneriu bei nerimo, įvairialypių baimių malšinimas bendraujant su kitomis šeimomis, turinčiomis panašią patirtį, taip pat renkant informaciją apie svetimo vaiko auginimą.

3.5. Rezultatų aptarimas kitų tyrimų ir teorijų kontekste

Šioje dalyje bus aptartas anksčiau pristatytas globėjų/įmočių sprendimo priėmimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje patyrimas kitų atliktų tyrimų kontekste. Atsižvelgiant į fenomenologinę paradigmą yra vengiama tyrimo pradžioje stiprinti savo išankstinę „žinojimo“ poziciją, todėl analizuojant konkretų patyrimą, jį aprašant buvo stengiamasi atsiriboti nuo anksčiau šioje srityje atliktų mokslinių darbų. Gilintis į tyrimų rezultatus ir kitų mokslininkų rastus dėsningumus susijusius su patirtu fenomenu buvo pradėta tik atlikus šio tyrimo interviu duomenų analizę ir aprašius rezultatus.

Pileckaitės - Markovienės, Bumblytės (2004) teigimu, motinystė yra sudėtingas fenomenas, turintis fiziologinius mechanizmus, evoliucijos istoriją, kultūrinės ir individualias ypatybes. Tyrimo metu išryškėjo tendencija, kad motiniški santykiai neatsiranda iškart, o formuojasi palaipsniui, jiems būdingi stabilūs mechanizmai ir laikotarpiai. Diskutuojama, ar būti gera motina išmokstama, ar tai tiesiog įgimta, ar motiniškas prierašumas nulemtas įgimtų mechanizmų.

Bowlby (1973), Lorence (1992) ir kt., teigimu, motinos sugebėjimas yra emociškai reaguoti į vaiko stimulus, reikšti savo emocijas bendraujant su juo, noras dalyvauti jo emociniame gyvenime ir santykiuose su pasauliu yra moters prigimtinė savybė (cit. pgl. Pileckaitę - Markovienę, Bumblytę, 2004).

Atliktame tyrime tai pasitvirtino, nes visos tyrimo dalyvės buvo globėjos/įmotės, tačiau jos **motinystės instinkto** dėka jautė, kad gali mylėti ne savo vaiką, jautė emocinę šilumą bei prierašumą.

Pileckaitės - Markovienės, Bumblytės (2004) nuomone, motinystė yra moters pašaukimas, todėl galima kalbėti apie dvasinį poreikį, kuris yra pagrindinis moters noro tapti motina stimulus, taip pat, kad moteris mokosi nuo pat ankstyvos vaikystės. Atliktame tyrime galime teigti, kad moters gebėjimas būti gera mama formuojasi jau vaikystėje bendraujant su savo mama, jaunesniais vaikais, žaidžiant žaislais ir t.t. Viena tyrimo dalyvė teigia, kad jos visos trys mergaitės (viena įvaikinta) sako, kad jos užaugusios taip pat pasiims globoti vaiką. Tai galima manyti, kad apsisprendimas globoti/įvaikinti persiduoda ir ateinančioms kartoms.

Pasak Matulienės (2012), tėvystės ir motinystės suvokimas yra savęs **identifikavimas** su tėvu ir motina, kaip socialine grupe, t.y. siekis kažkam priklausyti. Motina ir tėvas ne vienodai suvokia tėvystę ir motinystę, nes tai tokia patirtis, kokios nelemta įgyti tiems, kurie neturėjo arba neaugino vaikų. Manoma, jog moteris ir vyrai identifikacijos procese turi skirtingas moralines orientacijas: vyrai į teisingumą ir individualias teises, o moteris labiau linkusios į susirūpinimą kitais ir atsakomybę. Anot Cole, Foster (2005) į globos sistemą įsijungia tėvai dėl daugelį priežasčių - nuo noro vaikams suteikti saugius namus iki norą dirbti namuose. Teigiama, kad žmonės globoja/įvaikina vaikus dėl socialinio spaudimo turėti vaikų (šeima, draugai), bet šiame

tyrime išryškėjo, kad svarbesni yra asmeniniai **motyvai** turėti vaikų, kurie labiau nulemia globos sėkmę ir nesėkmę: 1) padėti vaikui, 2) nori palikti kažką po savęs, 3) tikisi, kad gyvenimas įgis kitą prasmę, 4) vaikui reikia draugo, 5) įvaikis atstotų prarastą vaiką, 6) santuokos sutvirtinimas. Pagal Matulienę (2012) žmonių elgsenoje asmeniniai motyvai būna stipresni už visuomeninius, o moterys yra labiau motyvuotos turėti palikuonių, tai pastebėta atliktame tyrime. Viena tyrimo dalyvė pasakoja, kad pirmiau siekė karjeros, o po to tik suprato, kad reikia vaiko, kita pripažįsta, kad pačiu laiku apsisprendė auginti vaiką. Pagal Matulienę (2012) manoma, kad moters ir vyro amžiuje yra tam tikri laikotarpiai, labiausiai tinkami vaikų gimdymui ir auklėjimui pavyzdžiui iki 17 metų būsimos mamos psichologiškai nepasiruošusios auginti vaiką, tačiau didžioji dauguma sutuoktinių neįsivaizduoja savo gyvenimo be vaikų. Motinystė įneša didelius pokyčius į gyvenimo būdą, ypač didina susirūpinimo ir atsakomybės jausmus. Atsakomybė priverčia motiną išmokti daugelį dalykų, būtinų įgūdžių. Susirūpinimas siejamas su vaiko saugumu, nepriklausomai nuo to, kokio amžiaus vaikai.

Didesnė dalis tyrimo dalyvių, kurios norėjo auginti svetimą vaiką savo šeimoje, buvo išgyvenančios nevaisingumo krizę ir su ją sunkiai susitaikančios. Laurinaitis (2008) teigia, kad moterys žymiai labiau išgyvena ne dėl to, ką turėjo ir prarado, o dėl to, ką įsivaizdavo, kad turės. Tai negalima pavadinti praradimu, nes juk neturėjo, bet svarbiausiai prarado viltį, kad turės. Todėl negalėjimą susilaukti vaiko, dažnai prilyginama vaiko netekčiai ir tik tada, kai bus išgedėta netektis, „palaidota svajonė“, kaip tyrimo dalyvė įvardija, dėl negimusių savo vaikų, šeimos bus pajėgios padėti įvaikintam vaikui. Jeigu šeima įvaikinimą motyvuos kaip būdą malšinti savo skausmą, ji nebus pajėgi suprasti vaiko poreikius. Tokiu atveju krizę dėl neturėjimo vaikų išgyvenanti šeima neįveiks, o dar susidurs su naujomis įvaikinimo problemomis, su kuriomis nebus pasirengusi susitvarkyti. Tyrime dalyvavusios dalyvės teigia, kad susitaikymui reikėjo laiko ir dar pabrėžė, kad iš tikrųjų šitas procesas niekada nesibaigia, nes gyvenimui bėgant vis apie tai kas nors primena: draugų vaikai, seserys broliai susilaukia vaikų. Nors ir keletas įvaikinimo tyrinėtojų rašė Tric (2013) Audėjus (1999) ir kt., kad vienas iš uždavinių yra susitaikyti su netekties realybe, bet tačiau tyrimo dalyvės teigia, kad taip nėra, nes nėra ritualo, kuris padėtų susitaikyti su tokia netektimi. Moteris įvardija, kad ta netektis tapo jų gyvenimo dalimi, paliko pėdsaką jų gyvenime. Tačiau, kad skausmas taptu kiek mažesnis ieškojo išeities, susitaikymo. Susitaikymą su savo jausmais tyrimo dalyvės įvardija, kaip pozityvų pasikeitimą, kad ši gyvenimo dalis tapo praeitimi, o ne dabartimi, o laikui bėgant ši krizė padėjo joms „užaugti“.

Globėjos/įmotės atskleidė, kad šeimos svarstančios galimybę auginti savo šeimoje svetimą vaiką, turi daug įvairių baimių. Tryc (2013) teigimu šeimos laukiančios įvaikinti/globoti vaiką **išgyvena vaiko laukimo krizę**. Tyrimo dalyvės atsidūrusios šiame laukimo etape įvardija, kad joms labai svarbus buvo artimųjų palaikymas, savo sutuoktinio pritarimas. Moterys nepasitikėjo

savo jėgomis, jautė dviprasmiškus jausmus, nerimavo dėl ateities. Sumažinti įtampą, nerimą, įgyti reikiamų žinių ir gebėjimų padėjo mokymai. Prieš pradėdant globoti globėjoms atrodė, kad bus taip kaip jos nori, tačiau po mokymų globėjų nuostatos, požiūriai ir įvaikinimo motyvacija keitėsi. Nes mokymo metų yra teigiama, kad ne šeimai ieškomas vaikas, o vaikui šeima – globėjai/įtėviai. Mokymo metu pagal PRIDE programą išsisklaidė iškilusios abejonės, turėjo nemažai įtakos suteiktos reikalingos žinios, išsiugdė gebėjimą spręsti iškilusius sunkumus, pasidalino patirtimi su kitais įtėviais. Padėjo labiau suprasti vaiko poreikius, pakeitė požiūrį į biologinę vaiko praeitį, nes tai labai svarbu tolesnėje vaiko raidoje, tarpusavio santykiuose. Dvi tyrimo dalyvės nedalyvavo mokymuose, todėl jos įvardijo daugiau sunkumų globoje. Viena tyrimo dalyvė turėjo savo biologinių vaikų, ji turėjo daugiau patirties vaiko auklėjime ir jai buvo truputį lengviau įveikti iškilusius sunkumus. Kita tyrimo dalyvė kuri mokymuose nedalyvavo, tyrimo metu atsiskleidė, kad jos šeima buvo nepasiruošusi globali/įvaikinimui, todėl globos etape turėjo išgyventi dideles krizes, **lūkesčių nepasiteisinimą**, nusivylimą tiek savo gebėjimais, tiek vaikais. Taip pat tokios situacijos išsivystė globėjos šeimoje todėl, kad buvo globojami vyresni vaikai. Šiuo atveju vaikai jau buvo paveikti socialinių ir kognityvinių deprivacijos pasekmių, ryškiomis neigiamomis savybėmis (melavimu, nustatytų ribų nepaisymu, vogimu, skundais, konfliktišku bendravimu, neturėjimo motyvacijos moksle...), kuris būdingas daliai vaikų namuose augančių vaikų.

„Įvaikinto/globojamo vaiko įvaizdžiai Lietuvos visuomenėje“ (2011) konferencijos medžiagoje teigiamai vertinama tai, kad dabar norint auginti vaiką savo šeimoje mokymai yra privalomi, nes kitaip tik nedaugelis juose dalyvautų, nes daugelis mano, kad yra pakankamai pasiruošę globoti., tačiau jie nežino su kokiais sunkumais gali susidurti, kaip tuos sunkumus įveikti, spręsti, kad būtų patenkinti lūkesčiai ir globėjui ir globotiniui. Dėl globėjų/įtėvių žinių ir įgūdžių trūkumo negarantuojama gera bei sėkminga globa, dažnai vaikas vėl grįžta į globos instituciją.

Analizuojant termino „globa“ sampratą išaiškėja santykis tarp ugdymo ir globos, jos tarsi persipina ir papildo viena kitą. Pateiktuose **globos** apibrėžimuose akcentuojamas **socioedukacinės veiklos funkcijos**, pavyzdžiui apsauga, priežiūra, sveikatos priežiūra, ugdymas, fizinė ir emocinė parama. Anot Staskevičienės ir Bankauskienės (2012) asmuo, globojantis vaiką, atlieka socialinio edukatoriaus vaidmenį. Tyrimo dalyvės teigia, kad kasdien rūpinosi savo asmeninę priežiūra, gyvenamosios vietos tvarkymu, asmenybės tobulėjimo, rūpinosi maistu, drabužiais, aplinka. Tokią veiklą jos priskiria sėkmingai vaiko socializacijai. Nes vaikas matydamas, stebėdamas aplinką pats aktyviai dalyvaus įvairioje veikloje, palaipsniui perims globėjų/įtėvių vaidmenį, jausmus, įgys gebėjimą vertinti savo elgesį. Visos globėjos stengėsi kuo daugiau dalyvauti, vaikų veikloje, skirti daugiau dėmesio jų poreikių tenkinimui. Vadovaujantis Zambacevičiene, Dapkevičienė, Stonienė (2007) ir kt. autoriais galima išskirti tokias socialinės veiklos funkcijas, kurias tyrime dalyvavusios globėjos/įmotės vadovavosi: formuoti vaiką kaip asmenybę, išmokyti vaiką reguliuoti santykius su

aplinkiniais, padėti vaikui tapti sąmoningu, spręsti savo problemas, būti atsakingu, pažinti ir prisitaikyti prie aplinkos, skatinti vaiko saviugdą, rūpintis jo sveikata, tinkamą ir saugią aplinką, rengti vaiką savarankiškam gyvenimui.

Kaip teigia Garbarino (1986), kitas faktorius, yra globos patirtis, tai yra globėjų kompetencija. Vaikai prieš patekdami į globą auga sąlygose, nepalankiose pilnaverčiam vystymuisi. Šiuo atveju visos tyrimo dalyvės turėjo aukštąjį išsilavinimą, todėl galima teigti, kad jų kvalifikacija, vertybės, požiūriai, žinios, gabumai padėjo keisti globotinių elgseną ir integruoti savo patirtį bei žinojimą į kiekvieną susidariusią situaciją. Tačiau iš tyrimo dalyvių patyrimo, galime daryti išvada, kad kiekvienas patyrimas, vaiko atėjimas į šeimą, vaiko amžius, vaiko raidos išsivystymo lygis yra kitoks ir kiekvienu atveju būtina yra gebėti vis kitaip taikyti savo žinias.

. Bagdonaitė – Stelmockienė, Sniečkienė (2011) teigia, kad atvykus globojamam vaikui keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas: tarpusavio santykiai, šeimos narių socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės. Tokia patirtis skatina spręsti kasdieniškąs problemas, pasitaiko ir negalvyių atvejų. Tyrimas atskleidė, kad globėjai/itėviai **prisitaikymo laikotarpio** metu išgyveno stiprius jausmus, įvairias patirtis. Dalis tyrimo dalyvių išgyveno krizę dėl įtampos, ribų nustatymo, privatumo nebeturėjimo, padidinto atsakomybės jausmo, motinystės įgūdžių trūkumo, pasitikėjimo savimi.

Liobikienė, Radvilienė (2009), Tryc (2013) teigia, kad visuose globos/įvaikinimo etapuose šeimos išgyveną krizę. Tyrimo dalyvės įvardija visuose etapuose išgyvenusios didesnę ar mažesnę krizę, nes atvykus į šeimą naujam asmeniui, keičiasi aplinkinių visų gyvenimas.: tarpusavio santykiai, vaidmenys, kasdieninė veikla. Kiekviename etape išgyvenamos skirtingos emocijos, jausmai. Taip pat ši krizė yra pagilinama tuos, kad vaikas taip pat ją išgyveną. Globėjos tai pastebėjo per besaikį vaikų valgymą, įvairioms baimėms, besaikį kitų poreikių tenkinimą. Tačiau vaikas supratęs kad yra saugus, adaptuojasi prie aplinkos, pajaučia prierašumą, tada pamažu viskas nuslūgsta. Šeimos, įsivaikino vaiką iki vienerių metų, adaptacijos krizes teigia neišgyvenusios.

Miškinis (1993), Bajoriūnas (1997), Jovaiša (2001), Šalkauskis (1992) ir kt. mokslinėje literatūroje pabrėžia, kad abu sutuoktiniai atsakingi kuriant šeimoje šiltus, gerus santykius bei ugdant vaikus (cit. pgl. Staskevičienę ir Bankauskienę, 2012). Šią mintį patvirtina tyrimo dalyvių išsakyta mintis, kad pirmiausia turi būti kuo palankesnis šeimos psichologinis klimatas, nes tada šeimos nariai geriau vertina vienas kitą ir patys save, labiau pasitiki savimi, lengviau pakelia stresines situacijas. Visos tyrimo dalyvės pabrėžia, kad labai svarbus sutuoktinio pritarimas, bei palaikymas.

Pasak Bubinienės (2010), šeimai globojančiai/įvaikinusiai vaiką dažniausiai iškyla sveikatos ugdymo, vaikų poreikių tenkinimo problemos. Tačiau tyrimo dalyvės aiškiai supranta, kad kuriant palankią vaikui vystymosi aplinką, visų pirma buvo būtina užtikrinti vaiko saugumą, tai yra apsaugoti nuo traumų, nes nemokėjo savęs saugoti, rūpintis jo sveikata, higiena, įvardija, kad labai

dažnai vaikai sirgo, reikėjo saugoti ir nuo žalingo poveikio, tai yra ne kokios reputacijos draugu, alkoholio. Taip pat labai svarbu buvo išmokti tenkinti vaiko poreikius, suprasti juos. Neužteko tenkinti vaiko fizinius poreikius, labai svarbūs buvo ir socialiniai, emociniai poreikiai. Kita vertus poreikių tenkinimo problema nesureikšminama, ji tiesiog minima kaip nauja patirtis.

Cole, Foster (2005) teigia pirmenybę **saugiam prisirišimui** – tai pagrindas optimaliam augimui visose vaiko srityse. Viena globėja pasakojo, kad prierašumo nejautė, kadangi jos globotiniai turėjo vystymosi sutrikimų. Tai aiškinama neigiama vaikų patirtimi, kai jie ne kartą perkeliama iš vieno namų į kitus. Nesaugus prisirišimas turėjo neigiamos įtakos ne tik artimųjų santykių kokybei, bet ir vaikams. Psichoanalitikai pažymi, kad žmogus siekdamas kompensuoti vaikystėje patirtą nepriteklių, gali pasirinkti socialiai nepriimtinius poreikių tenkinimo būdus. Pavyzdžiui vogdamas nesąmoningai ieško ko nors daugiau, - jis ieško prarastos tėvų meilės, Valickas (1997). Tuo galbūt galima paaiškinti ir mano tyrimo dalyvės nesėkmę. Kitoms penkioms tiriamosioms susiformavo artimi santykiai su vaikais ir stiprus meilės ryšys. Globėjos teigia, kad dabar neįsivaizduotų savo gyvenimo be vaiko. Tai jų gyvenimo dalis. Tryc (2013) teigimu tėvų/globėjų pareiga užtikrinti įvaikio saugumą ypač globos pradžioje. Visos tyrimo dalyvės teigia, kad ypač globos pradžioje įvaikiui reikėjo didesnio dėmesio iš artimųjų ir aplinkinių, kol pajuto savo vaidmenį šeimoje, tada jis po truputį tapo jų šeimos dalimi, tačiau ir globėjai, bei jų šeimos nariai turėjo skirti jam daugiau dėmesio: su juo bendrauti, ugdyti, skatinti pasitikėti savimi, mokyti net elementariausių gyvenimo dalykų. Juos mokino susipažinti su naminiiais gyvūneliais, augalais, buitine technika, net atrodo mums įprastais kultūros, etikos higienos ir t.t normomis. Globėjos teigia, kad jų biologiniai ir įvaikiai/globotiniai tapo broliais ir seserimis – vienareikšmiškai.

3.6. Tyrimo ribotumai ir gairės tolimesniems tyrimams

Sprendimas auginti savo šeimoje svetimą vaiką, - tai daugiaprasmiškas, įvairialypis, nemomentinis procesas. Jis prasideda jau tada, kai atsiranda vaikas, kuris yra netekęs tėvų, įsijungia žmonės, priimančys sprendimą jį auginti savo šeimoje, globos arba įvaikinimo procese dalyvauja valstybinės tarnybos. Įvaikinimas ir globa siejasi su psichologiniais tėvystės/motinstės aspektais, šis reiškinys susijęs su adaptacijos procesais, gyvenimo būdo pokyčiais, daugybe emocinių išgyvenimų, kurie lydi žmogų visą likusį gyvenimą.

Tyrimo rezultatai parodė, kad yra daug temų, klausimų, kurie nepateko į galutinius rezultatus, kurių neįmanoma aptarti, kurių neįmanoma išspręsti vieno interviu metu. Interviu galima, o kartais ir reikėtų atidėti arba jį pratęsti vis išsigilinant į pradžia atrodančius ir neesminius dalykus, jausmus, išgyvenimus.

Interviu metu gauti duomenys nebuvo visiškai informatyvūs, todėl, kad nuo priėmimo sprendimo auginti savo šeimoje vaiką praėjo nemažas laiko tarpas, kai kurie svarbūs dalykai tyrimo dalyviu galėjo būti pamiršti.

Remiantis subjektyviu patyrimu buvo sudėtinga atskleisti tam tikrų veiksnių įtaką psichologiniam patyrimui. Pavyzdžiui, tyrimo, dalyvės savo materialinę padėtį ar išsilavinimą priima kaip duotybę, todėl gali būti sunku vertinti kaip padedančius ar trukdančius.

Interviu su kai kuriomis tyrimo dalyvėmis galėjo turėti įtakos išankstinės jų nuostatos į konfidencialumą.

Lietuvoje institucijos mažai skiria dėmesio globėjams/įtėviams, jų poreikiams, sunku gauti psichologinę pagalbą, nes baimė, atsakomybė, kaltė, gėda, nerimas ir panašūs jausmai bei emocijos kartais tampa globėjų kasdienybe pavyzdžiui dėl patirtos nesėkmingos vaiko globos. Todėl šiame darbe tyrinėjama šeimų sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje susidūriau su praktine problema. Lietuvoje nėra atliktų tyrimų, kurie padėtų suprasti šio fenomeno esmę. Atliktas tyrimas, skirtas pažvelgti į šeimų sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, moterų akimis. Jau yra atlikta nemažai socialinių, pedagoginių, teisinių, bei kitokių mokslinių tyrimų, kurie leidžia pamatyti įvaikinime/globoje egzistuojančias problemas, tačiau psichologinių tyrimų, kurios nagrinėtų šio reiškinio gilumines priežastis nebuvo.

Ateityje būtų tikslinga detaliau panagrinėti, pagilinti informaciją, aptarti priežastis, suvokimus, atskleisti kaip vystosi tarpusavio santykiai šeimoje per krizės etapus. Aprašyti vyro/įtėvio patyrimą apsisprendžiant auginti svetimą vaiką savo šeimoje.

Taigi, pagrindiniai tyrimo ribotumai buvo – mažai tyrinėtas fenomenas ir jo struktūra, iširtumas Lietuvoje, specifinė tyrimo dalyvių imtis, tyrėja buvo moteris, konkrečiau, pati globojanti savo šeimoje vaiką, tačiau fenomenologijoje minima, kad vienas kitą suprastume, turime turėti tam tikrų sąlyčio arba persidengimo taškų.

3.7. Rekomendacijos

Lietuvos statistikos departamento pateikti duomenys rodo, kad galimų įvaikinti Lietuvoje vaikų yra daug, o šeimų, norinčių ir galinčių įsivaikinti/globoti yra mažai. Galima daryti prielaidą, kad viena iš priežasčių yra paramos bei palaikymo šeimoms trūkumas – tiek iš artimiausios aplinkos, tiek iš visuomenės. Šeima iki sprendimo priėmimo auginti svetimą vaiką savo šeimoje išgyveną krizę, tačiau mažai kas supranta, ką reiškia auginti svetimą vaiką ar jį įsivaikinti ir neretai nei iš giminaičių, kaimynų ar bendradarbių, jie nesulaukia palaikymo, o tai dar kartais ir pagilina esamas krizes, su kuriomis susiduria šeimos viso įvaikinimo proceso metu.

Institucijos teikia teisinę ar socialinę pagalbą, sunku gauti psichologinę pagalbą, taip pat ir dėl jos kreiptis. Todėl baimė, atsakomybė, kaltė, gėda, nerimas ir panašūs jausmai neretai tampa

globėjo/įtėvio kasdienybė. Globėjas/įtėvis, kaip ir kiekvienas tėvas nori pasiekti, kad vaikas sėkmingai mokytųsi, gerai elgtųsi, taptu pilnaverčiu žmogumi, tačiau kartais nemoka tinkamai elgtis, dėl informacijos stokos ir neturėjimo kur kreiptis atsitikus probleminėmis situacijoms. Be to dėl sparčių socialinių, ekonominių, technologinių pokyčių būti globėjais/įtėviais yra sunkiau, nei prieš kelis dešimtmečius, todėl tai iš dalies trukdo remtis savo turėta patirtimi auklėjant vaikus. Globa/įvaikinimas šiuolaikiniame pasaulyje reikalauja naujo požiūrio, žinių ir įgūdžių. Dažnas globėjas nejaukia jaučiasi (nebeturi privatumo), nes yra prižiūrimas VTAT ir jų priežiūrą suvokia, kaip nepelnytą nepasitikėjimą jo gebėjimais ir kompetencija.

Iš vaikų namų paimti vaikai neretai vėl grįžta į jas. Tai yra susiję su nepakankama globos kokybe: daugiausia vaikus imasi globoti mažas pajamas gaunantys asmenys, turintys žemą išsilavinimą. Tokiose šeimose yra santykių nesuderinamumas, globėjų nepasitikėjimas savo jėgomis ir globotiniu, negalėjimas įveikti paauglystės krizes, dėl nesusiformavusio prieraišumo.

Norint padėti globėjams/įtėviams ir globotiniams/įvaikiams Lietuvoje pradėtas diegti metodas, rengiama programą PRIDE, kurioje sukaupia Olandijos, JAV, Vengrijos, Skandinavijos ir kitų pasaulio šalių praktikų ir teoretikų patirtis. Tai žinių ir pagalbos šaltinis ketinantiems globoti/įvaikinti vaiką. Tačiau vis dar stokojama paslaugų šeimoms ir šeimynoms, todėl daug vaikų globojami ne šeimose.

Nors mūsų šalyje daug dėmesio skiriama globai, tačiau visuomenėje apie ją vis vyrauja neigiama nuostata. Todėl reikėtų skatinti keisti požiūrį į globą ir į vaikus augančius institucijose. Reikėtų vaikų namuose rengti atvirų durų dienas. Globėjams/įtėviams rengti susitikimus, burti į grupes, teikti specialistų – socialinių darbuotojų ar psichologų, konsultacijas. Globėjams suteikti pagalbos netik mokymų metu, bet ir po jų, kuriuose dalyvautų patirties turintys globėjai, jų biologiniai ir globojami vaikai, buvę jau užaugę globotiniai.

IŠVADOS

1. Išanalizavus globėjų/įmočių sprendimo auginti svetimą vaiką procesą atskleisti visoms joms bendri išgyvenimai:

- Priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką moterys patiria daug emocinių išgyvenimų, susijusių su adaptacija naujame motinos vaidmenyje.
- Daugelis tyrimo dalyvių globos/įvaikinimo patyrimą sieja su neigiamomis emocijomis ir jausmais: nežinomybės, nepasitikėjimo savimi, nerimu dėl ateities, gyvenimo įpročių pasikeitimo, artėjančių gyvenimo pokyčių, nesaugumo dėl savo ir įvaikio sveikatos būklės, savo kompetencijos stokos.
- Psichologinis pasiruošimas globos/įvaikinimo etapuose apima kognityvinį (kompleksas įsivaizdavimų, žinios, informacija), emocinį (jausmai, santykiai, emocijų išgyvenimas), motyvacinį (priimtas sprendimas globoti/įvaikinti) bei šeimos (santykiai su vyru) segmentus.

2. Palyginus šių konkrečių moterų patyrimo analizės rezultatus su panašių tyrimų rezultatais, buvo atskleisti keli nauji sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką proceso išgyvenimo ypatumai:

- Visuose globos/įvaikinimo etapuose (apsisprendimo įvaikinti, pasirengimo įvaikinti, globotinio/įvaikio prisitaikymo šeimoje, ir šeimos prie jo, auginimo) šeimos išgyvena didesnes ar mažesnes krizes.
- Vienas svarbiausių dalykų sėkmingoje globoje/įvaikinime yra globėjų/įvaikintojų motyvacija ir mokymai (mokymų metu keičiasi globėjų/įvaikintojų nuostatos, požiūriai, o kartu ir įvaikinimo motyvacija, nes vaikui parenkama šeima, o ne šeimai vaikas).
- Globėjos/įmotės ir po to, kai priima į savo šeimą vaiką, negeba pamiršti savo nevaisingumo problemos arba biologinio vaiko netekties „gedulas niekada nesibaigia, nes nėra tokio ritualo, kuris padėtų susitaikyti“.
- Globėjos/įmotės tvirtino, kad motinystės instinkto dėka jautė, jog gali mylėti ne savo vaiką, jaučia jam emocinę šilumą bei prierašumą.

LITERATŪRA

1. Aceti E. (2006). Pamatiniai žmogaus poreikiai, sunkumų išgyvenimas ir ugdomasis santykis. Parama šeimai: subsidiarumo patirtys. Vilnius, UAB Ciklonas.
2. Ashworth P. (2003). The Origins of Qualitative Psychology. Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods, ed. By J. Smith. London: Sage Publications. p. 15
3. Audėjus R. (1999). Vaikų, esančių globoje, socialinė adaptacija. Magistro baigiamojo darbo tezės, Vytauto Didžiojo universitetas, socialinių mokslų fakultetas, socialinės rūpybos profesinių studijų centras, Kaunas.
4. Bagdonaitė – Stelmokienė R., Snieškienė D. (2011). Biologinių vaikų patirtis šeimoje, globojančioje ne giminaičius vaikus. Socialinis darbas. Patirtis ir metodai ISSN 2029-0470 Nr.7(1).
5. Bankauskienė N., Staskevičienė V. (2006). Educational communities: moving towards change. Specific Features of a Foster Family as an Educational Institution: The Case of EU New – Comer Country, Nr. 1 (51).
6. Bubinienė L. (2010). Socialinės pagalbos šeimai, globojančiai vaiką, analizė. Magistro baigiamasis darbas, Lietuvos Edukologijos universitetas
7. Bloznelienė D. (2010). Atvirumas įsivaikinus: įmočių patirtys. Magistro baigiamasis darbas, Kaunas.
8. Broady, T., Stoyles, G., McMullan, K., Caputi, P., & Crittenden, N. (2010). The experiment of foster care. Journal of Child and Family Studies, 19, 559-571.
9. Bruska D. (2008). Children in Foster Care: A Vulnerable Population at Risk. Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, Volume 21, Number 2.
10. Cairns K. (2002). Attachment, Trauma and Resilience: Therapeutic Caring for Children. British Association for Adoption and Fostering (BAAF).
11. Child Welfare Information Gateway (2012). Foster care statistics 2012. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau.
12. Chipungu, S. S. & Bent-Goodley, T. B. (2004). Meeting the challenges of contemporary foster care. The Future of Children, 14 (1).
13. Cole S.A. (2005). Foster Caregiver Motivation and Infant Attachment: How do Reason for Fostering Affect Relationships. Child and adolescent social work journal, vol.11
14. Committee on Early Childhood, Adoption and Dependent Care (2000). Developmental Issues for Young Children in Foster Care. Pediatrics No. 106.

15. Dailidaitė A. (2008). 13–18 metų našlaičių, gyvenančių globos įstaigoje ir pas globėjus, socializacijos ypatumai. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas.
16. Einorienė M. (2005). Vaikų, gyvenančių globos institucijose ir globėjų šeimose, bendravimas su biologiniais tėvais. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius.
17. Garbarino J, Guttman, Seeley JW. (1986). *The Psychologically Battered Child: Strategies for Identification, Assessment, and Intervention*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
18. Giorgi A., (1993). *Phenomenology and Psychological Research*. Pittsburgh: Duquesne University Press.
19. Harden, B. J. (2004). Safety and stability for foster children: A developmental perspective. *The Future of Children*, 14 (1).
20. Hycner R.H. (1982). *Some Guidelines for the Phenomenological Analysis of Interview Data*. San Diego: Working Draft. p. 22
21. Ilgūnienė R., Žadeikaitė L. (2009). Vaiko globos organizavimas šeimoje: globėjų pasirengimas globoti vaikus. *Socialinis ugdymas*, Nr. 10 (21).
22. Jonuškienė D. (2009). Ar įvaikinimo konfidencialumas nepažeidžia vaiko giminaičių pagal kilmę teisių? Magistro baigiamasis darbas, Kaunas.
23. Krasauskaitė K. (2010). Socioedukacinės pagalbos organizavimas vaikų įvaikinimo procese. Magistro baigiamasis darbas, Vilnius.
24. Kunigytė – Arlauskienė I. (2010). Šiuolaikinė vaikystės samprata. Mykolo Riomerio universitetas.
25. Kvale S. (1995). *The Social Construction of Validity*. *Qualitative Inquiry*, Vol. 1.
26. Laurinaitis E. (2008). Depresija iš arti. *Bionalija*, Nr.2(23).
27. Larkin M. (2009) Interpretative phenomenological analysis – introduction.[žiūrėta 2013 05 29]. Prieiga per internetą: http://prezi.com/dnprvc2nohjt/interpretative-phenomenological-analysis-introduction/?auth_key=3d2c098e0db0a31ea05f2d9f60148ed5144e6d06.
28. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (2001). Valstybės žinios, Nr.74.
29. Liobikienė T.N., Radvilienė K. (2009). Įvaikintųjų tėvų socialinės paramos poreikis. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai* Nr.4(2).
30. Matulaitė A. (2011). Fenomenologinės analizės metodas psichologijoje. *Seminaro medžiaga* 2011.10. 07.
31. Matulaitės A. (2013). Kai „tavo kūnas tiesiog išprotėja“ : Įkūnytas nėštumo patyrimas. *Daktaro disertacija*. p.182
32. Matulienė G. (2012) *Šeimos Psichologija*. Vilnius UAB „Ciklonas“.

33. McDonald T., Allen R., Westerfelt A., Piliavin I. (1992). What we know about the effects of foster care Assessing the Long-Term Effects of Foster Care: A Research Synthesis, IRP Special Report. Forthcoming.
34. Mickūnas A., Stewart D. (1994). Fenomenologinė filosofija. Vilnius: Baltos lankos.
35. Moustakas C. (1994) Phenomenological Research Methods. London: Sage Publications. p.177-184
36. Pabedinskienė R. (2004). Vaiko globos teoriniai metmenys.
37. Pasaravičienė D. (2008). Savanoriškai vaikus globojanti šeima: auklėjimo savitumas. Magistro baigiamasis darbas, Lietuvos Edukologijos universitetas.
38. Pileckaitė–Markovienė M., Bumblytė D. (2004). Motinystės psichologija . Vilnius: Presvika.
39. Ratnikaitė I. (2011). Katalikiškas auklėjimas šeimynoje kaip socialinis pedagoginis fenomenas. Daktaro disertacijos santrauka. Disertacija rengta 2006–2011 metais Šiaulių universitetas.
40. Raudeliūnaitė R., Urbikaitė J. (2011). Vaikų globos šeimose ypatumai. Socialinis darbas, Nr. 10(1).
41. Smith J. A., Flowers P., Larkin M. (2009). Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research, London: Sage.
42. Spinelli E. (2003). The Interpreted World: An Introduction to Phenomenological Psychology. London: Sage Publications.
43. Staskevičienė V., Bankauskienė N. (2003). Educational rights and obligations of foster parents in relation to a foster child. ISSN 1392 – 0758. Socialiniai mokslai, Nr. 1 (38).
44. Staskevičienė V. Bankauskienė N. (2012). Pedagogo veiklos tobulinimas: darbas su globojamu vaiku ir jo šeima. Kaunas.
45. Staskevičienė V. (2007). The characteristics of a foster family as an educational institutional in a country in transition. Doctoral Dissertation, Kaunas.
46. Šerkšnienė R. (2011). Įvaikinto/globojamo vaiko įvaizdžiai Lietuvos visuomenėje. Konferencijos medžiaga 2011.12.12.
47. Šilingytė L. (2011). Šeimos globojamo vaiko socialinio dalyvavimo patirtys. Vytauto Didžiojo universitetas, Socialines geroves institutas, Socialinio darbo katedra, Kaunas.
48. Šiviskytė A., Žydzūnaitė V. (2011). Laikinių globėjų patirtys bendraujant su globojamo vaiko tėvais. Socialinis darbas. Patirtis ir metodai Nr. 2(2). ISSN 2029-0470.
49. Tryc L.M. (2013). Grand Valley State University The Experience of Being a Foster Parent in Non-Kinship Placements: Emotional and Psychological Impacts.

50. Vaiko gerovės koncepcija (2003). [Internetinė prieiga, žiūrėta 2013-07-04] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=211767.
51. Valickas G. (1997). Psichologinis asocialaus elgesio ištakos. Vilnius.
52. Vitkauskas K. (2010). Viešoji politika ir administravimas. Nr. 31, ISSN 2029-2872 2010.
53. Zambacevičienė E.P., Dapkevičienė V., Stonienė I. (2007). Šeimose ir vaikų globos namuose gyvenančių vaikų savęs vertinimo ypatumai. Mokytojų ugdymas, Nr. 9, 156-165 ISSN 1822-119X.
54. Zbarauskaitė A. (2010). Prieraišumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ir paauglį. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, ISBN 9786099515311..
55. Ленская Н.П. (2008). Чужой ребенок в семье. Фундаментальные исследования, № 4

SANTRAUKA

Snieguolė Andrutienė. **Sprendimas savo šeimoje auginti svetimą vaiką: proceso išgyvenimas.**

Pedagoginės psichologijos magistro darbas / Mokslinis vadovas prof. dr. Ramutė Čepienė
Klaipėdos universitetas. Pedagogikos fakultetas. Psichologijos katedra. – Klaipėda, 2014 - 56 p.

Raktiniai žodžiai : sprendimas savo šeimoje auginti svetimą vaiką, patirtys, priežastys, motyvai, lūkesčiai.

Globos/įvaikinimo tema tampa ypač aktuali valdžios institucijoms prabilus apie ketinimą kuo daugiau vaikų, netekusių tėvų globos, iš valstybinių globos namų perkelti į šeimas, norinčias ir galinčias jais pasirūpinti bei užtikrinti pilnavertį šeiminių ugdymą. Pasirengimas globos procesui svetimą vaiką priimančiai šeimai yra nemažas iššūkis, reikalaujantis susivokti savo lūkesčiuose, pasirengti keisti gyvenimo sąrangą, įvertinti savo galimybes bei gebėjimus ir kt. Pristatomas tyrimas ir buvo sumanytas siekiant atskleisti giluminius šio pasirengimo proceso ypatumus.

Pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, kurio pagrindą sudarė pusiau struktūruoto interviu būdu surinkta medžiaga, apdorota remiantis A. Giorgi fenomenologinės analizės metodu. Šio tyrimo **tikslas** yra atskleisti autentišką šeimų apsisprendimo auginti svetimą vaiką išgyvenimą, aprašyti jų suvoktą ir įsisąmonintą subjektyvią patirtį, atkreipiant dėmesį į konkrečius sunkumus. Atlikus žvalgomąjį interviu buvo suformuluoti darbo uždaviniai, kurie padėjo atskleisti tyrimo fenomeno esmę: 1) atskleisti moterų apsisprendimo auginti svetimą vaiką priežastis, lūkesčius, motyvus bei etapus; 2) apibrėžti subjektyvaus patyrimo, priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, fenomeną.

Išanalizuoti šešių tyrimo dalyvių (moterų) interviu duomenys. Buvo pasirinktos globos/įvaikinimo patyrimą turinčios ir gebančios jį reflektuoti moterys.

Išanalizavus globėjų/įmočių sprendimo auginti svetimą vaiką priėmimo procesą atskleisti šie patirties ypatumai: priimant sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką moterys patiria daug išgyvenimų, susijusių su adaptacija naujame motinystės vaidmenyje; daugelis tyrimo dalyvių globos/įvaikinimo patyrimą sieja su neigiamomis emocijomis ir jausmais: nežinomybės, nepasitikėjimo savimi, nerimu dėl ateities, gyvenimo įpročių pasikeitimo, artėjančių gyvenimo pokyčių, nesaugumo dėl savo ir įvaikio sveikatos būklės, savo kompetencijos stokos; psichologinis pasiruošimas globos/įvaikinimo etapuose apima kognityvinį (kompleksas įsivaizdavimų, žinios, informacija), emocinį (jausmai, emociniai santykiai ir su jais susiję išgyvenimai), motyvacinį (priimtas sprendimas globoti/įvaikinti) bei šeimos (santykiai su vyru) segmentus.

Palyginus šių konkrečių moterų patyrimo analizės rezultatus su panašių tyrimų rezultatais, buvo atskleisti keli nauji apsisprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką išgyvenimo ypatumai: visuose globos/įvaikinimo etapuose (apsisprendimo įvaikinti, pasirengimo įvaikinti,

globotinio/įvaikio prisitaikymo šeimoje ir šeimos prie jo, auginimo) šeimos išgyvena didesnes ar mažesnes krizes. Vienas svarbiausių dalykų sėkmingoje globoje/įvaikinime yra globėjų/įvaikintojų motyvacija ir mokymai. Globėjos/įmotės ir po to, kai priima į savo šeimą vaiką, negeba pamiršti savo nevaisingumo problemos arba biologinio vaiko netekties (gedulas niekada nesibaigia, nes nėra tokio ritualo, kuris padėtų susitaikyti). Globėjos/įmotės tvirtino, kad motinystės instinkto dėka jautė, kad gali mylėti ne savo vaiką, jaučia jam emocinę šilumą bei prierašumą.

SUMMARY

Snieguolė Andrutienė. **The decision to raise an adopted child: the survival of the process.**

Educational Psychology Master's Thesis / Scientific Advisor prof. dr. Ramutė Čepienė
Klaipėda University Faculty of Pedagogy. Department of Psychology. – Klaipėda, 2014 – 56 p.

Key words: decision to raise a foster child, experiences, reasons, motives, expectations.

The question of fostering and adoption became very relevant since authorities started talking about moving children from foster home to families that want and can take care of them and ensure full family development. The preparation for this process for the family is a great challenge, which demands realising expectations, preparing to change life framework, evaluate their possibilities and abilities and so on. The survey was created to reveal the depth of the pre-process features.

A quantitative research method has been selected, the basis of which was data collected via half structured interview, which was processed referring to the method of phenomenological analysis by A. Giorgi. The purpose of this research is to reveal the authentic experience of families' decision to raise a foster child, describe their perceived and realized subjective experience, focusing attention to the specific challenges.

After observation interview objectives of the study were formulated, which helped to reveal the essence of the research phenomenon: 1) reveal the reasons, expectations, motives and stages of women decision making to raise a foster child; 2) to define the phenomenon of subjective experience when making a decision to raise a foster child?

Data of six research participants (women) were analysed. The selected women had experience in fostering or adoption and were able to reflect on it.

The following features of experiences to raise a foster child have been revealed after analysing the decision of caregivers/stepmothers: women go through various experiences when making a decision to raise a foster child in their families that are connected to adaptation in the new role of motherhood. Most of the participants of the research link the experiences to negative emotions and feelings: obscurity, lack of trust in themselves, fear for the future, change of every day habits, the upcoming life changes, insecurities for their or their children health, lack of own competence. Psychological preparation in the stages of preparation for fostering or adoption includes the cognitive segment (a complex of imagination, knowledge, and information), emotional segment (feelings, emotional relationships and experiences connected to them), motivational segment (a final decision to foster or adopt) and family segment (relationship with husband).

Few new features of the experience to raise a foster child have been revealed after comparing the data of the analysis to data of other similar analysis: in all stages of fostering and

adoption (decision to adopt, preparation to adopt, foster child's adaption in the family and vice versa) families experience various crisis. One of the most important things in successful fostering or adoption is motivation and training. Even after accepting a child into their families, foster/adopted mothers are not able to forget their infertility problems or the loss of their biological child (mourning never ends, there is no such ritual that would help to come to terms with loss). Foster/adopted mothers stated, that due to the motherhood instinct they felt, that they are able to love a foster child, they feel emotional connection and affection.

PRIEDAI

Sutikimas dalyvauti tyrime (pagal Agnės Matulaitės daktaro disertaciją „Kai 'tavo kūnas tiesiog išprotėja': Įkūnytas nėštumo patyrimas“)

Sutinku dalyvauti Snieguolės Andrutienės tyrime, kuriame kalbėsime apie sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje patyrimą, suprasdama, koks yra šis tyrimas ir koks jo tikslas. Žinau, kad su Snieguole Andrutiene susitiksiu vieną kartą abiejų mūsų sutartu ir priimtinu laiku, bei suprantu, kad susitikimas/interviu truks maždaug vieną valandą.

Leidžiu Snieguolei Andrutienei daryti mūsų interviu audio įrašą, ir, kad gauti duomenys būtų panaudoti vystymosi psichologijos magistrinio darbo rengimui. Šiame moksliniame darbe bus pakeisti mano ir mano minimų žmonių vardai, tačiau suprantu, kad aprašyme gali išlikti tokia informacija apie kiekvieną tyrimo dalyvę, tame tarpe ir mane: mano amžius, profesija ar išsilavinimas, priklausomybė etninei grupei, gyvenamoji ar kilmės šalis, miestas, mano vedybinė padėtis tam, kad padėtų skaitytojui pažinti ir atskirti vieną tyrimo dalyvę nuo kitos. Leidžiu panaudoti tokią informaciją apie save.

Buvau informuota ir žinau apie savo galimybę bet kada pasitraukti iš tyrimo.

Tyrimo dalyvė / Parašas / Data

Tyrėja / Parašas / Data

Snieguolė Andrutienė

Subjektyvus tyrėjos dienoraštis

Esu pradedančioji ir nepatyrusi tyrėja, todėl atlikdama tyrimą susidūriau su įvairiais sunkumais. Transkribuojant interviu tekstą tekste mačiau tai, ką norėjau matyti, o tai nelaikytina sąmoningu veiksmu kokybinių duomenų analizėje, tai daro poveikį ne tik išoriniam, išreikštam bet ir vidiniam (neišreikštam) supratimui. Tačiau, vėliau įsitraukiau į duomenų analizės procedūrą ir pavyko apriboti savo išankstinį supratimą. „Susidūrus“ su duomenimis, jų nedetalizavau priimant kuo atviresne apibendrinamąją formą. Atmetusi savo išankstinį supratimą, radau duomenyse autentišką patyrimą, kurią išsakė tyrimo dalyvės ir teksto išreiškiamo fenomeno aprašymus. Šituo atveju fenomenas atsiskleidė per egzistavimą konkrečiame kontekste, todėl nelaikomas „savaiame suprantamu“.

Nagrinėdama tyrimo dalyvių patirtį domėjausi, kokiais būdais moterys ją išgyvena, kaip supranta savo išgyvenimus. Remdamasi tyrimo dalyvių surinktais ir išnagrinėtais duomenimis, atskleidžiau ir paaiškinau šį savo supratimą, siekiau rasti, kas bendra, kas skirtinga, tyrimo dalyvių išsakymuose. Tai skatino atskleisti esminę fenomeno struktūrą.

Remdamasi šia metodologija, buvau suinteresuota aprašyti asmens patirtį, nesiedama su teoriniais ir socialiniais konstruktais, atskleisti individualiai išreikštą žmogiškąjį fenomeno prasmę. Vadovavausi prielaida, kad pažinimo objektas yra tyrimo dalyvių vidinė patirtis, kuri įprasminama jų sąveikos su tyrėja procese. Buvau tyrimo dalyvių pasakojimo bendraautorė. Tyrimo metu surinkta informacija buvo ne tik tyrimo dalyvių, bet ir mano vertybinės patirties produktas.

Atliekant fenomenologinę analizę gauti duomenys išnagrinėjami ir vertinami. Aprašiau juos siekiant nusakyti fenomeną ir jo prasmę. Aprašyme vengiau prikūrimo, interpretavimo ir aiškinimo. Man buvo svarbiausia gautus duomenis išlaikyti kuo autentiškesnius. Manau, kad pavyko laikytis fenomenologinės analizės principų ir analizė vyko apmąstant ir suvokiant įsitraukimą į tyrimo dalyvių pasaulį per jų gautus pasakojimus. Taip pat sugebėjau apriboti savo asmeninį žinojimą apie tyrimo dalyvių patirtį, turėtą (išankstinį) supratimą.

Pusiau struktūruoto interviu pagrindinis klausimas ir klausimai – sufleriai

Tyrimo tema: sprendimo savo šeimoje auginti svetimą vaiką : proceso išgyvenimas.

Klausimas, padedantis atskleisti tiriamą temą:

Koks buvo Jūsų patyrimas tuo laikotarpiu priimant sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje?

Pateikti interviu klausimai buvo naudojami kaip prelimenarus gidas, o ne kaip privaloma programa, o papildomi klausimai užduodami atsižvelgiant į konkretų dalyvės pasakojimą, situaciją bei papildyti ir praplėsti pasakojimą. Klausimai :

Ką įsimintinesnio galėtumėte papasakoti iš kur kilo mintis, noras, auginti svetimą vaiką?

Gal galėtumėte plačiau papasakoti apie pasirengimą globoti?

Kodėl Jums buvo gaila vaikų?

Kas su tavo jausmais vaikams vyko po to?

Kas su tavim vyko tuo metu?

Kaip tada jauteisi?

Apie kokį vaiką svajojai?

Kas šiai dienai atrodo kitaip ar ką galbūt darytumėte kitaip?

Kaip Jūs jaučiatės dabar?

Gal nepaklausiau ko nors reikšmingo ką norėtumėte papasakoti?

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Susituokė dvidešimt dviejų metų. Santuokoje gyvena šešerius metus. Augina vaiką du metus. Kol priėmė sprendimą auginti svetimą vaiką praėjo keturi metai.

1 žingsnis. Interviu metu gautas ir transkribuotas tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.

2 žingsnis. Nuoseklus tekstas suskirstomas prasminiais vienetais, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai suskirstomi pagal tyrėjo intuiciją, kur yra jaučiamas minties ar jausmo posūkis. Skirstymas daromas todėl, kad būtų patogiau išvelgti giliai glūdinčią patyrimo esmę, nes visą tekstą iš karto analizuoti yra sudėtingiau. Į prasminį vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Nuoseklus tekstas ir prasminiai vienetai perrašomi 3-uju asmeniu.

3 žingsnis. Subjektyvūs pasisakymai (prasminiai vienetai) transformuojami į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Tai subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Transformacija į psichologinę kalbą vyksta tyrėjai mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiausias. Transformuojamas kiekvienas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija. Psichologinė kalba turi būti suprantama kiekvienam žmogui.

2 lentelė. Tyrimo dalyvės Laimos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
1	(Ką įsimintinesnio galėtumėte papasakoti iš kur kilo mintis, noras, auginti svetimą vaiką?) Noras turėti vaikų jai buvo nuo vaikystės, kaip Laima pamena, ir dabar daro išvadą, kodėl šitas jausmas ją persekiojo, tarsi užkeiktas...nuo mažens...	Noras turėti vaikų nuo vaikystės ją tarsi persekiojo.
2	Labai mylėjo mažus vaikus, lėles..., jas labai mylėjo, neskriausdavo, nes galvojo, kad jos naktį pabunda ir kalbasi, verkia..	Pasireiškia perdėta meilė žaislams.
3	... [kalba su vaikiška šypsena akyse ir pasiėmusi pliušinę lėlę į glėbį spaudžia prie krūtinės]. Kartą pastebėjusi ją mamos draugė kaip ji elgiasi su savo žaislais, kaip juos myli, jai sako: „žinai čia negerai, kad tu tokia esi, kai aš buvau maža irgi buvau lygiai tokia pati kaip tu ir deja vargais ne galais susilaukiau tik vieną vaiką“.	Prisimena situaciją dėl galimybės neturėti vaikų.
4	pareiškė „teoriją“: „kas nuo mažens vaikus myli, tas jų ir neturi suaugęs“ tai va šitie žodžiai jai kaip praeiksmas, lydėjo ją visą laiką, jie skambėjo ausyse kai buvo penkiolikos, po to septyniolikos, aštuoniolikos.....,	Sumišimas dėl blogos nuojautos.

5	kai pradėjo draugauti su vaikinų šitas jaudulys ir žodžiai dar paaštrėjo.....[tyla] (Kaip jauteisi tada?) buvo be galo neramu, bet neskaudu, galvojo kokius čia vėjus kalba...	Ji labai jaudinosi dėl savo ateities ir jai darėsi neramu.
6	(Kas su tavimi vyko tuo metu?) ėmė tyrinėti šeimos medį, kas turėjo vaikų, kas ne..., nusiramino, nes giminėje nebuvo nevaisingų, vijo šitas mintis lauk, bet po kiek laiko ir vėl, pradėdavo prisigalvoti nesąmonių....., deja	Pradėjo nepasitikėti savimi, jautėsi nevisavertė, tačiau siekė vengti neigiamų emocijų.
7	Susituokė būdama dvidešimt dviejų metų, tuokėsi iš meilės... [laiminga, veidas šypsojosi, jautėsi pilna krūtinė džiaugsmo] po kelių santuokos mėnesių jos vyras pareiškė: kas yra? kodėl ji nesilaukia? gal negali turėti vaikų?....	Susituokusi, jautėsi laiminga, kol susiformavo nevaisingumo suvokimas.
8	jai tai buvo, žodžiai- nuosprendis. Viskas prasidėjo iš pradžių, pabudo iš meilės sapno, kuris tesėsi tarsi akimirka.....	Atsiranda įtampa ir nerimas.
9	Prisiminė mamos draugę, kuri dabar jau „amžinai ilsisi“, jos žodžius, kad „kas myli vaikus, tas jų negali turėti“...	Sumišusi dėl galimybės neturėti vaikų
10	(Kaip tada jauteisi?) Tada prisimena jautėsi žiauriai,... šlykščiai...., atrode lyg žemė slysta iš po kojų, viskas nusipiešė juodomis , pilkomis spalvomis. Verkė..., verkė..., verkė....	Išgyvenamas bejėgiškumo jausmas.
11	užuojautos, paguodos, nepadėjo nors ir turėjo daug paguodžiančių draugų, draugių, daug kas liepė nekreipti dėmesio, tikino, jog dar per anksti jaudintis, pasakojo visokiausių pavyzdžių.....	Sumažėjęs savivertės jausmas kėlė nerimą stresą depresiją.
12	Savęs, mamos, tėčio klausė, kodėl jai taip? Kodėl?... [kalba liūdnei, tyliai]	Kamuoja egzistenciniai klusimai.
13	Stengėsi būti stipri, stengėsi galvoti, kad ateis laikas, bus ir vaikas, bet deja...., parėjo metai, kiti, treči...	Kurį laiką stengėsi būti stipri, nes suvokė, kad šis procesas nesibaigia.
14	gyvenimas įgavo pagreitį neigiamoms emocijoms: pradėjo tapti jis beprasmiškas..., be ateities..., monotoniškas..., nemielas..., liūdnas..., niūrus...[moters veidas darėsi vis pilkesnis].	Įvardija nevisavertę psichologinę gyvenimo kokybę
15	Nebetraukė namai, nes jie vis darėsi šaltesni. Jautė, kad vyras taip pat užsiėmė daugiau darbo reikalais ir vis ilgiau sėdėdavo darbe nei namuose.	Išgyvena izoliacijos jausmą
16	Atsirado draugų su kuriais dažnai susitikdavo, rengdavo vakarėlius, kuriuose buvo daug alkoholio, po to muštynės ir t.t.	Porą išstinka krizė, santykiai tarp jų monotoniški ir betiksliai.
17	Pradėjo „erzinti“ vienas kitą, nebegalėjo būti kartu....., kilo mintys apie skyrybas.	Negalėjimas turėti vaikų išprovokavo emocines skyrybas.
18	Apsispręsti aišku buvo sunku, nes abudu žinojo, kad kelio atgal nebebus....	Palaiškė savitarpio santykiai.
19	Vis dar kažką jautė vienas kitam.... , Jautė, kad myli savo vyrą ir nėra pasiruošusi būti viena	Meilės jausmas vyrui
20	Suprato, kad turi kažką daryti, kažką stabdyti, nes viskas jos rankose	Suvokė, kad reikalinga atstatyti emocinius šeimos lūkesčius.
21	Kartą, būdama viena namuose, prisėdo prie kompiuterio ir pradėjo naršyti po įvairius straipsnius. Pradedant nuo santuokos iki skyrybų ir šeimos	Kryptingos pastangos, noras atstatyti šeimos klimatą vedė prie išėjimo iš situacijos.
22	Užkliuvo dėmesys ties straipsniu apie šeimą, kuri buvo laiminga, nes turėjo būrį vaikų..	Suvokia, kad darnus šeimos gyvenimas tampa vaikų pagalba.
23	ta tema jai buvo skaudžiausia jos gyvenime, nuo kurios visada bėgdavo....[šypsoji]	Dėl nesugebėjimo padaryti šeimą laiminga, Laima vengė kalbėti nevaisingumo tema.
24	tačiau tą kartą rado „kibirkštėlę“, kuri ją „užvedė“, kuri ją po to visą laiką ir lydėjo, nedavė ramybės, vis kuždėjo, kad galima vaiką pasiimti iš vaikų namų, kuris labai laukia, nes neturi mamos	suprato, kad nori palikti kažką po savęs.
25	kuriam labai reikia mamos, kuris atneš į namus šilumą, meilę, kuris pakeis jos gyvenimus	Suvokia, kad ypatingą reikšmę suteiks vaikas, gyvenimas įgys kitą prasmę ir kryptį

26	Labai džiaugėsi ir dėkoja savo vyrui, kuris į jos klausimą, ką galvotų apie įvaikinimą, atsakė natūraliai: „nėra ko galvoti jeigu tu esi apsisprendusi auginti svetimą vaiką“	Ypatinga reikšmė suteikiama vyro įsitraukimui į sprendimo priėmimą auginti vaiką.
27	tik ar Laima su vyru sugebės? ,.....	Nepasitikėjimas savo jėgomis.
28	Kaip pamenu, mane tada perdvelkė tarsi šiltas vėjas visą kūną, pilnumo jausmą pajutau....., norėjosi visiems papasakoti savo sprendimą ir nekreipti dėmesio kas ką pagalvos..., norėjosi kuo greičiau pamatyti savo vaiką..., (Apie kokį vaiką svajojai ar tai turi būti mergaitė, ar berniukas, ar visai mažiukas, ar vyresnis?) pamena kelias naktis svajojo apie jį, kur jis dabar, ką jis veikia, bandė piešti kaip jis atrodo, į ką jis panašus, kokie jo bruožai, kokios spalvos akytės.....[moters veidas nušvinta]	Ji pajuto pilnumo jausmą. Nauji pojūčiai su niekuo nesulyginami.
29	jai vaiko lytis buvo nesvarbi, tik nori ką tik gimusio vaiko ir sveiko	Laimai vaiko lytis buvo nesvarbi, tačiau norėjo sveiko vaiko
30	Nori pajusti motinystės skonį, nori keisti sauskelnes, maitinti iš buteliuko, matyti, kaip pirmuosius žodžius taria, kaip pirmuosius žingsnius žengia.	Pasireiškia motinystės instinktas.
31	(Kas šiai dienai atrodo kitaip? Gal norėtum ką nors keisti?) Šiais metais sukanka šešeri metai, kai susituokę. Visada kūrėsi savo šeimos idealą, kad turės namą, šunį, katiną namuose ir tris vaikus.	Laima prisimena, kad visada svajojo šeimos pilnumą, jos darnią psichologinę atmosferą.
32	Šiai dienai turi ir šunį, ir katiną, ir tik vieną vaikelį, kurį yra įsivaikinę.	Laima patikslina, kokia šiandien jos šeima, t.y šuo, katinas ir vaikas, kuris įvaikintas. Ji laiminga.
33	Per ketverius „laukimo susilaukti vaikų“ metus išbandė visus pagalbinio apvaisinimo būdus...	Laimai pagrindinis uždavinys buvo susitaikyti su netekties realybe.
34	Tai vaikas gimė ne iš jos pilvelio, o iš širdies. Čia ir jos atsakymas bus, kai vaikas paklaus iš kur jis atsirado	Laima pateikia atsakymą, kai vaikas paklaus iš kur jisai atsirado ir pasakys, kad jis atsirado ne iš pilvelio, o iš širdelės
35	Kiekvieną kartą kai būdavo mokymuose, apie sprendimą auginti svetimą vaiką, kalbėdama su draugais, girdėdama kitų globėjų patirtį, skaitydama knygas apie vaikų globą, bendraudama, žaisdama su vaikais - vis patvirtindavo sau, kad jos ir vyro sprendimas yra teisingas.	Laima patvirtina, kad jos lūkesčiai auginti savo šeimoje svetimą vaiką pasiteisino

1] Noras turėti vaikų nuo vaikystės ją tarsi persekiojo.2] Pasireiškia perdėta meilė žaislams.3] Prisimena situaciją dėl galimybės neturėti vaikų.4] Sumišimas dėl blogos nuojautos.5] Ji labai jaudinosi dėl savo ateities ir jai darėsi neramu.6] Pradėjo nepasitikėti savimi, jautėsi nevisavertė, tačiau siekė vengti neigiamų emocijų.7] Susituokusi, jautėsi laiminga, kol susiformavo nevaisingumo suvokimas.8] Atsiranda įtampa ir nerimas.9] Sumišusi dėl galimybės neturėti vaikų.10] Išgyvenamas bejėgiškumo jausmas.11] Sumažėjęs savivertės jausmas kėlė nerimą stresą depresiją.12] Kamuoja egzistenciniai klusimai.13] Kurį laiką stengėsi būti stipri, nes suvokė, kad šis procesas nesibaigia.14] Įvardija nevisavertę psichologinę gyvenimo kokybę.15] Išgyvena izoliacijos jausmą.16] Porą ištinka krizė, santykiai tarp jų monotoniški ir betiksliai.17] Negalėjimas turėti vaikų išprovokavo emocines skyrybas.18] Palaikė savitarpio santykiai.19] Meilės jausmas vyrui.20] Suvokė, kad reikalinga atstatyti emocinius šeimos lūkesčius.21] Kryptingos pastangos, noras atstatyti šeimos klimatą vedė prie išeities iš situacijos.22] Suvokia, kad darnus šeimos gyvenimas

tampa vaikų pagalba.23] Dėl nesugebėjimo padaryti šeimą laiminga, Laima vengė kalbėti nevaisingumo tema.24] suprato, kad nori palikti kažką po savęs.25] Suvokia, kad ypatingą reikšmę suteiks vaikas, gyvenimas įgys kitą prasmę ir kryptį.26] Ypatinga reikšmė suteikiama vyro įsitraukimui į sprendimo priėmimą auginti vaiką.27] Nepasitikėjimas savo jėgomis.28] Ji pajuto pilnumo jausmą. Nauji pojūčiai su niekuo nesulyginami.29] Laimai vaiko lytis buvo nesvarbi, tačiau norėjo sveiko vaiko.30] Pasireiškia motinystės instinktas.31] Laima prisimena, kad visada svajojo šeimos pilnumą, jos darnią psichologinę atmosferą.32] Laima patikslina, kokia šiandien jos šeima, t. y šuo, katinas ir vaikas, kuris įvaikintas. Ji laiminga.33] Laimai pagrindinis uždavinys buvo susitaikyti su netekties realybe.34] Laima pateikia atsakymą, kai vaikas paklaus iš kur jisai atsirado ir pasakys, kad jis atsirado ne iš pilvelio, o iš širdelės.35] Laima patvirtina, kad jos lūkesčiai auginti savo šeimoje svetimą vaiką pasiteisino.

Branduoliai:

1. Sumišimas dėl galimybės neturėti vaikų [3, 4, 5, 7, 9, 17].
2. Nepasitikėjimas, nevisavertiškumas, egzistencija [6, 11, 12].
3. Išgyveną įtampą, nerimą, bejėgiškumą, nevisavertę gyvenimo kokybę [8, 10, 13, 14, 15].
4. Stresas, depresija, krizė [11, 16].
5. Tarpasmeninių santykių su partneriu svarba / baimė jį prarasti/meilės jausmas[18, 19, 20, 21,22, 26].
6. Auginti svetimą vaiką savo šeimoje, motyvai: nori palikti kažką po savęs /gyvenimas įgys kitą prasmę ir kryptį, pilnumo jausmas [24, 25, 28].
7. Patirtas motinystės instinktas [28, 30].
8. Pasiteisinę lūkesčiai [31, 32, 35].

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jutimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Laima SAVO patyrimą įvardina kaip stresinę psichologinę būseną dėl galimybės neturėti vaiku. Nepasitikėjimas savimi, nevisavertiškumas, egzistencijos klausimai, itampa, nerimas, bejėgiškumas, neisavertė gyvenimo kokybė ir kiti išgyventi jausmai priveda prie depresijos. Ypatinga tarpasmeninių santykių su partneriu svarba ir motinystės instinktas padeda įveikti šeimos krizę ir priimti sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką, motyvuojant, kad norisi palikti kažką po savęs.

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Savo šeimą vadintu paprasta eiline lietuviška šeima. Dvyliktus metus kartu su vyru sukasi nedideliame savo versle. Santuokoje gyvena 28-erius metus. Gyvena nuosavame name miesto pakraštyje, turi didelį kiemą ir sodą. Sprendimą auginti svetimą vaiką priėmė prieš penkiolika metų.

1 žingsnis. Interviu metu gautas ir transkribuotas tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.

2 žingsnis. Nuoseklus tekstas suskirstomas prasminiais vienetais, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai suskirstomi pagal tyrėjo intuiciją, kur yra jaučiamas minties ar jausmo posūkis. Skirstymas daromas todėl, kad būtų patogiau išvelgti giliai glūdinčią patyrimo esmę, nes visą tekstą iš karto analizuoti yra sudėtingiau. Į prasmį vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Nuoseklus tekstas ir prasminiai vienetai perrašomi 3-uuoju asmeniu.

3 žingsnis. Subjektyvūs pasisakymai (prasminiai vienetai) transformuojami į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Tai subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Transformacija į psichologinę kalbą vyksta tyrėjai mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiausias. Transformuojamas kiekvienas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija. Psichologinė kalba turi būti suprantama kiekvienam žmogui.

3 lentelė. Lentelė. Tyrimo dalyvės Rasos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
2	Rasai mintis paimti svetimą vaikutį į savo šeimą pradėjo kirbėti prieš daug metų...	Auginti svetimą vaiką savo šeimoje Rasa svarstė seniai.
3	Na, o kai nusprendė pasiimti į savo šeimą G..... tada Jų sūnui buvo 3 metukai, o štai šį pavasarį jam sueis 18 - a. jų pirmagimei dukrai ir jo sesei tada jau ėjo aštunti ir lankė 1-ą klasę.	nusprendė pasiimti į savo šeimą G..... tada Jų sūnui buvo 3 metukai.
4	Kartą pradėjo pastebėti, kad tuomet, kai jie būna namuose abu, mažylis žymiai geriau jaučiasi. Jis buvo labai prisirišęs prie sesės ir norėdavo būti su ja, žaisti ir t.t.	Tarp biologinių vaikų jaučiasi stiprus prisirišimo jausmas.
5	O štai jų pirmokei akivaizdu jau buvo kitų interesų.	Skyrėsi jos vaikų poreikiai.
6	Kai sesė išeidavo į mokyklą jai atrodė, kad jis tiesiog nemoka būti be jos. Jis nenorėdavo vienas užsiimti jokia veikla ir būdavo tiesiog „prikibęs“ prie jos.	Stiprus Rasos vaikų prisirišimas vienas prie kito
7	Vis dažniau pradėjo galvoti, kad sūnui reikėtų panašaus amžiaus draugo, kurio interesai būtų tokie patys ir jie galėtų kartu būti, kartu žaisti ir kitaip leisti laiką...	Jautė, kad jos sūnui reikia draugo, kurio poreikiai būtų tokie patys ir jie galėtų kartu būti, kartu žaisti ir kitaip leisti laiką

8	Ne kartą matė laidas apie vaikus kurie gyvena vaikų namuose, apie patyčias, bei išnaudojimą ten..., labai jai jų gaila būdavo, nesako, kad ir dabar nesigaili, bet tada tai labai giliai ėmė į širdį...[ilga tylą, susimąsto].	Rasa vaikams iš vaikų namų jautė didelį gailestį.
9	Kodėl jums būdavo gaila vaikų? [ilga tylą]...todėl, kad Rasai pirmas vaikas mirė....., berniukas buvo...gimė nesveikas, pastoviai ligoninėse lankėsi, gydėsi, tačiau mirė, kai buvo pusantrų metų...gimė su „širdies yda“ taip vadinama liaudiškai. Vis dėję viltis, jau ir kalbėti buvo pradėjęs ir vieną dieną užgeso....[pasirodė akyse ašaros].	Rasa patyrė didelę netektį, jos pirmas vaikas mirė
10	Kas su tavo jausmais vaikams vyko po to? Ilgai kankinosi abudu su vyru, buvo tikras gedulas jų šeimoje, tiek jausmuose, tiek širdyse... . ji jautėsi baisiai, kaltino save,	Labai giliai išgyveno netektį, kaltino save
11	Kai pagalvodavo, kad reikėtų pabandyti antro vaiko lauktis, tai tiesiog kūnas „pagaugais“ nueidavo, jei ir vėl tas pats.... nebenori ne...	Baimė prarasti dar kartą kūdikį
12	Na taip ir kilo tokia mintis pasiimti iš vaikų namų vaiką, juk tiek jų yra nelaimingų, paliktų likimo valiai. Pasiimtu sau sveiką, mažą lėliuką – berniuką ir būtų kaip ir jų vaikas. Atstotų jiems prarastą vaiką....	Priežastis lėmusi apsisprendimą globoti - atstotų prarastą vaiką.
13	Galvojo įvairiausių variantų..., aišku savotiškai bijojo, nedrąši yra tokiems iššūkiams..., net kad ir ne tokiems..., aplamai yra atsargi priimant bet kokius sprendimus, o tuo labiau vaikas juk, tai juk ne daiktas, kad bet kada gali atsibodus padėti į kampa... savo vaiką kaip jau ten beišeina, na, o svetimą mano, reikia dar labiau mylėti ir prižiūrėti atidžiau... vis dėlto rizika didesnė, tai reikia pripažinti....	Suvokimas ir priėmimas atsakomybės už vaiką.
14	Gyveno tada pas jos tėvus, na namuose, kaip įprasta normaliai šeimai, visi laukė vaikų, vis buvo apie tai kalbama, kad reikia jų šeimai vaikų....	Įsitikinimas kad vaikas atneš geresnę vaiko kokybę.
15	Tai ir nusprendė, kad jau taip nori vaikų, tai ir pasiims iš vaikų namų.	Priežastis lėmusi apsisprendimą globoti - atstotų prarastą vaiką.
16	Pirmas jų žingsnis buvo apsilankyti rajono vaikų teisių apsaugos tarnyboje. Vaiko globa tada buvo naujovė netik rajonuose, bet ir Lietuvoje, tad į juos labai keistai pažiūrėjo vaikų teisių direktorė...tada, aišku, nesuprato kodėl	Vaikų teisių tarnyba kėlė nemalonius jausmus.
17	Na ką gi, leido pabūti vaikų namuose, vienoje vaikų grupėje. Papasakojo vaikų namų direktorė kuriuos vaikus rekomenduotų globoti, kuriuos ne ir kodėl... Išsirinko berniuką...	Išsirinko berniuką
18	Grįžę pranešė apie apsisprendimą vaikų teisių apsaugos tarnybai, tačiau atėjo neigiamas atsakymas, kad šito vaiko paimti negalima, dabar nelabai tiksliai atsimena kodėl negalėjo..., nors dabar tai aišku kodėl, nes už kiekvieną vaiką vaikų globos namai gauna pinigų. Šiaip vaikų namai džiaugiasi turtingais svečiais, rėmėjais, labdaros organizacijomis, tačiau, kai supranta, kad norima paimti vaiką į šeimą, kad jis išeis, tai gaunasi atgalinė reakcija, atsiranda visokių priežasčių ir situacija keičiasi.... .	Vaikų namai nesidžiaugė Rasos apsilankymu ir vaiko nedavė
19	Po kiek laiko apsilankė kituose globos namuose, tačiau nė vieno vaiko pagal jų kriterijus nerado. Labai nusivylė ir nusprendė palaukti, kol atsiras tinkamas jiems vaikas... .	Labai nusivylė ir nusprendė palaukti, kol atsiras tinkamas jiems vaikas
20	Kad laukimas neprailgtų, ėmė skaityti knygas, straipsnius. Pirmoji, kurią perskaitė knyga buvo apie tai kaip kalbėtis su vaikais, kad jie klausytų. Prisimena savo vaikystėje skaitytas knygeles, kaip „Pepė ilgakojinė“ ir kitas mėgstamas knygeles – patyrė tikrą malonumą. Su vyrų pradėjo fantazuoti kaip pakeis namus vaikas...	Rasa ruošėsi vaiko atėjimui į šeimą, skaitė knygas ir tikėjo, kad vaikas pakeis jos gyvenimą
21	Stebėjo kitus, svetimus vaikus, mintyse svarstė ar jie dideli, ar maži dar..., mąstė kokio amžiaus būtų geriausiai auginti vaikelį... .	Svarstė koks vaikas jai labiau tiktų
22	Po neilgo laiko tarpo viskas staiga apsiverčia aukštyn kojomis..., o gi laukiasi.. Visą nęstumą nepaleido mintis apie tai, kad gali būti, kad vėl praras ir šį vaiką, bet nors ir laukė su baime, viltis ruseno, gal viskas bus gerai... Na taip ir buvo, dievas išklaušė jų maldas ir susilaukė, ir mergaitės, ir po to dar ir berniuko. Abu vaikai gimė sveiki.	Rasa susilaukė savo biologinio vaiko.

23	jų svajonės globoti vaiką pamažu išnyko, pasidėjo kažkur į šalį..., džiaugėsi savo vaikais.	Nauji pojūčiai su nieko nesulyginami
24	Na ir štai po kiek laiko, ta gulėjusi mintis, vėl atsikėlė..., pabudo...[juokiasi].	Grįžta prie seniai priimto sprendimo globoti vaiką
25	Kaip minėjo prieš tai, kiek teko susidurti ir pabuvoti vaikų namuose, žinant tą situaciją, kad vaikams vaikų namuose nėra taip gerą kaip augti šeimoje, nors ir ne biologinėje, kilo tokia mintis, o gal vienam vaikui suteikti namų šilumą???....	Gailesčio jausmas vaikams teikia didelę reikšmę, jos apsisprendimui globoti.
26	Kai augini savo vaikus, tai puikiai supranti, kad vaikui reikia ir tėčio ir mamos, o kaip vaikų namuose, kai neturi vaikas nei to nei to? Kaip tada vaikui augti, vystytis socialine prasme..., juk kiek ypač vaikui bręstant išskyla visokiausių problemų, rūpesčių..., į ką kreiptis? Nebent į auklėtoją, bet ar ji klausimas, gera? Ar ji supras vaiką geriau negu mama? Nežino, nežino, kažkaip nesuvokiama...	Neramu dėl vaikų kurie palikti be tėvų globos vaikų namuose.
27	mintis apie tai, kad galėtu sūnui ieškoti draugo vaikų globos namuose išdėsčiusi vyrui, didelio džiaugsmo jame neįžvelgė	Apie sprendimą globoti vaiką iš vaikų namų nuo vyro pritarimo negavo
28	Šia tema užmezgti pokalbį su vyru bandydavo kone kasdien. Jis nebuvo kategoriškas, tačiau matė, kad labai, labai dvejojo.	Labai svarbus vyro pritarimas
29	Tiesą pasakius ji slapta ir pati bijojo to vargo, tų dokumentų tvarkymo, tos visokiausios biurokratijos. Nes kažkiek jau žinojo, kad tas kelias yra labai sudėtingas, kai nori pasiimti globoti vaiką...	Pati jautė, kad nėra stipri priimti galutinį sprendimą. Nerimavo
30	Nu bet įveikiamas jeigu labai nori, svarbu, kad vyras sutiktu ir pritartų, ir beje būtų jai ir padėjėjas, nes vienai labai sunku auginti vaiką...	Svarbus vyro palaikymas ir pritarimas
31	Ir štai po ilgų pokalbių ir įrodinėjimų, jog taip geriau bus jų sūnui, kad jis turės draugą ir t.t. Jo nuomonė pradėjo keistis.	Vyro nuomonė po truputį keitėsi
32	Tiesa, nepagalvokite, kad ji žiūrėjo tik savo interesų. Pilnai suvokė, kad, jeigu taip įvyktų, kad jų šeimoje atsirast dar vienas mažas žmogutis, už jį bus galbūt labiau atsakinga nei už savo biologinius vaikus	Globos siekė nesavanaudiškais tikslais. Suvokė, kad imasi didelę atsakomybę auginant svetimą vaiką
33	maišėsi jausmai. Vieną dieną atrodydavo, kad tikrai nori turėti dar vieną berniuką, suteikti jam tikrą namų jaukumą, būti jam mama, jį mylėti kaip savo, jį mokyti, matyti ir džiaugtis kaip jis auga. Kitą dieną užvaldydavo baimė. Ar ji, ar jie sugebės? O jeigu viskas bus ne taip, kaip aš įsivaizduoju?	Prieštaringi jausmai į vaiko auginimą. Didelė baimė, nepasitikėjimas savo jėgomis.
34	Šių didžiulių vidinių svarstymų jos vyras nežinojo, neišsidavė Jam. Ji atvirai degė noru priimti į savo šeimą panašaus į jų sūnaus amžiaus vaiką. Galvodavo tik apie berniuką.	Vyraujančius vidinius svarstymus slėpė nuo artimųjų, nes didesnę persvarą turėjo noras auginti dar vieną berniuką.
35	Kai pirmą kartą peržengė vaikų globos namus ir pamatė vaikus, dėmesį iškart atkreipė į mažiausius berniukus... . Kai vaikų namuose pirmą kartą atidarė duris, tai visi beveik choru pasitiko žodžiais „mama..., mama..., tėti..., tėti...“. Vienas už kitą pasakojo apie save, savo nutikimus, savo patirtas istorijas.	Rasa jautė gailestį vaikams kurie gyvena vaikų namuose
36	Parvažiavus namo po pirmo karto, kaip pamena, ilgai spengė ausyse vaikų klegesys, ir jų noras turėti mamą bei tėti...	Keistas jausmas patirtas vaikų namuose.
37	Išsirinko berniuką, kuris abiems labiau simpatizavo, gavo leidimą pradžia jį savaitgaliais parsivežti namo.	Dėmesį patraukęs berniukas tapo jų globotiniu
38	Savo vizijose kažkodėl matydavo šiek tiek vyresnį vaikutį už jų sūnų, bet gavosi taip, kad į šeimą atėjo metukais mažesnis berniukas už jų, jam tada ėjo treči.	Rasos vizijose buvo vyresnis berniukas už globojamąjį
39	Gal galite plačiau papasakoti apie savo pasirengimą globoti? Kaip pasakojo, kad tikrai savo vidumi nebuvo stipri. Bijojų..., nepasitikėjo savo jėgomis..., atsakomybės didesnės bijojų....	Rasa prieš priimant sprendimą nepasitikėjo savimi, buvo įvairios baimės

40	Reikia pripažinti, kad jai labai daug jėgų ir vidinės motyvacijos davė mokymai, nors ir labai nervinosi, kad reikia juos lankyti..., tiesiog bambėjo...[šypteli]. Sakė nu gražiausiai, turiu du vaikus, o dar reikia ir kursus pasibaigti...kažkoks „durnių laivas“ atrodė, bet kuo toliau tuo labiau jai patiko, labai tikrai daug žinių gavo, važiavo į šeimynas, klausėsi kitų globėjų patirties, pamokymų, įvairių situacijų ir daug, daug visokiausių idėjų pasisėmė, o svarbiausia pasitikėjimą savimi įgijo, tvirtumo va... teisingiau, kažkaip atrodo sustiprėjo priimto sprendimo svarba.... . Mokino kaip nesmerkti vaiko biologinius tėvus, kaip rūpintis vaiku, kaip apsišarvoti kantrybe ir išlaikyti sveiką protą. Buvo norinčiu globoti nemažai. Jautėms tikrai smagiai. Susidraugavo su bendraminčiais, ir kuo toliau tuo aiškiau pasidarė, kad tie mokymai tikrai yra svarbūs ir reikalingi.....[tyla]	Rasai vidinės motyvacijos davė mokymai, nes jie yra labai reikalingi tvirtam apsisprendimui. Mokymų metu vyksta apsisprendimų pokyčiai.
41	Kokioje vietoje buvo emociškai sunkiausia? Kaip minėjo jau, parsiveždavo vaiką savaitgaliais, taip iš kart nieks nedavė visam pasilikti..., vat čia ir buvo sunkiausia. Vaikas savaitgaliais buvo kaip svetys. Vaikas ir jie atsidūrėme tokioje dviprasmiškoje situacijoje, nesuprasdami patys savo elgesio.. mano, kad ir vaikas nesuprato kas čia dedasi...tai yra lyg ir yra tėvai kur myli berniuką ir džiaugiasi juo, lyg ir nebėra per kitas savaitės dienas. Ateina šeštadienis ir vėl važiuodavo parsivežti ir vežė atgal.	Emociškai sunkiausia buvo įveikti dviprasmišką situaciją
42	Tas tampymasis buvo baisiausias dalykas. Sekmadieniais jie „stresuodavo“ visi. Reikia įsivaizduoti, kaip reikia jaustis, kad vaikas verkdamas tvirtai apsikabina ir nepaleidžia tavęs, o jį reikėdavo atplėšti nuo savęs ir atiduoti auklėtojai. Vaikas klausia „kodėl mama tu mane palieki čia?, aš nenoriu „- klykia.... Tiesiog širdis plyšdavo visiems.....	Sunku buvo skirtis su vaiku, jautė kaltę prieš vaiką, kad jį reikia laikinai atiduoti į vaikų namus
43	tenka pripažinti ,kad buvo tokių dienų, kai „nebenorėjosi“ jai nieko, norėjosi visko atsakyti. Na bet viskas jau praecityje, viskas išsisprendė.	Rasa suvokė įstatymų svarbą ir viskas išsisprendė
44	Na, o kaip Jūs jaučiatės dabar, priėmusi tokį sprendimą globoti svetimą vaiką? Trumpai pasakius jautėsi normaliai. Drįstu netgi sakyti - gerai. Taip matyt yra dėl to, kad į jų šeimą jis atėjo dar visai mažas	Rasa jautėsi gerai, kad vaikas į jos šeimą atėjo dar mažas
45	Suprantama, tai atskira asmenybė, bet jis augo, formavosi jų visų akyse. Jis augo kartu su jų vaikais, atėjęs į kitą aplinką toks nedidukas, jis neturėjo didelių kaprizų. Gal tai dėl to, kad kažkieno asmeniniu dėmesiu dideliame kolektyve nebuvo lepintas. O gal toks vaiko charakteris.	Rasos lūkesčius vaikas pateisino
46	Tiesa, pirmuosius trejus metus jie vaikui buvo globėjais, o prieš pradėdant lankyti mokyklą sutvarkė dokumentus ir įsivaikino.	Rasa vaiką net įsivaikino
47	Nenorėjo, o gal ir bijojo, kad kas jį neįskaudintų, kad jis yra kitoks, globojamas.	Stengėsi apsaugoti vaiką nuo patyčių
48	Suprantama, kad kaip ir kiekvienoj šeimoj, kaip ir su savo biologiniais vaikais turėjo didesnių ar mažesnių problemėlių, nesusipratimų. Ir juos sprendė, kalbėjo, tarėsi, aiškino.	Stresinės situacijos, problemos, nesutarimai buvo nesunkiai įveikiami pasitelkus stipriąsias charakterio savybes.
49	Dabar jau po gana didelio laiko tarpo atrodo, kad nieko nebuvo kitaip ar sunkiau nei auginant savo vaiką. O su jų sūnum jie tiesiog suaugo. Tikraja to žodžio prasme būdami ikimokyklinukai jie nesisiskyrė nei dieną nei naktį (miegojo šalia vienas kito). Pradėjus lankyti mokyklą atstumas tarp jų be abejo šioks toks atsirado, bet tik todėl, kad jų mažą pasaulį papildė nauji draugai, nauji įspūdžiai. Šiandien jos vyrams greit bus 18, kitam – 17. Vienuoliktokas ir dešimtokas. Neįsivaizduoja šiandien gyvenimo be antrojo sūnaus. Beje, jos biologiniai vaikai ir vyras galvoja taip pat. Jiems visiems reikia vienas kito.....	Rasa teigia, kad tarp jų trijų vaikų yra stiprus ryšis

50	Kartais galvoja, galbūt būtų geriau, kad jų įvaikintas žmogutis nežinotų, jog jis jų šeimoje atsirado tik trejų ir kad kažkur yra jo tikroji mama. Mano, kad tokią paslaptį išlaikyti yra neįmanoma. O kas bus, jei jis tai sužinos iš kitų, ne iš jos, ne iš savo dabartinės šeimos? Jis nebepasitikės jais, jie jo akimis galime tapti melagiais, apsimetėliais. Ji to labai bijojo, todėl tiesą atskleidė tada, kai jam labai pradėjo viskas rūpėti.	Jautė baimę dėl tiesos atskleidimo
51	Pirmas klausimas apie tai jam iškilo tada, kai jis pasigedo savo nuotraukų. Na tokių, kur jis visai „lėliukas“, mažas ir nuogutis. Tokias nuotraukas turėjo jų biologiniai vaikai. Kai jo mažoje galvelėje pradėjo formotis tokie klausimai tai buvo berods tą vasarą prieš pradėdant jam lankyti mokyklą.	Rasa mokymų pagalba buvo apsišarvojusi kantrybe, supratimu, sveiku protu..
52	Ir jie pradėjome atsargiai kalbėtis kas kaip ir kodėl. Labai rimtai ir labai atsargiai. Stengėsi paaiškinti to amžiaus vaikui suprantama kalba. Atrodo, tąkart jie išsiaiškino. Tačiau laikui bėgant klausimų ta tema vis atsirasdavo arba kartodavosi tie patys. Džiaugiasi dėl to, kad jis vaikas jais labai pasitikėjo.	Rasa sąžiningai elgėsi vaiko atžvilgiu
53	Kai kada kai kurie žmonės klausia ir ypač klausdavo kai dar vaikas mažas buvo ar nebijome, kad gali atsirasti biologiniai tėvai. Ji atsakydavo ir atsako, kad nebijo, nes jei būtų atsiradę kol mažas buvo, tada būtų buvę labai smagu, nes vaikas būtų turėjęs dvi mamas ir du tėčius, kaip smagu, ar ne..., na, o dabar jau per vėlu kažką pakeisti, nes jis tuoj susikurs savo namus ir savo šeimą..., o be to daug Rasa nesuka galvos, jei būtų..., reikia žiūrėti, kaip dabar yra., jai nepatinka užsiimti ir gilintis į svarstymus, Žino tik vieną, kad padarys taip....., nors jau stengsis padaryti, kad jos G... būtų laimingas.	Rasa stengėsi padaryti taip, kad G.. būtų laimingas ir nebijojo jo biologinės šeimos įtakos
54	O biologinės vaiko šaknys labai svarbios. Juk paveldėjimas lemia labai daug. Ji žinomo, kad jų berniuką pagimdė labai jauna našlaitė mergina, kurią užaugino seneliai. Kad ir kaip būtų žiauru, bet grįžti iš ligoninės su naujagimiu jai buvo uždrausta. Ji turėjo dvi išeitis: atsisakyti savo naujagimio arba netekti vienintelį savo giminaičių, savo globėjų. Su kraičiu jie savo anūkės nepriėmė.	Rasa sugebėjo elgtis su D..., pripažįstant jo individualius poreikius, jo biologinę prigimtį.
55	Nežino, neįsivaizduoja kokia širdimi ta jauna mama, pati dar beveik vaikas pasirašė, kad atsisako savo kūdikio. Kai užvaldo tokios mintys guodžia save tuom, kad matyt taip lėmė Dievas. Rasai atrodo, kad jos vaikas jos šeimoje, kurią be abejo laiko sava yra laimingas. Beje, kur ta moteris yra dabar jie nežino. Žinomo tik tai, kad pamečiui mirus jos seneliams ji iš jų rajono išvyko.	Rasai atrodo, kad vaikas jos šeimoje yra laimingas
56	Ką galėtumėte patarti, palinkėti kitiems priimant sprendimą auginti svetimą vaiką? Be abejo, labai apgalvoti prieš priimant sprendimą globoti ar įsivaikinti mažesnę ar didesnę žmogutį. Tai be galo didelė atsakomybė. Būtinai užduoti sau klausimą: ką aš darysiu, kokius sprendimus priimsiu, jei mano viltys nepasiteisins? Ar sugebėsiu išlikti visada teisinga ir tolerantiška? Ar sugebėsiu mylėti tą žmogutį ir neatstumti, jei jis įskaudins, nuvils? O svarbiausia - širdyje turėti daug, daug meilės.	Ruošiantis vaiko priėmimui į savo šeimą reikalingas didelis dėmesys į „psichologinį“ pasiruošimą.

2] Auginti svetimą vaiką savo šeimoje Rasa svarstė seniai.3] nusprendė pasiimti į savo šeimą G..... tada Jų sūnui buvo 3 metukai.4] Tarp biologinių vaikų jaučiasi stiprus prisirišimo jausmas.5] Skyrėsi jos vaikų poreikiai.6] Stiprus Rasos vaikų prisirišimas vienas prie kito.7] Jautė, kad jos sūnui reikia draugo, kurio poreikiai būtų tokie patys ir jie galėtų kartu būti, kartu žaisti ir kitaip leisti laiką.8] Rasa vaikams iš vaikų namų jautė didelį gailestį.9] Rasa patyrė didelę netektį, jos pirmas vaikas mirė.10] Labai giliai išgyveno netektį, kaltino save.11] Baimė prarasti dar kartą kūdikį.12] Priežastis lėmusi apsisprendimą globoti - atstotų prarastą vaiką.13] Suvokimas ir priėmimas atsakomybės už vaiką..14] Įsitikinimas kad vaikas atneš geresnę gyvenimo kokybę.15]

Priežastis lėmusi apsisprendimą globoti - atstotų prarastą vaiką.16] Vaikų teisių tarnyba kėlė nemalonius jausmus.17] Išsirinko berniuką.18] Vaikų namai nesidžiaugė Rasos apsilankymu ir vaiko nedavė.19] Labai nusivylė ir nusprendė palaukti, kol atsiras tinkamas jiems vaikas.20] Rasa ruošėsi vaiko atėjimui į šeimą, skaitė knygas ir tikėjo, kad vaikas pakeis jos gyvenimą.21] Svarstė koks vaikas jai labiau tiktų.22] Rasa susilaukė savo biologinio vaiko.23] Nauji pojūčiai su nieko nesulyginami.24] Grįžta prie seniai priimto sprendimo globoti vaiką.25] Gaileščio jausmas vaikams teikia didelę reikšmę, jos apsisprendimui globoti..26] Neramu dėl vaikų kurie palikti be tėvų globos vaikų namuose.27] Apie sprendimą globoti vaiką iš vaikų namų nuo vyro pritarimo negavo.28] Labai svarbus vyro pritarimas.29] Pati jautė, kad nėra stipri priimti galutinį sprendimą. Nerimavo.30] Svarbus vyro palaikymas ir pritarimas.31] Vyro nuomonė po truputį keitėsi.32] Globos siekė nesavanaudiškais tikslais. Suvokė, kad imasi didelę atsakomybę auginant svetimą vaiką.33] Prieštaringi jausmai į vaiko auginimą. Didelė baimė, nepasitikėjimas savo jėgomis.34] Vyraujančius vidinius svarstymus slėpė nuo artimųjų, nes didesnę persvarą turėjo noras auginti dar vieną berniuką.35] Rasa jautė gailestį vaikams kurie gyvena vaikų namuose.36] Keistas jausmas patirtas vaikų namuose..37] Dėmesį patraukęs berniukas tapo jų globotiniu.38] Rasos vizijose buvo vyresnis berniukas už globojamąjį.39] Rasa prieš priimant sprendimą nepasitikėjo savimi, buvo įvairios baimės.40] Rasai vidinės motyvacijos davė mokymai, nes jie yra labai reikalingi tvirtam apsisprendimui. Mokymų metu vyksta apsisprendimų pokyčiai.41] Emociškai sunkiausia buvo įveikti dviprasmišką situaciją.42] Sunku buvo skirtis su vaiku, jautė kaltę prieš vaiką, kad jį reikia laikinai atiduoti į vaikų namus.43] Rasa suvokė įstatymų svarbą ir viskas išsisprendė.44] Rasa jautėsi gerai, kad vaikas į jos šeimą atėjo dar mažas.45] Rasos lūkesčius vaikas pateisino.46] Rasa vaiką net įsivaikino.47] Stengėsi apsaugoti vaiką nuo patyčių.48] Stresinės situacijos, problemos, nesutarimai buvo nesunkiai įveikiami pasitelkus stipriąsias charakterio savybes.49] Rasa teigia, kad tarp jų trijų vaikų yra stiprus ryšis.50] Jautė baimę dėl tiesos atskleidimo.51] Rasa mokymų pagalba buvo apsišarvojusi kantrybe, supratimu, sveiku protu..52] Rasa sąžiningai elgėsi vaiko atžvilgiu.53] Rasa stengėsi padaryti taip, kad G.. būtų laimingas ir nebijojo jo biologinės šeimos įtakos.54] Rasa sugebėjo elgtis su D..., pripažįstant jo individualius poreikius, jo biologinę prigimtį55] Rasai atrodo, kad vaikas jos šeimoje yra laimingas.56] Ruošiantis vaiko priėmimui į savo šeimą reikalingas didelis dėmesys į „psichologinį“ pasiruošimą.

Branduoliai:

- Netekties išgyvenimas [10, 11,]
- Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką (gailestis vaikams, sūnui reikia draugo, atstotų prarastą vaiką, nesavanaudiškais tikslais) [7, 8, 12, 15, 20, 25, 26, 32, 35, 36,]

- Svarbus vyro pritarimas [28, 31]
- Emocinė būseną įveikiant globos įvaikinimo etapus. (Nėra stipri, nerimavo, didelė atsakomybė, baimė, prieštaringi jausmai, jausmų įveika, dviprasmiški jausmai) [29, 32, 33, 35, 39, 41, 42]
- Mokymų svarba apsisprendimų pokyčiams/neigiamų veiksmų įveikai (vaiko lytis, amžius, stresinės situacijos) [40, 51]
- Lūkesčių įveika [44, 45, 55, 48, 54]

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jautimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Rasa SAVO patyrimą sieja su išgyventa netektimi. Motyvai lėmę sprendimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką yra nesavanaudiški, o didelis gailestis vaikams kurie gyvena vaiku namuose. Svarbus vyro pritarimas įveikiant emocinę būseną globos įvaikinimo etapuose. Suvokiama mokymo svarba daranti įtaką apsisprendimų pokyčiams, neigiamų veiksmu įveikai, lūkesčių pasiteisinimui.

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Vilmai keturiasdešimt penkeri, gyvena su šeima kaime, dirba pedagoginį darbą, labai myli vaikus, todėl ir pasirinko pedagogės specialybę. Vaiką globoja devynis metus, kol priėmė sprendimą auginti svetimą vaiką praėjo keturiolika metų.

1 žingsnis. Interviu metu gautas ir transkribuotas tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.

2 žingsnis. Nuoseklus tekstas suskirstomas prasminiais vienetais, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai suskirstomi pagal tyrėjo intuiciją, kur yra jaučiamas minties ar jausmo posūkis. Skirstymas daromas todėl, kad būtų patogiau išvelgti giliai glūdinčią patyrimo esmę, nes visą tekstą iš karto analizuoti yra sudėtingiau. Į prasminį vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Nuoseklus tekstas ir prasminiai vienetai perrašomi 3-uju asmeniu.

3 žingsnis. Subjektyvūs pasisakymai (prasminiai vienetai) transformuojami į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Tai subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Transformacija į psichologinę kalbą vyksta tyrėjai mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiausias. Transformuojamas kiekvienas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija. Psichologinė kalba turi būti suprantama kiekvienam žmogui.

4 lentelė. Tyrimo dalyvės Vilmos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
1	(Gal galėtumėte man papasakoti ką nors įsimintinesnio kaip Jūs priėmėte sprendimą globoti svetimą vaiką ?) Vilma visada buvo vaikų apsuptyje, jai patiko žaisti su jais, vadovauti jiems, gal todėl, kad galėtų būti jų lyderė... (juokiasi).	Vilma mėgo vaikus, todėl visur buvo jų apsuptyje..
2	Šeimoje ji yra vienturtė, neturi nei brolio, nei sesers. Jai labai buvo liūdna augti vienai, labai pavydėjo savo draugėms, kurios turėjo sesę ar brolių	Jai buvo liūdna neturėti sesers ar brolio.
3	Tad jau ta mintis, kad turės daug vaikų buvo labai seniai, net visiems apie tai pasakodavo, o tėvams labai priekaištavo, kad yra viena....	Svajojo suaugusi turėti daug vaikų.
4	Net nepastebėjo, kad pralėkė metai..., kiti..., o vaikų vis nesusilaukė, net nepavyksta jų susilaukti. Tiesą pasakius jų pirmiau ir nenorėjo, o laikui bėgant pradėjo pastebėti, kad nėra vaiko net norint....(tyla).	Gyvendama santuokoje ėmė nerimauti, kad nesilaukia vaiko.
5	Buvo labai skaudus nusivilimas, ypač labai pradėjo nerimauti... .	Apėmė nusivylimas ir nerimas.

6	Pradėjo vaikščioti pas gydytojus, apvažiavo daug jų, kiek tik kas bepasakydavo, kad geras tas, geras šitas gydytojas. Buvo atlikti įvairiausi tyrimai..., gydymas ..	Gydėsi norėdama susilaukti vaiko.
7	na ir pagaliau nustatė nevaisingumą Jai!	Vilmai nustatė nevaisingumą
8	Ne vyrui..., tai išgirsti buvo tolygu „mirtčiai“	Nevaisingumą suvokė kaip „mirtį“
9	Negalėjo patikėti diagnoze, save guodė, kad klaidinga..	Negalėjo suvokti, kad ji nevaisinga
10	Gydytojai guodė, kad galimas dirbtinis apvaisinimas. Ilgai nesvarstė, nusprendė darytis dirbtinį apvaisinimą... Atrodė viskas natūralu. Buvo suteikta reikiama informacija, aišku ir skeptikų nuomonę iš klausė... . Neišsigando nieko, net ir tai, kad visa tai kainavo nemažus pinigus. Greitai susirinko reikiamą sumą ir pirmyn....	Priėmė sprendimą, turėti vaiką dirbtinio apvaisinimo būdu.
11	Aišku buvo didelis nerimas, bet noras turėti vaiką buvo galingesnis už viską... .	Abejojant ar pavyks jautė didelį nerimą.
12	Viltis turėti vaiką nuėjo per niek..., nepasisekė... . Jų santaupos, lūkesčiai, viskas žlugo. Emociškai abudu jautėsi palūžę, ištiko krizė...	Nepasisekus emociškai palūžo, ištiko psichologinė krizė.
13	(Kaip Jūs jautėtės tada?) Jautėsi labai vieniša, tuščia, ligota, užplūdo bejėgiškumo jausmas, nebebuvo jėgų žengti toliau... ir t.t.. trūko užjuautos, paguodos.... . „Reziumė“ susirgo depresija.	Iš vienišumo, tuštumo, bejėgiškumo susirgo depresija.
14	Viskas buvo taip blogai, kad nebesinorėjo gyventi....(liūdnas veidas) net nebenorėjo išeiti iš namų, bijojo šviesos, norėjo būti tamsoje, verkė.... . Kokia neteisybė..., atrodė..	Vilmą patirti neigiami jausmai vedė prie nebenorėjimo gyventi,
15	Negalėjo susitaikyti, kad negalės turėti vaikų..., nu niekaip..	Negalėjo susitaikyti su nevaisingumu.
16	o juk užaugo su svajone turėti daug vaikų, tačiau susidūrė su karčia realybe..., liūdna....	Susidūrė su karčia realybe, nes suprato, kad nebegalės kontroliuoti šią svarbią savo likimo srytį.
17	Negalėjo susitaikyti su tuo, kad jos iščiuose nesivystis vaikas, negalės jo supti... . Negalėjo žiūrėti į moteris kurios laukėsi, pavydėjau labai...	Negalėjo susitaikyti su nevaisingumu, jautė pavydą kitom motinom.
18	Pyko ant gyvenimo, kodėl taip skriaudžia tuos kurie gali auginti vaikus ir jų negali turėti, o duoda tiems kurie vaikų neprižiūri, nemyli.... , atiduoda auginti kitiems, ar pameta likimo valiai	Neigiamos vidinės emocijos, pyktis ant gyvenimo.
19	(Kaip tvarkėtės su kilusiais jausmais?) Nežino kas atsitiko vyrui, kas jį „paprotingo“, gal praėjo ir jam krizė, gal susitaikė, kad kitaip nebus, kad jis po truputį ėmė ją palaikyti, pritarti jos poelgiams, tenkinti norus, kartais net kvailus ..(šypsosi)	Įvyko šeimoje kulminacija, kuri padėjo įveikti buvusią krizę.
20	Nors ta svajonė turėti šeimą žlugusi buvo , bet po biškuti vėl pavyko įveikti bejėgiškumo jausmą, kitu kampu pasižiūrėti į tai, kad teks nugyventi gyvenimą be vaikų... , tiesiog palaidoti tą svajonę.	Įveikus neigiamus jausmus atsirado pozityvumas.
21	Praėjo nemažai laiko ir po truputį grįžo į ankstesnes vėžias, atsirado noras mylėti save, vyrą..., daugiau pradėjo skirti laiko sau, savo pomėgiams, hobiams, draugams, karjerai... .	Kai skausmas tapo lengviau pakeliamas, atsirado noras išnaudoti kitas gyvenimo teikiamas galimybes.
22	Jie pragyveno keturiolika metų, kol priėjo prie sprendimo pasiimti globon vaiką	Priima sprendimą auginti svetimą vaiką
23	Tas vaiko laukimo metas buvo baisus, pajuto netik jį, bet ir mano vyras dviprasmiškus jausmus...	Vaiko atėjimas buvo taip reikšmingas, kad net jautė jausmų dviprasmiškumą.
24	Na, o kai prisipažino, įsitikino, kad tikrai savo, biologinių vaikų nebesusilauks, nusiramino ir ieškojo, svarstė kitą galimybę..., tai yra auginti svetimą vaiką.	Aplinkybės privertė pažiūrėti į realybę ir padaryti sprendimą auginti svetimą vaiką.
25	Pagalvojo, kad jei negali turėti savo vaikų, tai gal gali padėti svetimam vaikui augti,	Priima sprendimą padėti svetimam vaikui augti.
26	o be to kažką paliks po savęs, nors ir nebus biologinė mama, jam gyslomis netekės jos kraujas, bet jį augins kaip savo ir jam viską duos kas geriausia.	Augins vaiką kaip savo ir motyvuoja, kad turės ką palikti po savęs.
27	Negalai teigti, kad nejautė baimės, nerimo.... , tai jug vaikas ir dar svetimas, ar mylės jį, ar jos vyras mylės, ką aplinkiniai pasakys, žodžiu, daug visokių niuansų ir svarstymų buvo.	Nepasitikėjo savo jėgomis ir tai kėlė baimę bei nerimą.
28	Jie suprato, kad auginti vaiką yra puikus būdas tapti tėvais, nors ilgai tam priešinosi..., ko gero tam reikėjo „užaugti“.	Vilma suvokia tai, kad jai reikėjo „užaugti“ kol priėmė sprendimą auginti vaiką.

29	(Kiek laiko užtruko globa/įvaikinimas?) Oi labai ilgai..., tiksliai nepamena, gal metus...	Globa/įvaikinimas užtruko metus.
30	Globoti ar įvaikinti nėra taip paprasta. Vien meilės, noro globoti vaiką neužtenka, reikia, kad namai atitiktų sąlygas, net ir gyvenamo ploto kvadratūra yra nustatyta kiek turi priklausyti vienam asmeniui...	Vilma pamena, kad buvo suku susitvarkyti dokumentus vaiko globai.
31	Ne vieną mėnesį lankė seminarus, kurie ruošia tėvystei, po to savaitgaliais važiuodavo į užsiėmimus, kurių metu vykdavo pokalbiai, diskusijos su kitais tėvais.	Buvo būtina lankyti seminarus norint globoti/įsivaikinti.
32	Juos tyrė visapusiškai...patikrintos pajamos, motyvai, požiūris į šeimą, vaikus. Porų norinčių globoti/įsivaikinti buvo įvairausio amžiaus.	Nors globos/įvaikinimo procedūros ilgos, tačiau norinčių auginti svetimus vaikus buvo nemažai.
33	Žiūrėdami į vyresnius suprato, kad jie visiškai nepavėlavo, yra čia pačiu laiku.	Vilma suprato, kad nusprendė globoti pačiu laiku.
34	Susipažino su panašaus likimo žmonėmis, pasidalino patirtimi.	Vilma įgijo patirties
35	Mokymai buvo tikrai informatyvūs ir smagūs	Vilma mokymuos vadina informatyviais ir smagiais.
36	Gavo patvirtinimą, kad pasirengę tapti įtėviais... (šypsosi).	Džiaugėsi, kad pasirengę tapti įmote
37	Vaiko jie norėjo ką tik gimusio ir sakė, kad lauks kiek reikės kol atsiras jiems žadėtas,	Vilma nekantriai laukė naujagimio
38	nes taip norėjosi kompensuoti negalėjimą turėti biologinių vaikų,	Tikėjosi kad naujagimis jai kompensuos jos biologinį vaiką
39	auginant ir supant kad ir svetimą vaiką, tikėjosi, kad ji sugebės tokiu budu pamilti labiau, nei pasiimant jau vyresnį, jį auklės kaip savo, matys kaip taria pirmuosius žodžius, patys mokins vaikščioti.	Matydama tikėjo, kad dalyvaudama vaiko vystymosi raudoje, įgys prierašumo jausmą.
40	Tad vaiko laukė labai ilgai, gal kokius metus... , kol pagaliau pranešė vaikų teisių tarnyba kad atsirado ką tik pagimdytas berniukas jaunos, nepilnametės mamos ir jinai jį paliko net ligoninėje.	Po metų laukimo, Vilma sulaukė žinios, kad jos laukia vaikas.
41	Vilma pamena kaip dabar, paskambino vyrui ir verkė iš džiaugsmo, negalėdama pratarti, net ko skambina, vyras aišku išsigando, pamanė, kad kas baisaus atsitiko, o ją tokios emocijos užplūdo, kad apskyt ir paaiškinti negali.	Jai ši žinia buvo labai reikšminga, sunkiai valdė savo emocijas, verkė.
42	Nuvažiavo kitą dieną į ligoninę susipažinti su vaiku...	Jaudinosi pirmam susitikimui su vaiku.
43	Pamatė ir iš kart pamilo... . tai buvo Jų vaikas, žydrom akytėm toks rubuiliukas, gražutis.	Susitikimo su vaiku metu pajautė švelnių jausmų antplūdį.
44	Su didžiausiu džiaugsmu nuvažiavo į parduotuvę, nupirkom lovytę, drabužėliu, sauskelniu, žodžiu visko visko ko tik atrode prireiks ir laukė kol atiduos mums jį į namus.	Didelį dėmesį teikė vaiko materialinei gerovei.
45	Aišku pirmiau atvyko kelios „damos“ iš įvairių instancijų apžiūrėti jų buitį ir davė leidimą parsivešti vaiką į namus	Vilmos buitį patikrino tam tikros instancijos.
46	Vilma pasiėmė atostogas dvejus metus vaiko auginimui ir štai jis ligi šiol pas juos, Mantui jau devyni. Jau tikras vyras.	Vilma išėjo motinystės atostogų.
47	Na, o kai Mantui buvo ketveri, nusprendė, kad reikia jam dar ir sesės, kad nereiktu vienam augti, kaip jai. Tad Ramintą taip pat pasiėmė ką tik gimusią, ją taip pat užaugino kaip ir Mantą, savo ir tiktai savo... . Vaikai yra laimė... .	Mama nusprendė būti ir antrą kartą
48	(Ar Jūs iškart įsivaikinote vaiką ?) Ne neiškart. Praėjo keletą metų kol įsivaikino, pirmiau globojo.	Vilma vaiką pirmiau globojo po to įsivaikino
49	Kai globojo tai aišku gerai yra gauti pinigėlius už globą, bet yra kita medalio pusė, gali vaiką pasiimti biologiniai tėvai atgal, o jie to labai bijojo,	Nerimą kėlė jos situacija, tai kėlė baimę prarasti globotinį.
50	Ne įmanoma net tokių minčių įsileisti į galvą, tad susitvarkė reikiamus dokumentus ir įsivaikino, nes tai jiems labai svarbu.	Nepaisant materialinės naudos vaiką nori įsivaikinti, nes vaikas jai buvo labai svarbus.
51	Labai daug popierių reikia sutvarkyti, pildyti visokiausius blankus,	Svarbu ir sunku buvo suderinti netik savo bet ir instancijų požiūrį bei lūkesčius.
52	tad laukė su nerimu ir baime, nes labai retai, ką tik gimę vaikai yra atiduodami įvaikinti, nes yra didelė tikimybė, kad gali biologiniai tėvai persigalvoti ir pasiimti auginti vaiką... . Jiems taigi pirmenybė, nors ir pametė likimo valiai vaikelį. Biologiniai tėvai turi teisę aštuonias savaites persigalvoti ir pakeisti savo sprendimą palikti vaiką.	Vilma su nerimu ir baime laukė įvaikinimo pabaigos.

53	Jie laukė su dideliu nerimu... Tačiau jei vaikas neįvaikintas, tik globojamas, tai biologiniai tėvai taip pat turi teisę vaiką pasiimti iš globėjų..., vat kaip žiauru.	Mąsto egocentiškai: pyksta ant biologinių tėvų dėl nelygių teisių į vaiką.
54	Po trijų metų berniuko biologinė mama teiravosi vaiko teisių tarnybos apie berniuką. Tad ji parašė jai laišką, papasako apie vaiko augimą, ką veikia, kokius žaidimus labiau mėgsta, kad jie su vyru labai jį mylime, kos jo vardas, pridėjo nuotraukų...	Po kelių metų M.... pasidomėjo biologinė mama.
55	Mano Vilma ji gera, drąsi mama, rūpinasi savo vaiko likimu. Tiesą pasakius buvo labai išsigandus jos „apsireiškimu”.	Vilma nesmerkia vaiko biologinės mamos
56	Ji labai domėjosi ir klausė kitų tėvių nuomonės, nes bendravo su daugelį globėjų ir dalinosi patirtimi, kaip geriau pasielgti, tai dauguma pritaria tai nuomonei, kad nereikia jokių paslapčių, tai ir ji už tai, kad vaikui būtų papasakota jo istorija, tai yra, kad jis įvaikintas.	Vilma domėjosi sėmės patirties ar reikia vaikui atskleisti jo biologinę prigimtį.
57	Tad ir jie vaikams papasakojo, pripratino palaipsniui, paruošė pokalbiui ir kad jiems nebūtų šokas išgirsti iš aplinkiniu, viską smulkiai išpasakojo...	Vilma vaikams papasakojo apie jų biologines šaknis
58	Kai paklausė Mantas “kur vaikai užauga?”, tai paaiškino, „kad pilvelyje, bet nesvarbu, kad ne mano, tačiau tu mano vaikas, o aš tavo mama, ir mudu su tėčiu tave rūpinamės ir mylime” .	Vilma M.. išmintingai paaiškino iš kur jis atsirado“ pilvelyje, bet nesvarbu, kad ne mano, tačiau tu mano vaikas, o aš tavo mama, ir mudu su tėčiu tave rūpinamės ir mylime”
59	Taip, aišku, nesakant tiesos vaikui, jis tarsi kuriam laikui apginamas nuo nepilnavertiškumo, tačiau nuslepia jo biologinė prigimtis, jis nebeturi galimybės pažinti savo brolius, seseris.	Vilma mano, kad vaikas turi žinoti tiesą
60	Kiek teko domėtis, kitose šalyse, net nekyla klausimas, vaikas privalo žinoti tiesą butinai ir nesvarbu kokie bebūtų tėvai.	Domėjosi užsienio šalių patirtimi
61	Vaikui reikia paaiškinti, kad jo tėvai negalėjo auginti jo, nes neturėjo sąlygų, nemokėjo rūpintis, buvo neatsakingi už jį, todėl atitinkamos instancijos įvertinusios norą turėti vaiką, nusprendė jiems jį atiduoti ir pripažinti tėvais.	Vilma toleruoja užsienio šalių patirtį ir pati ta patirtimi vadovaujasi
62	Mano Vilma, tuomet vaikas bus saugus ir jo neįžeis pasakymas, kad tavo mama netikra, ar tėtis ne tavo, tada vaikas ramiai galės atsakyti, kad jis yra labai mylimas ir jo tėvai gali būti tie kurie jį įvaikino.....	Vilmos jausmai yra labai stiprūs įvaikintam vaikui
63	Gal nepaklausiau ką nors reikšmingo ką norėtumėte papasakoti? Taip norėtų pokalbio pabaigai akcentuoti tai, kad tikrai nereikia praeiti tokio sunkaus etapo ir kankintis belaukiant savo biologinių vaikų, jeigu jų nėra, tai ir nedelsiant reikia ryžtis pasiimti vaiką ar iš vaikų namų, ar šeimos, jug tai didžiulė laimė, nes juk negalėjimas turėti vaiko, neapsprendžia tai, kad negalėtum pasiimti globoti ar įvaikinti vaiką. Jeigu gali duoti meilę paliktam, nereikalingam, atsižadėtam, padėti mažyliui augti, integruotis į visuomenę, tai ir ilgai negalvok, suteik sau ir vaikui laimingą gyvenimą.	Vilma nori padrašinti panašaus likimo žmones, kad nereikia kankintis, nes ir svetimas vaikas suteikia didžiulės laimės.

1] Vilma mėgo vaikus, todėl visur buvo jų apsuptyje.2] Jai buvo liūdna neturėti sesers ar brolio.3] Svajojosi suaugusi turėti daug vaikų.4] Gyvendama santuokoje ėmė nerimauti, kad nesilaukia vaiko.5] Apėmė nusivylimas ir nerimas.6] Gydėsi norėdama susilaukti vaiko.7] Vilmai nustatė nevaisingumą.8] Nevaisingumą suvokė kaip „mirtį“.9] Negalėjo suvokti, kad ji nevaisinga.10] Priėmė sprendimą, turėti vaiką dirbtinio apvaisinimo būdu.11] Abejojant ar pavyks jautė didelį nerimą.12] Nepasisėkus emociškai palūžo, ištiko psichologinė krizė.13] Iš vieništumo, tuštumo, bejėgiškumo susirgo depresija.14] Vilma patirti neigiami jausmai vedė prie nebenorėjimo gyventi.15] Negalėjo susitaikyti su nevaisingumu.16] Susidūrė su karčia realybe, nes suprato, kad nebegalės kontroliuoti šią svarbią savo likimo srytį.17] Negalėjo susitaikyti su nevaisingumu, jautė

pavydą kitom motinom.18] Neigiamos vidinės emocijos, pyktis ant gyvenimo.19] Įvyko šeimoje kulminacija, kuri padėjo įveikti buvusią krizę.20] Įveikus neigiamus jausmus atsirado pozityvumas.21] Kai skausmas tapo lengviau pakeliamas, atsirado noras išnaudoti kitas gyvenimo teikiamas galimybes.22] Priima sprendimą auginti svetimą vaiką.23] Vaiko atėjimas buvo taip reikšmingas, kad net jautė jausmų dviprasmiškumą.24] Aplinkybės privertė pažiūrėti į realybę ir padaryti sprendimą auginti svetimą vaiką.25] Priima sprendimą padėti svetimam vaikui augti.26] Augins vaiką kaip savo ir motyvuoja, kad turės ką palikti po savęs.27] Nepasitikėjo savo jėgomis ir tai kėlė baimę bei nerimą.28] Vilma suvokia tai, kad jai reikėjo „užaugti“ kol priėmė sprendimą auginti vaiką.29] Globa/įvaikinimas užtruko metus. 30] Vilma pamena, kad buvo suku susitvarkyti dokumentus vaiko globai.31] Buvo būtina lankyti seminarus norint globoti/įsivaikinti.32] Nors globos/įvaikinimo procedūros ilgos, tačiau norinčių auginti svetimus vaikus buvo nemažai.33] Vilma suprato, kad nusprendė globoti pačiu laiku.34] Vilma įgijo patirties.35] Vilma mokymuos vadina informatyviais ir smagiais.36] Džiaugėsi, kad pasirengė tapti jmote.37] Vilma nekantriai laukė naujagimio.38] Tikėjosi kad naujagimis jai kompensuos jos biologinį vaiką.39] Matydama tikėjo, kad dalyvaudama vaiko vystymosi raidoje, įgys prieraišumo jausmą.40] Po metų laukimo, Vilma sulaukė žinios, kad jos laukia vaikas.41] Jai ši žinia buvo labai reikšminga, sunkiai valdė savo emocijas, verkė.42] Jaudinosi pirmam susitikimui su vaiku.43] Susitikimo su vaiku metu pajautė švelnių jausmų antplūdį.44] Didelį dėmesį teikė vaiko materialinei gerovei. 45] Vilmos buitį patikrino tam tikros instancijos.46] Vilma išėjo motinystės atostogų.47] Mama nusprendė būti ir antrą kartą.48] Vilma vaiką pirmiau globojo po to įsivaikino.49] Nerimą kėlė jos situacija, tai kėlė baimę prarasti globotinį.50] Nepaisant materialinės naudos vaiką nori įsivaikinti, nes vaikas jai buvo labai svarbus.51] Svarbu ir sunku buvo suderinti netik savo bet ir instancijų požiūrį bei lūkesčius.52] Vilma su nerimu ir baimė laukė įvaikinimo pabaigos. 53] Mąsto egocentriškai: pyksta ant biologinių tėvų dėl nelygių teisių į vaiką.54] Po kelių metų M.... pasidomėjo biologinė mama.55] Vilma nesmerkia vaiko biologinės mamos.56] Vilma domėjosi sėmėsi patirties ar reikia vaikui atskleisti jo biologinę prigimtį.57] Vilma vaikams papasakojo apie jų biologines šaknis.58] Vilma M.. išmintingai paaiškino iš kur jis atsirado“ pilvelyje, bet nesvarbu, kad ne mano, tačiau tu mano vaikas, o aš tavo mama, ir mudu su tėčiu tave rūpinamės ir mylime”59] Vilma mano, kad vaikas turi žinoti tiesą.60] Domėjosi užsienio šalių patirtimi.61] Vilma toleruoja užsienio šalių patirtį ir pati ta patirtimi vadovaujasi.62] Vilmos jausmai yra labai stiprūs įvaikintam vaikui.63] Vilma nori padrąsinti panašaus likimo žmones, kad nereikia kankintis, nes ir svetimas vaikas suteikia didžiulės laimės.

Branduoliai:

- Išgyvenimas nevaisingumo krizės ir negalėjimas susitaikyti (depresija, nenoras gyventi, emocinis palūžimas, psichologinė krizė) [8, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 18]
- Emocinės būsenos pokyčiai/negatyvūs jausmai, keičiami į pozityvius [19,20]
- Sprendimo priėmimas auginti svetimą vaiką [22, 24,33]
- Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą globoti (padėti svetimam vaikui, turės ką palikti po savęs, kompensuos prarastą vaiką) [25, 26, 33, 34, 35, 38, 50]
- vaiko laukimo globoti/įvaikinti etape emocinių būsenų patyrimas (nerimas, baimė) [41, 42, 43, 52, 53]
- Veiksniai lemiantys įvaikinimo krizės sunkumus (ilgas laukimas, dokumentų tvarkymas, mokymai) [27, 28, 29, 32, 40, 45, 49, 51]
- Intensyvios mintys apie vaiką/stiprūs jausmai/prieraišumas [37, 39, 44, 46, 58, 62]
- Pasiteisinusių lūkesčių emocijos (džiaugsmas, įsivaikinimas) [26, 48,63]

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jautimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Vilma SAVO patyrimą įvardija kaip besikeičiančią per visus globos/įvaikinimo etapus psichologinę būseną, kuriai būdinga emocijų bei jausmų pokyčiai (iš negatyviu į pozityvius); nevaisingumo krizės išgyvenimas, negalėjimas susitaikyti su nevaisingumu, intensyvios mintys apie vaiką, stiprūs jausmai, prierašumas, pasiteisinę lūkesčiai, įvaikinimo krizės sunkumai motyvai padėti svetimam vaikui, turėti ką palikti po savęs lėmė sprendimą auginti svetimą vaiką;

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Martynai 42 – ji metai. Gyvena kaime, turime nuosavą namą. Ji su vyru augina savo vieną vaiką ir vieną mergaitę iš vaikų namų. Globoja aštuonetą metų.

5 lentelė. Tyrimo dalyvės Martynos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
1	(Gal galėtumėte papasakoti, kaip Jūs priėmėte sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje?) Sprendimo didelio kaip ir nebuvo, paprasčiausiai didelę įtaką darė televizijos laidos, juk pasakojama ir pasakojama, kad vaikams reikia šeimos, kad vaikai laukia mamos ir tėčio..	Sprendimą globoti vaiką didelę įtaką darė televizijos laidos
2	Jie turėjo kažkur metų savo mergytę. Na ir įdomumo dėlei nuvažiavo į vaikų namus pasižiūrėti kaip gyvena ten vaikai.	Smalsumo vedami nuvažiavo į vaikų namus
3	Tiksliai dienos nepamena, bet tai buvo balandžio mėnuo. Kartu vežėsi ir mažąją dukrytę.	Vežėsi mažąją dukrytę
4	juos pasitiko didelis vaikų būrys, kurie tiesdami rankytes skverbėsi į glėbį, glaudėsi, sėdosi ant kelių ir vadino mus : „tėvelis su mamyte atvažiavo“. Vaikai stumdė vienas kitą, katras pirmasis atsisės ant kelių, ar nors bent šalia, visų akytės tiesiog spindėjo.	Vaikų augančių vaikų namuose pašmonės vaisius yra „tėvai“.
5	Kai baigėsi lankymo metas, vaikai nusiminė, klausė kada dar atvyks, tai pažadėjo atvažiuoti kuo greičiau.	Vaikai prašė atvažiuoti dar kartą
6	(Kaip jautėtės po apsilankymo vaikų namuose?) Važiudami namo ilgai tylėjo, nes buvo priblokšti emocijų, „čia vaikai valdiški, bendri, nuskriausti, be tėvų meilės..“, tarė vyras. Na, o katrą jiems išsirinkti, nenusprendė, atrodo visus galėtu pasiimti, bet deja, nėra galimybių.	Martynai su vyrų buvo gaila vaikų, gyvenančių vaikų namuose
7	(Kaip išsirinkote vaiką iš tokio didelio būrio?) Atidžiau apžvelgus vaikus, kai kuriems matėsi jų, ir fiziniai ir psichologiniai trūkumai	Daugelis vaikų buvo su fiziniais ir psichologiniais trūkumais.
8	Martynai labiau patiko mergytė, kuri pirmoji ir atsisėdo ant kelių, o vyrui berniukas, jis buvo tyliausias ir nedrąsiausias, jis vis laikėsi atokiau, o kai ko nors paklausdavo, tai atsakydavo truputį švepluodamas, kojas laikydamas plačiai ir linguodamas į šonus.	Martyna išsirinko vaiką kuris pirmas prie jos priėjo
9	Visą savaitę nedavė jiems ramybės pamatytas, patirtas vaizdas vaikų namuose. Nuėjo į vaikų teisių tarnybą ir pasisakė, kad buvo nuvažiavę į vaikų namus ir norėtu vasarai pasiimti atostogoms vaiką.	Martynos gailėsčio jausmai vaikams, davė sprendimą pasiimti vaiką vasaros atostogoms.
10	Paklausė apie mergytę ir berniuką informacijos, ir pasirodo jiedu broliukas ir sesutė, bet ir dar keturi yra ir jų išskirti negalima. Juos tai suglumino ir nuliūdino.....	Liūdina nepatenkinti jos lūkesčiai dėl norimo vaiko globos.,
11	Paklausė ar neserga kokiomis ligomis, ar nedaro į lovą, ar nėra atsilikę psichiškai. Vaikų teisių inspektorė patikino, kad jie vieni iš geriausių, kurie šiuo metu yra vaikų namuose.	Vengdama nemalonių situacijų institucijų darbuotojai vengia atskleisti vaikų psichologinius bei fizinius trūkumus..
12	Tačiau jie tenorėjo tik vieno, na, o be to daugiau ir nebūtų gavę, nes turi atitikti gaunamos pajamos....	Vaiką globojant/įvaikinant reikia atitikti institucijų reikalavimus.

13	Tada padavė pasiskaityti įstatymus ir dokumentų sąrašą kokių reikia norint globoti vaikus laikinai globai, ar savaitgaliais. Paaiškino, kad pirmiau reikia užpildyti prašymą su motyvacija, kodėl norima globoti vaiką, po to vaikų teisių tarnybos specialistas turi atvykti į namus ir aprašyti buitį, pristatyti deklaracijas apie turimą turtą, bei gaunamas pajamas, tada šios aplinkybės tampa itin svarbios svarstant pagrįstumo ir biologinių tėvų teisių klausimus, daroma išvada. Negalvojo, kad šitiek reikalinga visokiausių dokumentų, tai truputį gąsdino, nes atrodo toks paprastas dalykas, parsivežti vaiką pasisvečiuoti į savo namus ...	Bando išspręsti susidariusią situaciją dėl laikinos globos, tai labai sudėtinga.
14	(Kiek laiko lankėte vaikus?) Po savaitės vėl nuvažiavo į vaikų namus aplankyti vaikučių	Martyna dar kartą aplankė vaikus vaikų namuose.
15	Atvažiavo, kai buvo vaikams duodami pietūs. Vienas paauglys pasitiko eidamas koridoriumi, turbūt į savo kambarį, ir negražiais žodžiais dejavo, kad persivalgė. Atėjo į vaikų laukiamąjį kambarį. Viena mergytė, mūsų išrinktoji, verkė, klausė „kas nutiko?“, „ogi, J.... atėmė man pietus ir įdaužė...“, atbėgo kitas vaikas, vėl verkdamas, bet nesakė kas nutiko. Labai negerą buvo į visą tai žiūrėti, bet ką gali padaryti, nieko nepakeisi...	Pamatyti vaizdai vaikų namuose kėlė ambivalentiškas emocijas.
16	Susirinko ir daugiau vaikučių į laukiamąjį, jie vėl blizgančiom akytėm pasitiko juos ir šokinėdami iš laimės džiaugėsi. Atvežė netik vaišių, bet ir visokiausių gražesnių rūbėlių...	Vaikai laimingi buvo sulaukę įsivaizduojamos mamos.
17	Pagaliau paruošė visus reikiamus dokumentus. Per didelius vargus, įrodinėjimus, prašymus, jiems davė tą mergytę, kuri labiausiai patiko...	Vaikų teisių inspektorė suvokdama situaciją, apsvarstė ir davė mergaitės laikiną globą
18	Atėjo ta diena, kai galėjo važiuoti ir pasiimti vaiką, nors tai užsitęsė apie mėnesį, tad ir vasaros atostogų tiek beliko	Mėnesį trukęs sunkus etapas, dokumentų tvarkymas, baigėsi.
19	Nuvažiavo pasiimti, tada nustebino dar kai kas, ogi, kad vaikų namų direktorė nėra suinteresuota, vaikus duoti į šeimas, nes jiems išėina iš jų biudžeto pinigai....	Vaikų namų direktorė nėra suinteresuota atiduoti globėjams vaikus.
20	Dovilė važiuodama pas jų buvo nerami, išsigandusi, jos akyse pamatė, net ašaras. Klausė, kodėl susigraudino?, nieko neatsakė, tad suprato, kad labai jautrus vaikas ir emocijos pavirto ašaromis.	D.... emocijos pavirto į ašaras kad Martyna pasiėmė ją į savo namus.
21	Kieme juos pasitiko jų šuo. Ji taip išsigando, kad net pradėjo tirtėti. Patikino, kad jis geras, jis bus Jos draugas, galės su juo žaisti, na, o prieškambarį pasitiko katinas, kuris šiuose namuose yra karalius, vaikas, tiesiog pradėjo garsiai spiegti. Nu, nuvijo nuo jos katiną, suprato, kad vaikui čia didelė trauma, nes vaikai vaikų namuose neturi naminių gyvūnėlių, nei katino, nei šuns, todėl visą tai nauja.	Vaikui Martynos namuose viskas buvo nauja.
22	Po truputį nusiramino. Parodė kambarius kur per vasarą ji gyvens. Dovilei matėsi, kad labai patiko,	Vaikas ėmė adaptuotis.
23	tačiau kur buvo jų vaiko ir naujai pripirkti žaislai, buvo bematant sudraskyti, o paaiškinimo, kodėl sulaužė, nesulaukė. Atėjo pietų metas, virtuvėj gamino maistą, atbėgo ir nustebusi paklausė, ką aš čia daro, kodėl dega ugnis? Paaiškino, kad taip užverdama vanduo, po to verdama sriubytė. Visą tai buvo nauja, o Martynai dar keičiau ir neįtikėtina, kad šitai vaikai auginami vaikų namuose, „tamsoje“...	Vaikui Martynos namuose viskas buvo nauja.
24	Kitą dieną nusivežėme pas tėvus, mama šventė savo gimtadienį. Vaikas buvo dėmesio centre, greitai susidraugavo su šeimos nariais. Nebijojo svetimų suaugusiųjų, mielai bendravo, bet valgė viską kas tik buvo po ranka. Na ir ilgai netrukus, pridarė į kelnytes. Tai kartojosi apie du metus, kur benusiveždavo, vis tas pats. Prisivalgo be saiko, o po to ir pasekmės. Dar negana kai valgo kiek telpa, bet ir slepia maistą.	Martyna pastebi vaiko psichologinius trūkumus.
25	Dienos, atostogų lėkė greitai, vis su naujais įspūdžiais. Per atostogas buvo ne kartą prie jūros, vaikai statė smėlio pilis, prie ežero žvejojo, maudėsi, išskylavo. Dovilė susipažino su daugely naujų dalykų...	Martyna vaiką stengėsi integruoti į naują aplinką.
26	Atėjo ruduo, metas vaiką gražinti į vaikų namus. Martyna su vyru buvo prieš tai užsiminę, kad reikės grįžti, tai jų pokalbis pasibaigė ašaromis, na ir laukė tos paskutinės dienos su siaubu, nes reikės krauti daiktus.	Vaiko išvežimą į vaikų namus laukė su siaubu.

27	Tad vieną rytą valgydami įprastai pusryčius pasakė, kad vasara prabėgo pas jų, tad šiandien važiuos Dovilė atgal į vaikų namus, kur laukia draugai, auklėtojos, direktorė. Įvyko tai, ko ir tikėjosi...., taip apsikabinusi juos ir jų dukrytę pradėjo verksti, kad neįmanoma pačiam buvo neverkti lygiai. Jie su vyru pasimetėme, ką dabar daryti, kaip nuo savęs „atplėšti“, vaikas labai prisirišo, ir jie prie jos.	Vaikas per vasarą labai prisirišo prie jos ir ji prie vaiko.
28	Skambino vaikų tarnybos direktorei ir dėsto situaciją, kad jiems per sunku skirtis. Ji patarė visiems atvykti į vaikų teisių tarnybą ir papasakoti savo situaciją. Tai taip ir padarė. Dovilė, kai pamena, ėjo įsikibusi tiek tvirtai spausdama rankytę, kad tik nepaleistų iš rankų.	Vaikas nebe norėjo grįžti į vaikų namus.
29	Vaikų teisių inspektorė išdėstė vėl įstatymų tvarką, jie jų negalėjo įvykdyti, nes imant globoti reikalingos didelės asmeninės pajamos, Martyna su vyru tiek jų neturėjo, nes tuo momentu buvo motinystės atostogose ir vyras vienas tik tedirbo. Dar pridūrė: „nereikėjo iš viso kišti nosies“.	Martynos finansinė padėtis neatitiko iškeltų reikalavimų.
30	Juos šitas pasakymas „užsiutino“ ir davė stimulą – kovoti. Negali juk šitaip būti...	Nepasidavė susidariusiai situacijai ieškojo išeities..
31	Martyna iš geros valios pasiėmė vaiką vasaros atostogoms, šitiek vargo patyrė, auklėjo, visą save atidavė vaikui, o dar tarsi kalta pasijunta kas per biurokratija?.	Išgyvena kaltę ir bejėgiškumą dėl „globėjavimo“ situacijos.
32	Tad vaikų teisių inspektorei pažadėjo, kad visi reikiami dokumentai bus paruošti. Parvažiavo namo, mergytė, aišku jautėsi laiminga, bet jie patys nežinojo, ką dabar daryti, iš kur gauti didesnes pajamas. .. Skaitydama vietinį laikraštį, ir užsiskaito skelbimą, kad išnuomoja komercines patalpas, kavinei atsidaryti. Topteli mintis, o kodėl gi jie negalėtų, juk dirbo panašų darbą, sugebėtų ir vyras, maisto pramonėje turi patirties..	Norėdama ir toliau globoti vaiką, ėmėsi veiklos kuri išspręstų jos problemas.
33	Atsidaro savo įmonę ir jau po kelių dienų pristato vaikų teisių inspekcijai prašymą ir reikiamus dokumentus. Aišku pajamų deklaracijos dar nebuvo iš kur rodyti, bet, kai jau įmonės savininkai yra tai keičiasi požiūris..	Martyna turėdama stiprų motyvą globoti įgyja statusą, kuris keičia į ją institucijų požiūrį.
34	Tada gavo leidimą, pratęsiantį, vaiką pasilikti dar kuriam laikui, nes norint gauti globėjo statusą dar reikia vaiką priregistruoti prie jų gyvenamo namo ir praeiti kursus.	Džiugina sunkios situacijos įveikimas.
35	Deja, kursai buvo tik „parašo padėjimas“, nors jie jų norėjo, nes turėjo daugelį klausimų, juk nepatyrę šioje srityje, visiškai. Klausinėjos kitų, vyresnių draugų, kurie augina vaikus, patarimo, o konkrečios pagalbos nesulaukė.	Martyna tik minimaliai gauna patirties kaip globoti svetimą vaiką.
36	Nuo tos dienos kai gavo globėjo patvirtinimo dokumentus, prasidėjo vaikščiojimas „ant stiklo asmenų“.	Įsipareigojimas tapti globėju sutrikdo įprastą gyvenimą tai apsunkina ir sukelia daug nemalonių situacijų..
37	Martyna su vyru ir vaiku džiaugėsi, kad pasiekė neįmanomo, tačiau nebeturėjo ramaus gyvenimo. Be to, daug kas yra pavydūs, nes globojamiems vaikams yra skiriami pinigai, todėl svetimus pinigus pavydūs žmonės mėgsta suskaičiuoti neatmesdami išlaidas. Vaikų teisių tarnyba gan dažnai atvažiuoja tikrinti, tad jų šeima yra visiškai be privatumo. Jie visada turi būti pasiruošę patikrinimui...	Nors Martyna džiaugėsi savo rezultatu, tačiau jos šeima nebeturėjo privatumo, tokia situacija kėlė egocentriškus jausmus
38	Kadangi daug laiko užėmė įmonės reikalai, abi mergytės pradėjo vesti į darželį, čia jos daug ko pramoko, nes namuose taip neišmokysi, o darželyje dirba pedagogai ir vaikai mokosi iš kitų vaikų, be to čia vyksta įvairūs renginiai, šventės, pačius įjungia dalyvauti ir t.t. tiesa, abi mergytės, savo ir globotinę leido į vieną grupę, nes jos nenorėjo skirtis, taip buvo viena prie kitos prisirišusios, o po to ir kartu į mokyklos vieną klasę, nesvarbu, kad metais vyresnė Dovilė, jai reikėjo daugiau laiko, kad išmokytų skaityti ir rašyti...	Dovilė sėkmingai adaptuojasi socialinėje aplinkoje.
39	Kartą pas juos į duris pasibeldė vaikučių motina su vyriškiu, tvirtino, kad jie yra vaikui tėvai ir nori pamatyti vaiką. Patikino, kad ji nori pasiimti į savo namus, ir bandė įtikinti, kad Martyna yra negera, nori ją atskirti, nuo jų ir liepė, kad neklausytų.	Neigiamas emocijas įneša į šeimą vaiko biologiniai tėvai.

40	Tada su vyru nusprendė kreiptis į vaikų teisių inspekciją ir papasakoti bėdą, ir kad tai jiems labai nepatinka, dar beje, vieną kartą vėlai vakare, atvažiavo neblaivi, įsibrovė į namus kaip „išprotėjusi“, vėl su grasinimais, kad pasiims vaiką.	Biologinė mama atvažiuoja neblaivi aplankyti vaiko
41	Vaikų teisių direktorė juos nuramino, pagyrė, kad jie yra geri globėjai, ir pasiūlė kreiptis į teismą, dėl ilgalaikės globos statuso, bet motinai reikia teismo nuosprendžiu atimti motinystės teises. Ji patikino, kad tikrai vaiko motina nepasitaisys, nes per tiek laiko nesusitvarkė savo gyvenimo, tai jau ir nebesusitvarkys, o dar be to, turi dar penkis vaikus ir juos yra palikusi kūdikių namuose. Gimdo kiekvienais metais ir visus palieka, o dar tebėra jaunutė...gaila, kad tokie mūsų Lietuvos įstatymai..	Martyna ruošia dokumentus vaiką pasiimti ilgalaikiai globai.
42	Martyna nedvejodama sutiko, nes taip negalima vaikų traumuoti, o be to, tokie vaikai, kurie neturi savo tvirtos nuomonės, su skanumynais yra labai lengvai paperkami. Sakau, kad neturi savo nuomonės todėl, kad daug tokių atvejų buvo, kad tyčia draugai klausia, pasisodinę ant kelių, pirmiau kokį niekutį įdavę: „juk šiandien mamytė nedavė valgyti?“ Atsako: „ne nieko nevalgiau“ o, gal važiuotum su manim, aš tau žaislų nupirkčiau?“ – gerai važiuosiu“. Pirmiau gėdino vaiką, labai nusimindavo, bet suprato laikui bėgant, kad tai pasikeis, ir tikėjo, kad supras tikrąsias vertybes	Martina nors ir daug kartų įskaudinta globotinės tikėjo, kad viskas laikui bėgant pasikeis ir ji supras tikrąsias vertybes.
43	Dabar taip nebėra, tokie prisiminimai kelia jau juoką...	Buvusios neigiamos emocijos dabar kelia juoką.
44	Atėjo teismo diena, Vaiką jau buvo globoję tris metus. Buvo labai nemaloni procedūra. Motinai buvo atimamos motinystės teisės, pažerti jai visokiausi „šlykštūs“ kaltinimai, o baisiausiai, kad visą tai turėjo klausytis vaikas. patyliukais verkė Dovilė, klausė jos nuomonės su kuo norėtų pasilikti, parodė pirštais į Martyną, jai „plyšo“ širdis, kartėlis stovėjo gerklėje, baisu.. kaip mamai reikėjo jaustis, neįsivaizduoja.	D.... biologinei mamai atimamos motinystės teisės ir Martynai suteikiama ilgalaikė globa.
45	Na, po to viskas nurimo, ši tema buvo nebeužsiminta, jie irgi nieko nebesakė ir viskas buvo kaip seniau.	Visos neigiamos situacijos nurimo.
46	Kuo toliau tuo labiau prie vaiko prisirišo, mano, kad ir ji taip pat..., juos vadina tėveliu ir mamyte.	Martyna prie vaiko ir ji prie jos prisirišo. Vaikas ją vadina mama.
47	Tiesiog ji yra jos gyvenimo dalis, neįsivaizduoja, kaip be jos ir būtų gyvenę..	ji yra jos gyvenimo dalis, neįsivaizduoja, kaip be jos ir būtų gyvenę.
48	(Ką gal būt darytumėte kitaip, ką palinkėtumėte kitiems?) Kas jau padaryta nieko atgal nebesugražinsi, o kitiems galėtų pasakyti, kad prieš žengiant tokį žingsnį, reikėtų atidžiau pagalvoti, nes kai nuvažiavęs į vaikų namus, pamatai vaikučių blizgančias akyles ir tiesiančias rankytes į tave ir vadinančius tave mamą, darosi nepakeliamą, tada jau reikia būti labai stipriam ten nebegrįžti, nes tai labai rimtas žingsnis, kuris atrodo visai nekaltas. Bet ji nesigaili, nors ir visko buvo, ir ašarų, ir vargo, bet tai atsiperka vaikų meile, pagarba..	Prieš priimant sprendimą reikia gerai apsispręsti, tačiau ji nesigaili, nes todėl kad viską atperka vaiko meilė

1] Sprendimą globoti vaiką didelę įtaką darė televizijos laidos.2] Smalsumo vedami nuvažiavo į vaikų namus3] Vežėsi mažąją dukrytę.4] Vaikų augančių vaikų namuose pašmonės vaisius yra „tėvai“.5] Vaikai prašė atvažiuoti dar kartą.6] Martynai su vyrų buvo gaila vaikų, gyvenančių vaikų namuose.7] Daugelis vaikų buvo su fiziniais ir psichologiniais trūkumais.8] Martyna išsirinko vaiką kuris pirmas prie jos priėjo.9] Martynos gailesčio jausmai vaikams, davė sprendimą pasiimti vaiką vasaros atostogoms.10] Liūdina nepatenkinti jos lūkesčiai dėl norimo vaiko globos.,11] Vengdami nemalonių situacijų institucijų darbuotojai vengia atskleisti vaikų psichologinius bei fizinius trūkumus..12] Vaiką globojant/įvaikinant reikia atitikti institucijų reikalavimus.13] Bando išspręsti susidariusią situaciją dėl laikinos globos, tai labai sudėtinga.14] Martyna dar kartą aplankė vaikus vaikų namuose.15] Pamatyti vaizdai vaikų namuose kėlė

ambivalentiškas emocijas.16] Vaikai laimingi buvo sulaukę įsivaizduojamos mamos.17] Vaikų teisių inspektorė suvokdama situaciją, apsvarstė ir davė mergaitės laikiną globą.18] Mėnesį trukęs sunkus etapas, dokumentų tvarkymas, baigėsi.19] Vaikų namų direktorė nėra suinteresuota atiduoti globėjams vaikus.20] D.... emocijos pavirto į ašaras kad Martyna pasiėmė ją į savo namus.21] Vaikui Martynos namuose viskas buvo nauja.22] Vaikas ėmė adaptuotis.23] Vaikui Martynos namuose viskas buvo nauja.24] Martyna pastebi vaiko psichologinius trūkumus.25] Martyna vaiką stengėsi integruoti į naują aplinką.26] Vaiko išvežimą į vaikų namus laukė su siaubu. 27] Vaikas per vasarą labai prisirišo prie jos ir ji prie vaiko.28] Vaikas nebenorėjo grįžti į vaikų namus.29] Martynos finansinė padėtis neatitiko iškeltų reikalavimų.30] Nepasidavė susidariusiai situacijai ieškojo išeities.31] Išgyvena kaltę ir bejėgiškumą dėl „globėjavimo“ situacijos.32] Norėdama ir toliau globoti vaiką, ėmėsi veiklos kuri išspręstų jos problemas.33] Martyna turėdama stiprų motyvą globoti įgyja statusą, kuris keičia į ją institucijų požiūrį.34] Džiugina sunkios situacijos įveikimas.35] Martyna tik minimaliai gauna patirties kaip globoti svetimą vaiką.36] Įsipareigojimas tapti globėju sutrikdo įprastą gyvenimą tai apsunkina ir sukelia daug nemalonių situacijų.37] Nors Martyna džiaugėsi savo rezultatu, tačiau jos šeima nebeturėjo privatumo, tokia situacija kėlė egocentriškus jausmus.38] Dovilė sėkmingai adaptuojasi socialinėje aplinkoje.39] Neigiamas emocijas įneša į šeimą vaiko biologiniai tėvai.40] Biologinė mama atvažiuoja neblaivi aplankyti vaiko.41] Martyna ruošia dokumentus vaiką pasiimti ilgalaikiai globai.42] Martyna nors ir daug kartų įskaudinta globotinės, tikėjo, kad viskas laikui bėgant pasikeis ir ji supras tikrąsias vertybes.43] Buvusios neigiamos emocijos dabar kelia juoką.44] D.... biologinei mamai atimamos motinystės teisės ir Martynai suteikiama ilgalaikė globa.45] Visos neigiamos situacijos nurimo.46] Martyna prie vaiko ir ji prie jos prisirišo. Vaikas ją vadina mama.47] ji yra jos gyvenimo dalis, neįsivaizduoja, kaip be jos ir būtų gyvenę.48] Prieš priimant sprendimą reikia gerai apsispręsti, tačiau ji nesigaili, nes todėl kad viską atperka vaiko meilė.

Branduoliai:

- Įtaką darantys veiksniai ir motyvai lemiantys ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką (televizijos laidos, pamatyti vaizdai vaikų namuose, gailestis [1, 2, 16, 6, 9, 33,])
- Ambivalentiški jausmai prieš apsisprendžiant (kaltė, bejėgiškumas,) [15,31]
- Egocentriški jausmai [37.]
- Nepatenkinti poreikiai dėl vaiko globos [10, 11, 19]
- Mokymų svarba globoje/įvaikinime (minimali) [35]
- Veiksniai lemiantys globos/įvaikinimo krizės sunkumus (dokumentų svarba, įsipareigojimas, privatumo nebeturėjimas [12, 13, 18, 29,30, 32, 37,40])

- Sėkmingas adaptacijos etapas/prieraišumo jausmas [20, 21, 22, 23, 25,26, 27,38, 46,]
- Išryškėję vaiko psichologiniai trūkumai.[24]
- Džiugina sunkumų įveika[34, 43, 45]
- Pasiteisinę lūkesčiai[47, 48]

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jautimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Martyna SAVO patyrimą sieja su įtaka darančiais veiksniais ir motyvais lemiančiais bei keičiančiais sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką; Patirti ambivalentiški, egocentiški jausmai, nepatenkinti poreikiai dėl vaiko globos, minimalūs mokymai, išryškėję vaiko psichologiniai trūkumai ir kiti veiksniai lemiantys globos/jvaikinimo krizės sunkumus duoda grįžtamąjį ryšį patirtas prierašumo jausmas ir praeitas sėkmingas adaptacijos etapas. Džiugina sunkumų įveika bei pasiteisinę lūkesčiai.

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Veronikai 46 – eri metai. Gyvena mažame miestelyje, turi nuosavą namą. Ji iš pirmos santuokos augino tris vaikus. Tris vaikus globojo, tačiau atsisakė globoti po trijų metų.

1 žingsnis. Interviu metu gautas ir transkribuotas tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.

2 žingsnis. Nuoseklus tekstas suskirstomas prasminiais vienetais, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai suskirstomi pagal tyrėjo intuiciją, kur yra jaučiamas minties ar jausmo posūkis. Skirstymas daromas todėl, kad būtų patogiau išvelgti giliai glūdinčią patyrimo esmę, nes visą tekstą iš karto analizuoti yra sudėtingiau. Į prasminį vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Nuoseklus tekstas ir prasminiai vienetai perrašomi 3-uuju asmeniu.

3 žingsnis. Subjektyvūs pasisakymai (prasminiai vienetai) transformuojami į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Tai subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Transformacija į psichologinę kalbą vyksta tyrėjai mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiausias. Transformuojamas kiekvienas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija. Psichologinė kalba turi būti suprantama kiekvienam žmogui.

6 lentelė. Tyrimo dalyvės Veronikos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
2	(koks buvo Jūsų patyrimas prieš priimant globoti svetimą vaiką ?) turėjo savo tris vaikus iš pirmos santuokos. Antra santuoka įvyko kai buvo 41-erių metų, vyras keliais metais jaunesnis.	Augino savo tris vaikus
3	Vyras norėjo turėti su ja turėti bendrą vaiką.	Vyras norėjo vaiko
4	na, bet kadangi, jai jau per vėlai gimdyti, nusprendė, kad galėtu pasiimti ir įsivaikinti vaiką iš vaikų namų ir jį augins, kaip savo bendrą vaiką ir bus senatvėje „užvadėlis“, nes Veronikos vaikai jau buvo dideli ir ruošėsi palikti namus.	Motyvus per vėlai gimdyti davė apsisprendimą pasiimti vaiką iš vaikų ir jis bus senatvėje „užvadėlis“.
5	Pirmiausia nuvažiavo į vaikų teisių inspekciją, papasakojo savo norus ir paklausė ar tai įmanoma.	Gavo leidimą globoti vaiką.
6	Norėjo, margytės ir mažos, nes kaip išsiauginsi, tokia ir turėsi.	Veronika suvokia, kad stebint ir dalyvaujant vaiko vystymosi raidoje, galima pasiekti teigiamų rezultatų
7	Tačiau pasakė, kad dabar nėra tokių, laukti reikia, jei nori, kol atsiras, o belaukiant, gali pasiimti vasaros atostogoms didesnę vaiką, tada pažiūrės kaip atrodys globa ir nereikės eiti kursų, nes jau bus, susipažinę su globa ...	Susiklosčius aplinkybėms paimamas globoti vyresnis berniukas.

8	paskyrė berniuką 12 metų. Jo vardas Aurimas	Globotinis buvo 12 metų
9	Kai nuvažiavo į vaikų namus jį pasiimti, vis įeidavo ir įeidavo toks Mindaugas, jis buvo Aurimo draugas, paklausė, „gal ir tu nori važiuoti pas mus?“, sako: „labai noriu“	Globotinio draugo elgesys ir globėjos gailėstis vaikams davė motyvą pasiimti globoti du vaikus.
10	Parsivežė Aurimą namo, jis buvo ramus, nepasitikintis savimi.. ir pagalvojo, kad tikrai reikėtų pasiimti ir draugą jo, bus jam draugija ir nesijaus taip vienišas atskirtas nuo geriausio draugo.	Aurimas buvo ramaus būdo, nepasitikintis savimi.
11	Tad jau kitą dieną paskambino vaikų teisių inspekcijai ir paprašė, kad nori dar pasiimti ir jo draugą Mindaugą, aišku, jeigu galima, nes vaikas labai nori. Inspektorės leidimu, jau kitą dieną nuvažiavome pasiimti ir jo.	Globėja tenkino vaikų poreikį būti kartu..
12	Vaikai buvo iš pradžių labai baikštūs, užsisklendę, drovūs, nuolankūs, nerasdavo užsiėmimo...	Vaikai Veronikos namuose buvo baigštūs, užsisklendę, nuolankūs, nerado sau vietos.
13	Gal todėl, kad jie buvo palikti tėvų...	Veronika manė, kad vaikų būsenai įtakos turi, jų neigiamos gyvenimo situacijos.
14	Baikštumas itin išryškėdavo užgesinus šviesą.	Turėjo fobiją tamsai.
15	Baimę jose galėjo įžvelgti kasdien, kartais atrodydavo, kad jie ta baimė ir naudojami.	Fobijos lydėjo dažnai.
16	Veronikos dukrytė susirado per internetą draugę, ji taip pat buvo iš tų pačių vaikų namų, ji pradėjo atvažinėti į svečius, na ir abi pradėjo prašyti, kad ir tą mergaitę Veronika pasiimtų globoti..., sutiko..	Dukters prašoma Veronika sutiko ir dar vieną vaiką globoti.
17	(Kada apsisprendėte vaikus pasilikti ilgesniam laikui?)Prabėgo vasara greitai, nu kaip atiduosi tuos vaikus į vaikų namus? jiems buvo taip gera, jauku buvo namuose tokiam dideliame vaikų būryje..., tad nusprendė pasilikti visus tris.	Šilti, jaukūs namai, patenkinti visų poreikiai, davė sprendimą pasilikti visus tris vaikus netik vasaros atostogoms, bet ir visam laikui.
18	Vaikų teisių inspekcijai parašė prašymą, surinko reikiamus dokumentus, vaikams įrengė antrame aukšte kambarius, atvažiavo komisija, apžiūrėjo būtiną ir gavo laikiną globą.	Įveikusi visus keliamus reikalavimus gavo globėjos statusą.
19	Važiavo į turgų, pripirko rūbėlių, du kompiuterius nupirko, ausinukų..., visko ko vaikai norėjo.	Tenkino visus vaikų poreikius, ypač materialinius.
20	Tačiau jie savo daiktų neįvertino visiškai, draskė rūbus, tiesiog šluostėsi purvinas rankas kur pakliuvo ir visai nesirūpino, kad jie bus murzini. Mindaugas jau tą pačią dieną išardė ausinukus ir sugadino, norėjo pažiūrėti iš kur „kojos dygsta“.	Skaudu buvo matyti, kad vaikai netausojo ir neįvertino globėjos materialiojo turto.
21	Aurimas buvo truputį ramesnis, norėdavo ir pinigėlių taupyti.	Guodė tai, kad Aurimas buvo truputį ramesnis.
22	Na, o dukra su Dainora neilgai sutarė. Dainora buvo tikra tinginė, nesitvarkė, rūbus nutepdavo ir pamesdavo kur nors į kampą ir imdavo naujus.... Globėja patapo namų tarnaitė, eidavo, valydavo, skalbdavo, traukdavo iš pakampių įvairius daiktus, rūbus ir t. t.	Kėlė baimę dėl globotinių negebėjimo atlikti pareigas, dėl jų asmenybės ir elgesio.
23	Kai parsivežė vaikus negalėjo atsistebėti jų valgymu. Reikėjo viską gaminti dideliais kiekiais. Sriubą suvalgydavo net septynias lėkštes, o duonos kepalą užteko tik vienai dienai. Vis vaikai klausdavo, ar galima pakartoti. Aišku, ne gaila, bet kur ir kodėl tiek telpa.	Nuostabą kėlė vaikų fiziologiniai poreikiai.
24	Galvodavo su vyru, gal yra kokie virškinimo defektai įsivystę, gal čia liga, nes „normalūs“ vaikai taip nevalgo, jie turi sotumo jausmą, o šitie vaikai to nejaučia. Jie valgydavo iki apsiėmimo, kol blogai pasidarydavo, o naktim pridarydavo į lovas.	Nesuvokė vaikų perdėtų fiziologinių poreikių svarbos.
25	Tad maistą važiuodavo pirkti į parduotuvę du kartus per savaitę po pilną vežimą prisikraudavo maisto.	Poreikiams tenkinti reikėjo daug finansinių pajamų.
26	Ne kartą buvo atvykusi vaikų teisių inspektorė apžiūrėti vaikų gyvenimo sąlygas, ką vaikai valgo ir panašiai. Tad šaldytuvą stengėmės visada laikyti pilną. Iš savo vaikų sulaukdavome priekaištų, sako, mama, kai mes augome taip mus nemaitinai, išvirdavai pietus ir tą patį reikėdavo valgyti ir vakarienei, arba kitai dienai, o dabar kiekvieną kartą vis naujai valgyti gamini...	Nuo savo vaikų gaudavo priekaištų, kad jų poreikiai buvo tenkinami blogiau nei svetimų.
27	(Kokie svarbiausi Jūsų auklėjimo principai buvo keliami vaikams?)Remdavosi savo patirtimi, žiniomis stengėsi vaikus auklėti, skiepyti padorumą, meilę, gerbti save ir kitus.	Remdavosi savo patirtimi, žiniomis stengėsi vaikus auklėti, skiepyti padorumą, meilę, gerbti save ir kitus.

28	Stengėsi vaikus pažinti, suprasti kuo geriau ir juos prisileisti kuo arčiau, kad galėtų išvengti klaidų ir įveikti visas problemas.	Stengėsi globėja bendrauti su vaikais ir būti visada šalia, bijodama, kad nesuklystu.
29	Tačiau vaikai nenorėdavo pripažinti savo klaidų..., patys jie niekuo dėti, jie kaltino visus aplinkinius, o tik ne save, ir apskritai tvirtino, kad globėjai nemoka jų auklėti, buvo per daug griežti, reiklūs, vertė daug dirbti... Matyt, sunkiausia yra žmogui pažinti ir keisti save, globėja taip supranta. Be to tie vaikai žino savo teises, bet apie pareigas užmiršta.	Globėjai skaudu, kad vaikai išugdyti taip, kad jie savo teises žino, o pareigų nežino.
30	Mokykloje vaikai mokinosi blogai, ėjo adaptuotą mokymosi programą, buvo mušeikos, jau po kelių dienų parėjo iš mokyklos suplėšytais rūbais, tarpusavyje berniukai irgi mušėsi, ne kartą teko stoti į tarpą ir ne kartą reikėjo eiti į mokyklą pas direktore aiškintis vaikų išdaigas. Kartą mokykloje Aurimas ir langą buvo išdaužęs, tad vyras ėjo įdėti naują	Mokykloje ir draugų rate vaikai sunkiai adaptavosi.
31	(Kaip sprendėte iškilusius konfliktus?) ji nėra dėl savų vaikų tiek nerimavusi, kaip dėl globotiniu, didesnę atsakomybę nešė.....	vaikai kėlė didelį nerimą, nes už juos globėja jautė didelę atsakomybę
32	Kiek naktų yra nemiegojusi, belaukdama kol grįš vaikai.	Vaikai kėlė didelį nerimą.
33	Kitą kartą už bausmę nebeišleisdavo, pabėgdavo vis tiek. Kartą Dainora sakė: „žinai mamyt, tu gauni už mus daug pinigų, o mums neduodi“. Tiesiog ir atsisėdo tai išgirdusi. Bandė paaiškinti, bet be reikalo. Vieną kartą bandė visai neišleisti į šokius, nes sužinojau, kad ir draugą susirado, ne kokios reputacijos, tai su koja į grindis trenkdama sakė“ aš nebeoriu čia gyventi“.	Globėją suglumino globotinės priekaištai ir nebe noras gyventi pas ją
34	Vai kiek dėl jų yra prisiverkusi...Pradėjo elgtis agresyviai, žemino jų orumą prieš kitus... vaikams atrodė, kad pinigai išsprendžia visas problemas.	Vaikai elgėsi agresyviai, žemino jos orumą, buvo priešiška nusiteikę, o globėja labai tai priėmė emocionaliai.
35	Globėjai vis nuolaidžiaudavo ir tikėjo, kad praeis, čia tikriausiai nepritekliaus padariniai, nevisavertis gyvenimas ir brendimo laikotarpis. Labai gražiai mokėjo vaidinti „nuskriaustusius“.	vaikams nuolaidžiaudavo, nes tikėjo, kad nemalonumai greit praeis.
36	Dainora mėgo puoštis. Buvo tikra gražuolė, tad kartą susimąstė, kad nori dalyvauti manekenių konkurse. Pritarėme, vis padrašinome, kad tikrai gali dalyvauti.... Na, bet deja, atranką nepraėjo... .Labai nusiminė, bet mes toliau ją drašinome ir neleidome nusiminti.	Globėjai vaikus visada palaikė ir drąsino, tačiau artimus ryšius užmezgti nepavyko.
37	Globėja manė, kad globojamiems vaikams atrodė, kad jie gali savarankiškai gyventi, tačiau ypač tokiems vaikams, kurie gyveno vaikų namuose, reikalinga ypatinga pagalba, jiems nuolat reikia pasakyti, parodyti, o jie nuolat ir laukia, kad kas nors įsakytų atlikti būtinus veiksmus ir žingsnius.	Globotiniai reiškė savo neteisingą savarankiškumą užsidėję pykčio kaukę ir koncentravosi į savo vidinę realybę..
38	Labai bijojo, kad nesusidėtų su blogais draugais, gaujomis, nes jie labai patiklūs ir naivūs.	Saugojo ir bijojo kitų vaikų blogos įtakos.
39	Pasisavinti ne savo daiktus jiems patiko....., ne kartą iš mokyklos parsinešdavo visokiausių daiktų, tai telefoną, tai ausinukus, tai radijas. Liepdavo be matant grąžinti, aiškino, kad šitaip negalima, ir stengėsi jiems visko nupirkti, kad turėtų savo.	Nors globėja stengėsi, patenkinti visus pagrindinius jų poreikius, tačiau jie vagiliavo.
40	Tiesą sakant, gal per daug reikalavo iš vaikų, gal kažkur suklydo.....	Svarstė gal per daug iš vaikų reikalauja, gal ji klysta, stengėsi suprasti jų netinkamą elgesį, problemas.
41	jai atrodė, kad vaikai kartais save laikydavo silpnais, menkaverčiais, nes iš tiesų vaikai yra malonumų ar nemalonumų šaltinis, be to vaikai iš vaikų namų yra sugadinti, jiems yra pakenkta: nerimtas požiūris į juos, jiems yra sakoma netiesa, ir ilgainiui jie pradeda abejoti aplinkinių ir apskritai gyvenimo rimtumu. Jie visiškai nemoka savęs vertinti...	Globėja suvokia, kad vaikai jaučia menkavertiškumo jausmą.
42	tarp vaikų jautė pavydą, konkurenciją, kartais, net aršią, nes dažnai vienas kitą stengdavosi nugalėti, ypač jų vaikus, taip ko gero siekdami pripažinimo....., tai patraukė mūsų dėmesį, dėl ypatingo dažnumo.	Tarp vaikų, biologinių ir globotinių jautėsi konkurencija.
43	Vaikams norėjosi privilegijuotos padėties, jie laikė aplinkinius žmones priešais, vaidino, kad yra nuskriausti.	Jautė manipuliaciją suaugusiais.
44	Siūlė vaikams nuvažiuoti pas jų tikruosius tėvus, bet jie nenorėjo. Vaikai tikino, kad tėvams jaučia neapykantą už tai, kad juos paliko...	Globėja siūlė vaikams pasimatyti su biologiniais tėvais, bet jie atsisakė, nes pyksta.

45	Karta pati Dainoros motina buvo atvažiavusi su jos broliu. Girdėjo, kad jos motina tikino Dainorą, kad jai nepatinka, kad ji gyvena pas globėjus, geriau sako gyvenk vaikų namuose..	Mergaitės tikroji mama priešinosi jos globai
46	Kartą globėja gavo pakvietimą iš mokyklos direktorės ateiti pas ją pokalbiui. Nuėjo šiek tiek su nerimu, nes labai bijojau, kad vėl ką nors prikretė vaikai. Įėjusi į kabinetą pamatė savo Dainora. Klausė kas nutiko? Direktorė sako:“ kad jūsų vaikas skundžiasi, kad Jūs ją verčiate dirbti sunkius ūkio darbus ir mušate“. globėja tiesiog perbalo, gavo šoką, nes vaikai į mokyklą išėjo kaip ir įprastai, neturėdami piktumo ir t.t. Taip direktoriai sakė. Dirbame visi, darbo pasidalijimas tiesiog būtinas. Vyrai važiuoja ir su traktoriais ir sėja ir sodina ir derlių ima, o moterys prižiūri namus, valgyti ruošia, tvarko, ravi....., o dirbti reikia visiems, tiek tu globojamas vaikas, tiek ne. Tai kaip, negi reikia tik savo vaikus įdarbinti, o juos lepinti ir tik maitinti pramogomis???. ...	Vaikai globėją vertė nerimauti, stūmė į nemalonus situacijas.
47	Klausė globėja Dainoros, kodėl taip žemina?. Tylėjo galvą nuleidusi kaip geležinė ir tiek. Tad po ilgų pastangų, direktorės pokalbio ir globėjos gėdijimo, prisipažino, kad nemušė, o paklausta, kodėl taip sako, kad muša ją, tai atsakė - tyčia taip pasakiusi, nes nebenori pas globėjus gyventi, todėl, kad neleidžia eiti į šokius ir draugauti su draugu.	Mergaitė globėją žemino ir nebenorėjo būti globojama, nes nenorėjo paklusti jos taisyklėms.
48	Kokia buvo gėda, kaip skaudu, ji verkė visą dieną, vaistų gėrė, klausė savęs kodėl, ką blogą padarė, kad jai šitoks atlygis.	Veronikai buvo ir gėda, ir skaudu, nesuprato, kodėl jai taip vaikai atsilygina.
49	ji visada vaikams sakydavo, kad negana pasmerkti blogi, reikia kaskart klausti savęs, ką pats padarei, kad padėtis pagerėtų.. .	Jos pamokymai neturėjo prasmės.
50	Negalėjo suprast iš kur pas mergaitę tiek priešiško, kaip gali stebėti ir matyti, kaip jai skauda širdį ir nepaisyti to. Tad jos santykiai su Dainora pašlijo. Ji ją labai nuytlė.	Jaučia nusivylimą globotine
51	Mokyklos direktorė privalėjo pranešti šitą incidentą vaikų teisių inspekcijai. Kvietė į pokalbį, dalyvavo net seniūnas, turėjo aiškintis kaip kokia nusikaltėlė. Dar pasirodo buvęs vienas skundas iš kaimynės, skundė pamačiusi, kaip vaikai ravėjo prie namų braškes, o jos vaikų nebuvo,.... :“Vat kokie esame Lietuviai“.	Jautė aplinkinių netoleravimą jos globai.
52	(Po tokių nemalonių kokie santykiai buvo su berniukais?) Viena vakarą vaikams Aurimui su Mindaugu liepė rūsyje nuskusti bulves. Buvo jiedu ten ilgai, jau žadėjo eiti ieškoti kur dingo. Paskui Mindaugas parėjęs mergaitėms pasipasakojo paslaptį, kad jiedu santykiavo lytiškai, Aurimas pažadėjo duoti pinigų.....	Globėja suvokia, kad berniukai yra netradicinių pažiūrų.
53	Kaip tada jautėtės? Na tada buvo paskutinis lašas, to betrukė, kad dar tokie dalykai būtų jų šeimoje....	Nemaloni, sukrečianti situacija kuri davė apsisprendimą nutraukti vaikų globą.
54	Tad nuvažiavusi į vaikų teisių inspekciją, papasakojo visas savo bėdas, kad nebeįstiga susitvarkyti ir nebenori begloboti vaikų, parašė prašymą, kad nutrauktų globą.	Veronika nutraukia globą ir atiduoda vaikus atgal į vaikų namus.
55	Taip globojusi keletą metų vaikus, patyrusi daug įspūdžių, gavusi didelės pamokos, atsisakė vaikų globos.	Globodama Veronika gavo nemalonių patirties.
56	Mano, kad vaiką jei nori išauklėti, reikia jį auklėti nuo mažens, kad vaikas galėtų prisitaikyti prie reikalavimų, išmokyti taisyklių, adaptuotųsi visuomenėje ir t.t.. Įvairios gyvenimo kliūtys, nukreipia vaiko raidą. Toks vaikas nesiims savo uždavinių tiesiogiai, taps bailus ar drovus, nežiūrės į akis, nesakys tiesos.	Globėja mano, kad sunku vaikui adaptuotis socialinėje aplinkoje, kai jau vaiko požiūris į tai susiformavęs.
57	(Kaip jautėtės po globos atsisakymo?) Vis neapleidžia mintis, vis tiek motiniškas jausmas, ką vaikai veikia, kaip jiems bus..., užaugę koku keliu pasuks... Veronika masto. kas paskatino Aurimą taip elgtis, juk jis buvo normalus berniukas, patiko mergaitėms. Gal paveldimumas įtakoja? Ar vaikų namų įtaka?...	Veronikos neapleidžia motiniškas jausmas, vis galvoja apie vaikus.

58	Kartą visai neseniai pavakary, žiūri su vyru, ogi toks didelis vaikas baladojasi į duris. Vos pažino. Mūsų Aurimas, visas vyras. Bet apžėlęs plaukais, nesiskutęs, netvarkingas. Tad pamaitino, suprato, kad labai pavargęs, liepė nusimaudyti ir paklojo lovą. Drabužius įdėjo skalbti, visi tiesiog dvokė. Kišenėje atrado piniginę, išdrįso pažiūrėti, smalsumas nugalėjo, į piniginės turinį. Tenai buvo baudos kvitas 600lt. Ir nė vieno cento daugiau. Ryte skamba jo telefonas, pakėlė ragelį, skambino jo mokyklos auklėtojas, klausė, kas ji tokia ir kodėl vaiko nėra mokykloje. Tad paaiškinau visą situaciją....	Po kiek laiko aplankė buvusią globėją globotinis, jai tai buvo nemalonu.
59	aprengė švariais rūbais, papusryčiavo, įdavė kelis šimtus litų ir liepė važiuoti atgal į mokyklą, ir paaiškino, kad pas juos gali atvažiuoti tik į svečius, o priimti gyventi negali ir nenori... ..	Globėja prisiminusi patirtus jausmus vaikų globoje, nori nuo visko atsiriboti.
60	(O kaip jaučiatės dabar, ką galbūt darytumėte kitaip, ką patartumėt kitiems?) Kai prisimena jaučiasi blogai, nepatiko jai tas gyvenimo etapas, daugiau nebeglobotų svetimų vaikų NIEKADA ir kitiems nepatartų. Jos lūkesčiai, viltys nepasiteisino.... Tai ir tiek	Globėjos patirtis, jausmai, emocijos prisimenant globą tik neigiamos ir nepasiteisinę lūkesčiai.

2] Augina savo tris vaikus. 3] Vyras norėjo vaiko.4] Motyvas per vėlai gimdyti davė apsisprendimą pasiimti vaiką iš vaikų ir jis bus senatvėje „užvadėlis“.5] Gavo leidimą globoti vaiką.6] Veronika suvokia, kad stebint ir dalyvaujant vaiko vystymosi raidoje, galima pasiekti teigiamų rezultatų.7] Susiklosčius aplinkybėms paimamas globoti vyresnis berniukas.8] Globotinis buvo 12 metų.9] Globotinio draugo elgesys ir globėjos gailėstis vaikams davė motyvą pasiimti globoti du vaikus.10] Aurimas buvo ramaus būdo, nepasitikintis savimi.11] Globėja tenkino vaikų poreikį būti kartu.12] Vaikai Veronikos namuose buvo baigštūs, užsisklendę, nuolankūs, nerado sau vietos.13] Veronika manė, kad vaikų būsenai įtakos turi, jų neigiamos gyvenimo situacijos.14] Turėjo fobiją tamsai.15] Fobijos lydėjo dažnai.16] Dukters prašoma Veronika sutiko ir dar vieną vaiką globoti.17] Šilti, jaukūs namai, patenkinti visų poreikiai, davė sprendimą pasilikti visus tris vaikus netik vasaros atostogoms, bet ir visam laikui.18] įveikusi visus keliamus reikalavimus gavo globėjos statusą.19] Tenkino visus vaikų poreikius, ypač materialinius.20] Skaudu buvo matyti, kad vaikai netausojo ir neįvertino globėjos materialiojo turto.21] Guodė tai, kad Aurimas buvo truputį ramesnis.22] Kėlė baimę dėl globotinių negebėjimo atlikti pareigas, dėl jų asmenybės ir elgesio.23] Nuostabą kėlė vaikų fiziologiniai poreikiai.24] Nesuvokė vaikų perdėtų fiziologinių poreikių svarbos.25] Poreikiams tenkinti reikėjo daug finansinių pajamų.26] Nuo savo vaikų gaudavo priekaištų, kad jų poreikiai buvo tenkinami blogiau nei svetimų.27] Remdavosi savo patirtimi, žiniomis stengėsi vaikus auklėti, skiepyti padorumą, meilę, gerbti save ir kitus.28] Stengėsi globėja bendrauti su vaikais ir būti visada šalia, bijodama, kad nesuklystu.29] Globėjai skaudu, kad vaikai išugdė taip, kad jie savo teises žino, o pareigų nežino.30] Mokykloje ir draugų rate vaikai sunkiai adaptavosi.31] vaikai kėlė didelį nerimą, nes už juos globėja jautė didelę atsakomybę.32] Vaikai kėlė didelį nerimą.33] Globėją suglumino globotinės priekaištai ir nebe noras gyventi pas ją.34] Vaikai elgėsi agresyviai, žemino jos orumą, nusitekę priešiška, o globėja labai tai priėmė emocionaliai.35] vaikams nuolaidžiaudavo, nes tikėjo, kad nemalonumai greit praeis.36] Globėjai vaikus visada palaikė ir drąsino, tačiau artimus ryšius užmegzti nepavyko.37] neteisingą

savarankiškumą užsidėję pykčio kaukę ir koncentravosi į savo vidinę realybę.38] Saugojo ir bijojo kitų vaikų blogos įtakos.39] Nors globėja stengėsi, patenkinti visus pagrindinius jų poreikius, tačiau jie vagiliavo.40] Svarstė gal per daug iš vaikų reikalauja, gal ji klysta, stengėsi suprasti jų netinkamą elgesį, problemas.41] Globėja suvokia, kad vaikai jaučia menkavertiškumo jausmą.42] Tarp vaikų, biologinių ir globotinių jautėsi konkurencija.43] Jautė manipuliaciją suaugusiais.44] Globėja siūlė vaikams pasimatyti su biologiniais tėvais, bet jie atsisakė, nes pyksta.45] Mergaitės tikroji mama priešinosi jos globai.46] Vaikai globėją vertė nerimauti, stūmė į nemaloniais situacijas.47] Mergaitė globėją žemino ir nebenorėjo būti globojama, nes nenorėjo paklusti jos taisyklėms.48] Veronikai buvo ir gėda, ir skaudu, nesuprato, kodėl jai taip vaikai atsilygina.49] Jos pamokymai neturėjo prasmės.50] Jaučia nusivylimą globotine.51] Jautė aplinkinių netoleravimą jos globai.52] Globėja suvokia, kad berniukai yra netradicinių pažiūrų.53] Nemaloni, sukrečianti situacija kuri davė apsisprendimą nutraukti vaikų globą.54] Veronika nutraukia globą ir atiduoda vaikus atgal į vaikų namus.55] Globodama Veronika gavo nemalonios patirties.56] Globėja mano, kad sunku vaikui adaptuotis socialinėje aplinkoje, kai jau vaiko požiūris į tai susiformavęs.57] Veronikos neapleidžia motiniškas jausmas, vis galvoja apie vaikus.58] Po kiek laiko aplankė buvusią globėją globotinis, jai tai buvo nemalonu.59] Globėja prisiminusi patirtus jausmus vaikų globoje, nori nuo visko atsiriboti. 60] Globėjos patirtis, jausmai, emocijos prisimenant globą tik neigiamos ir nepasiteisinę lūkesčiai.

Branduoliai:

- Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką(per vėlai gimdyti, gailestis vaikams, draugė dukrai, jaukūs namai, patenkinti visų poreikiai [3,4, 7, 16, 17]
- Motiniškas jausmas[57]
- Emocinės būsenos negatyvūs jausmai/sunkumai globoje (kėlė baimę, skaudino, nemaloni patirtis) [13, 20, 22, 26, 29, 31, 33, 34, 46, 47, 48, 49, 55, 58]
- Aplinkinių globos netoleravimas[51]
- Emocinės būsenos pozityvūs jausmai (27, 28, 36, 40]
- Nepasiteisinę lūkesčiai (6, 35, 50, 56, 60]
- informacijos/ pagalbos trūkumas[27]
- adaptacijos etapas(sunki adaptacija šeimoje) [12, 30, 34, 42]
- prierašumas nepavykęs[36, 43, 44]
- motyvai lemiantys globos nutraukimą (negalėjimas patenkinti vaikų poreikius[19,47, 52, 53]
- psichologinių ir fiziologinių poreikių sunkumai(vagiliavimas) [23, 24, 25, 39]

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jautimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Veronikai sprendimo priėmimo patyrimo etapas auginti svetimą vaiką savo šeimoje kelia neigiamas emocijas/negatyvius jausmus, nors stiprūs teigiami motyvai tačiau aplinkiniu globos netoleravimas; informacijos/pagalbos trūkumas; Nepasiteisinę lūkesčiai; Patirti psichologiniai ir fiziologiniai poreikių sunkumai; Nepavykęs prierašumas; Sunki adaptacija ir kiti pagrindiniai motyvai, lėmė nutraukti globą. Tačiau jautė ir pozityvius motiniškus jausmus.

Duomenų analizė pagal A. Giorgi fenomenologinių duomenų analizės metodą

Pasirinktas fenomenas yra sprendimas auginti svetimą vaiką savo šeimoje. Tiriamoji buvo pasirinkta turinti tokį patyrimą ir gebanti savo patyrimą įvardyti. Sigitai 37 metai. Gyvena mieste., Abu su vyru dirba valstybiniuose darbuose. Augina savo du vaikus ir vieną įsivaikino. Vyresniajai dukrai buvo 3m., jaunesniajai 1 metukai. Globoja devynetą metų.

1 žingsnis. Interviu metu gautas ir transkribuotas tekstas perskaitomas ir susidaromas bendras teksto vaizdas.

2 žingsnis. Nuoseklus tekstas suskirstomas prasminiais vienetais, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Prasminiai vienetai suskirstomi pagal tyrėjo intuiciją, kur yra jaučiamas minties ar jausmo posūkis. Skirstymas daromas todėl, kad būtų patogiau išvelgti giliai glūdinčią patyrimo esmę, nes visą tekstą iš karto analizuoti yra sudėtingiau. Į prasminių vienetą patenka turinys, kurį galima išreikšti kitais žodžiais viena mintimi ar keliomis glaudžiai susijusiomis mintimis, apibūdinančiomis tiriamą fenomeną. Nuoseklus tekstas ir prasminiai vienetai perrašomi 3-uuju asmeniu.

3 žingsnis. Subjektyvūs pasisakymai (prasminiai vienetai) transformuojami į psichologinę kalbą, atsižvelgiant į tiriamą fenomeną. Tai subjektyvios išraiškos slypinčios prasmės atskleidimas. Transformacija į psichologinę kalbą vyksta tyrėjai mėginant suprasti pateiktą turinį, jo reikšmę, atsirenkant variantą, kuris atrodo tinkamiausias. Transformuojamas kiekvienas prasminis vienetas. Remiamasi įžvalga, intuicija. Psichologinė kalba turi būti suprantama kiekvienam žmogui.

7 lentelė. Tyrimo dalyvės Sigitos interviu dalis, suskirstyta į prasminius vienetus ir prasminiai vienetai, perrašyti trečiuoju asmeniu ir transformuoti į psichologinę kalbą.

Nr.	Tekstas perrašytas trečiuoju asmeniu, suskirstytas į prasminius vienetus	Į psichologinę kalbą transformuoti prasminiai vienetai
1	(Koks buvo Jūsų patyrimas prieš priimant sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje?)Daugiau vaikų lyg ir neplanavo	Daugiau vaikų neplanavo.
2	Jos draugė, kuri irgi turėjo savo du vaikus, norėjo įsivaikinti dar vieną vaiką, bet jos vyras buvo prieš ir jie neįsivaikino to vaiko. Kadangi tai buvo jų šeimos draugai, tai jie su vyru žinojo jų istorija, bet daug apie tai nekalbėjo.	Draugės pavyzdys paskatino vaiko globalai.
3	Tačiau jai vis neišėjo iš galvos ta palikta mergaitė ir..	Ji jaudinosi dėl paliktos mergaitės vaikų namuose.
4	vis dažniau pradėjo galvoti apie tai, kad ir ji galėtų įsivaikinti vieną vaiką.	Vis dažniau galvodavo apie įvaikinimą
5	nors ir ne tą mergaitę, kad ir kitą, ir duoti vienam žmogui galimybę turėti šeimą,	Motyvuoja, kad vienam žmogui duoti galimybę gyventi šeimoje
6	bet nesiryžo pasakyti vyrui	Savo vidinius jausmus slėpė, nes žinojo, kad pritarimo nebus.

7	Tačiau vieną kartą jis pats pradėjo apie tai kalbėti. Tada suprato, kad abu apie tai galvojo ir nesiryžo vienas kitam pasakyti.	svarbus abipusis, bendras sprendimo priėmimas.
8	(Kaip Jautėtės kai nusprendėte auginti savo šeimoje svetimą vaiką?) Jautėsi nejaukiai, truputį nerimavo, jaudinosi... , nes matyti vaiką kitoje aplinkoje ir su juo bendrauti yra viena, o kai visą atsakomybę reikės nešti pačiai yra kita, ir kai pastoviai gyvens su mumis, juk atsitinka įvairiausių bėdų..., pavyzdžiui suserga, susidaužia ir iš vis kokia sveikata ateityje vaiko bus, taigi nežinia...	Jautėsi nejaukiai, truputį nerimavo, jaudinosi dėl naujos motinystės ateities.
9	Kuo toliau galvodavo tuo viskas darėsi neaišku ir painu. Tad jos laukimas vaiko virto kažkokia ilgą, ilgą nežinomybę..., negali net apsaugoti... , norėjo, kad viskas greičiau baigtųsi ir viskas susidėliotų į savo vietas..	Vaiko laukimas virto savotiška šeimos krize.
10	Kadangi jų vaikai buvo maži, tai nusprendė, kad dabar arba niekada, kad vaikams būtų lengviau priimti vienam kitą, kad užaugtų kartu	Suvokė, kad sprendimą globoti vaiką reikia priimti čia ir dabar.
11	(Kas Jums padėjo sumažinti laukimo nerimą?) Mokymai.... . Kitų patirtis..... Dauguma jų artimųjų nesuprato kam reikalingi yra mokymai, sakydavo ..	Mokymai, kitų patirtis padėjo sumažinti laukimo nerimą.
12	bet jiems su vyru buvo aišku, kad tikrai jų reikia, nes globa ar įvaikinimas yra kas kita, nei auginti savo vaiką...	Suvokė, kad mokymai labai yra reikalingi netik auginant svetimą vaiką.
13	Tai va po kiek laiko ji gavo patvirtinantį dokumentą, kad gali įvaikinti vaiką iki trijų metų.	Džiaugsmas gavus leidimą įvaikinti
14	Nežinojo iki tada, kad ketverių metų vaikas, jau yra per didelis....	Rekomenduojama vaiko globa iki 4 – erių metų
15	jie vaiką nusprendė įvaikinti, o ne globoti..., kad norime padaryti gerą darbą, padėti vaikui...	Priežastys lėmusios apsisprendimą įvaikinti, tai noras padaryti gerą darbą, padėti vaikui.
16	(Kaip Jūs nusprendėte koks jums vaikas labiausiai tiktų?) jiems buvo nesvarbu ar tai mergaitė, ar berniukas....	Dėmesys sutelkiamas į vaiką, o ne į vaiko lytį.
17	Vieną dieną, kuriai ruošėsi apie pusmetį, nuvažiavo į teritorinę vaikų teisių inspekciją ir nedrąsiai, neryžtingai paklausė ar būtų įmanoma įvaikinti vaiką?...	Reikšmingas žingsnis globos link buvo nedrąsus ir neryžtingas.
18	(Kaip jautėtės tada?) Bijojo kad juos pasitiks daug vaikų, o jie tegalės pasiimti tik vieną...	Vengė kaltės pojūčio
19	Norėjo kad vaikas būtų sveikas, maždaug tokio pat amžiaus kaip jų vaikai.	Noras turėti sveiką globotinę
20	Iš pradžių jiems pasakė, kad sveikų vaikų nėra, kad ateitų kitą kartą, bet paskui direktore prisiminė, kad yra viena mergaitė, kuriai galėtų būti globa. Mergaitė buvo pusmetukų.	Nesuprastas motyvas direktorės abejonės, dėl vaikų sveikatos.
21	Pradėjo ją lankyti vaikų namuose, ėmė pas save į namus savaitgaliais.	Po truputį jaučia prierašumo jausmą
22	Be abejo, kad atkreipė dėmesį į vaiko biologines šaknis. Žinojo, kad vaiko biologiniai tėvai nebuvo alkoholikai (manau, kad tai labai svarbu), nebuvo nusikaltėliai.	Suvokia, kad svarbios biologinės šaknis
23	Su ja jie draugauja, visada susitinka per šventes ir vaikas žino, kad tai jo tikra gimine. Visi kiti artimieji mirę...	Vaiko biologines šaknis vertina ir priima.
24	Maždaug po pusmečio jau buvo jos globėjai ir mergaitė jau gyveno pas juos, lanke darželį kartu su jų jaunesniąją dukryte	Norai, lūkesčiai virsta realybe.
25	Nepaminėjo, kad pirmiau vaiką globojo, bet netrukus įvaikino. Norėjo, kad ji nešiotų jų pavardę ir nieko nesiskirtų nuo jų mergaičių	Įsitikinusi, kad įvaikinimas vaikui suteikia saugumo jausmą.
26	(Gal galite plačiau papasakoti apie savo pasirengimą globoti?) Pasirengimas globoti buvo tikrai varginantis, nes reikėjo pristatyti daugelį dokumentų, po to kursus lankyti..., dar išvargus po darbų..., joooo, ištikro buvo sunkus laikotarpis...,	Pasirengimo įvaikinti laikotarpiu jautėsi didelis nuovargis.
27	Na, o šiaip kilo visokių vidinių išgyvenimų, emocijų, įtapą aišku jautė.... .	Pasirengimo įvaikinti laikotarpiu jautė didesnę emocijų įtampą, išgyveno vidinius konfliktus.
28	Taip pat reikėjo paruošti ir vaikus naujo asmens atėjimui...	Psichologinis pasiruošimas netik jai, bet ir šeimos nariams

29	(Gal galite ką nors papasakoti apie adaptacijos etapą?) Taip ir auga dabar jų šeimoje trys dukrytės. Visos jau lanko mokyklą ir muzikos mokyklą	Džiaugiasi sėkminga vaiko adaptacija šeimoje, socialinė integracija
30	Mano, kad jų šeimoje santykiai su vaikais geri. Nori būti savo vaikams ne tik mama, bet ir draugė. Gal ne visada taip gaunasi, bet tikisi, kad taip yra.	Džiaugiasi santykių stabilumu, formuoja psichologinį mamos ir vaiko ryšį.
31	ji kaip mama daug laiko skiria vaikų išsilavinimui. Visos jau nuo mažens lanko dainavimo studija, jau antrus metus lanko muzikos mokyklą. Abi mažesniosios (ir globotinė) lanko pramoginius šokius. Vyresnioji (antroke) lanko anglų kalbos būrelį.	Jaučia atsakomybę už globotinę ir kurią jos ateitį.
32	Stengiasi kiek galima daugiau dalyvauti vaikų gyvenime.	Suvokia, kad kuo daugiau bendraudama su vaiku, vaikas lengviau adaptuosis naujoje aplinkoje.
33	Norėtųsi, kad vaikai nebijotų pasakyti tiesos, nieko nuo manęs neslėptų, kad bučiau jų draugė.	Bendrauja su vaiku ir formuoja tarpusavio pasitikėjimą.
34	(Ar pasikeitė Jūsų šeimoje kas nors kai atėjo vaikai?) Be abejo. Manau, kad bet kuriuo atveju padarė poveikį kad ir tuo, kad jis atėjo į mūsų šeimą. Tai naujas, kitas žmogus, kuris atėjo į mūsų šeimą.... O čia į šeimą atėjo dar vienas vaikas, be to ne tavo tikras vaikas...	Didelį psichologinį poveikį padarė jos šeimai atėjęs vaikas .
35	Pirma pusmeti buvo labai sunku.....	Pirmą pusmetį jautėsi sunkumas, nepatirti pokyčiai.
36	jie nebuvo įpratę prie to, kad vaikas visą laiką nori valgyti, kad bijo šuniuko ir kačiuko, kad cypia iš baimės, kad nori ji numaudyti, kad bijo pasilikti darželyje...	Gebėjimas įsiklausyti į vaiko organizmo fiziologinius ir emocinius poreikius.
37	Galvojo, kad tai niekada nepasikeis ir nesibaigs, tačiau tikėjo ir po pusmečio viskas pasikeitė.	Nenormalūs fiziologiniai poreikiai pasibaigė, kai stabilizavosi vaiko emocinė būseną.
38	jų vaikai žino, kad jos yra trys, kad reikia dalintis, reikia prižiūrėti vienam kitą. Globotinė dukrytė lanke viena grupė darželyje, dabar lanko vieną klasę mokykloje. Jos auga kaip dvynės, visada visur kartu. Tai didelis plusas.	Dėl stabilios aplinkos jaučiasi užsimezges prierašumas tarp kitų šeimos vaikų.
39	Be abejo, vaikas yra su savo charakteriu, savo požiūriais. Teko išmokyti jiems priimti tą vaiką, o vaikui priimti jų šeimos taisykles.	Reikėjo visiems išmokyti skirti ribas bei taisykles.
40	(Kaip Jūs manote ar vaikams reikia pasakyti apie jų biologines šaknis?) Mano, kad vaikas turi žinoti, kad jis yra įvaikintas arba globotinis. Pažįsta bent dvi šeimas, kur vaikai jau suaugę sužinojo, kad jie yra įvaikinti, be to sužinojo iš kitų ir tai buvo didžiuliai konfliktai šeimoje. Tie vaikai negalėjo susitaikyti su tuo, kad tėvai jiems to nepasakė...	Globėja mano, kad jos teisingas pasirinkimas yra vaikui papasakoti apie jo biologines šaknis bei įvaikinimą.
41	Kai jos vaikams buvo maždaug 3-5 metai, viena kartą buvo tokia situacijoje, kai jos kaimynas girdint vaikams paklausė kuris iš vaikų ne jos, kuris svetimas..	Nemaloni situacija pastūmėjo vaikui atskleisti tiesą, o tai suteikė stabilumo jausmą.
42	jos vaikai dabar sako, kad jie užaugs ir taip pat kaip mes būtinai įsivaikins vieną ar du vaikus, kad vaikai negyventų vaikų namuose. Globotinė mergaitė žino, kad jie ne jos biologinė šeima, bet ji žino ir tai, kad ji yra ir bus jų dukra ir sesuo jos vaikams.	Jos vaikai kai užaugs seks motinos pavyzdžiu, globos vaiką.
43	(Gal dabar ką darytumėte kitaip?)Ne vieną kartą pati savęs klausė...Ir kiekvieną kartą pati sau atsakė, kad nieko nenorėtų pakeisti..... Vaikas turi namus, turi šeimą. Ji gyvena normalų gyvenimą, ji turi galimybę... . Ir ji išgyveno, mes ją suradome, ji surado mus. Auga graži ir protinga, mokslai sekasi labai gerai.....	Reikšminga tai, kad pasiteisino vaiko globos/įvaikinimo lūkesčiai.
44	Jai dažnai sako, kad ji augina trynukes. Ir ji yra laiminga. Vaikų darželyje kiekvieną kartą verkdamo Motinos diena skirtame vaikų renginyje, kai jos globotinė žiūrėdavo laimingom ir linksmom akytėm į ją ir deklamuodavo arba dainuodavo apie mama. Verkdamo iš džiaugsmo, kad abi turi viena kitą. Aš ją, o ji mane-savo mamą ir šią šventę - Motinos dieną....	(Džiaugsmo ašaros) jaučiasi laiminga turėdama dar vieną vaiką - įdukra
45	...Šeimoms, kurios turi savo vaikų patartų priimti vaiką maždaug tokio pat mažiaus, geriausiai kuo mažesni, kad jis neprisimintų kito gyvenimo. Kad jus būtumėt jo prisiminimuose vienintele šeima, kaip jų atveju.....	Globėja rekomenduoja globoti/įvaikinti vaiką kuo mažesni, nes lengvesnė psichologinė adaptacija.

1]Daugiau vaikų neplanavo.2] Draugės pavyzdys paskatino vaiko globai.3] Ji jaudinosi dėl paliktos mergaitės vaikų namuose.4] Vis dažniau galvodavo apie įvaikinimą.5] Motyvuoja, kad vienam žmogui duoti galimybę gyventi šeimoje.6] Savo vidinius jausmus slėpė, nes žinojo, kad pritarimo nebus.7] svarbus abipusis, bendras sprendimo priėmimas.8] Jautėsi nejaukiai, truputį nerimavo, jaudinosi dėl naujos motinystės ateities.9] Vaiko laukimas virto savotiška šeimos krize.10] Suvokė, kad sprendimą globoti vaiką reikia priimti čia ir dabar.11] Mokymai, kitų patirtis padėjo sumažinti laukimo nerimą.12] Suvokė, kad mokymai labai yra reikalingi netik auginant svetimą vaiką.13] Džiaugsmas gavus leidimą įsivaikinti.14] Rekomenduojama vaiko globa iki 4 – erių metų.15] Priežastys lėmusios apsisprendimą įvaikinti, tai noras padaryti gerą darbą, padėti vaikui.16] Dėmesys sutelkiamas į vaiką, o ne į vaiko lytį.17] Reikšmingas žingsnis globos link buvo nedrąsus ir neryžtingas.18] Vengė kaltės pojūčio.19] Noras turėti sveiką globotinę.20] Nesuprastas motyvas direktorės abejonės, dėl vaikų sveikatos.21] Po truputį jaučia prierašumo jausmą.22] Suvokia, kad svarbios biologinės šaknys.23] Vaiko biologines šaknis vertina ir priima.24] Norai, lūkesčiai virsta realybe.25] Įsitikinusi, kad įvaikinimas vaikui suteikia saugumo jausmą.26] Pasirengimo įvaikinti laikotarpiu jautėsi didelis nuovargis.27] Pasirengimo įvaikinti laikotarpiu jautė didesnę emocijų įtampos amplitūdį, išgyveno vidinius konfliktus.28] Psichologinis pasiruošimas netik jai, bet ir šeimos nariams.29] Džiaugiasi sėkminga vaiko adaptacija šeimoje, socialinė integracija.30] Džiaugiasi santykių stabilumu, formuoja psichologinį mamos ir vaiko ryšį.31] Jaučia atsakomybę už globotinę ir kurią jos ateitį.32] Suvokia, kad kuo daugiau bendraudama su vaiku, vaikas lengviau adaptuosis naujoje aplinkoje.33] Bendrauja su vaiku ir formuoja tarpusavio pasitikėjimą.34] Didelį psichologinį poveikį padarė jos šeimai atėjęs vaikas.35] Pirmą pusmetį jautėsi sunkumas, nepatirti pokyčiai.36] Gebėjimas įsiklausyti į vaiko organizmo fiziologinius ir emocinius poreikius.37] Nenormalūs fiziologiniai poreikiai pasibaigė, kai stabilizavosi vaiko emocinė būseną.38] Dėl stabilios aplinkos jaučiasi užsimezges prierašumas tarp kitų šeimos vaikų.39] Reikėjo visiems išmokti skirti ribas bei taisykles.40] Globėja mano, kad jos teisingas pasirinkimas yra vaikui papasakoti apie jo biologines šaknis bei įvaikinimą.41] Nemaloni situacija pastūmėjo vaikui atskleisti tiesą, o tai suteikė stabilumo jausmą.42] Jos vaikai kai užaugo seks motinos pavyzdžiu, globos vaiką.43] Reikšminga tai, kad pasiteisino vaiko globos/įvaikinimo lūkesčiai.44] jaučiasi laiminga turėdama dar vieną vaiką – įdukrą.45] Globėja rekomenduoja globoti/įvaikinti vaiką kuo mažesnę, nes lengvesnę psichologinę adaptaciją.

Branduoliai :

- Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką (draugės pavyzdys, duoti galimybę gyventi šeimoje, noras padaryti gerą darbą) [2, 5, 15]

- Dėmesys ne vaiko lyčiai, o vaikui ir jo biologiniai prigimčiai (noras turėti sveiką vaiką, [16, 19, 22, 23])
- Mamos/įmotės vaidmens įsisąmoninimas/veiksniai (jaudinasi dėl svetimų vaikų) [3, 4, 30, 31, 32, 33,
- Partnerio ir kitų žmonių pritarimo svarba [6, 7]
- Ambivalentiškos emocijos dėl mamos/globėjos ateities(nerimavo, jaudinosi, džiaugėsi) [8,13]
- Didelė reikšmė teikiama įvaikinimui, o ne globai [25]
- vaiko laukimo globoti/įvaikinti etape emocinių būsenų patyrimas (nerimas, baimė, išgyventi vidiniai konfliktai) [9, 26, 27, 28]
- Mokymų svarba / kitų patirtis ne tik auginant svetimą vaiką. (sumažinti laukimo nerimą) [11, 12]
- Pasiteisinę lūkesčiai (prieraišumas, sėkminga adaptacija, ryšys, patenkinti poreikiai [21, 24, 29, 30,38, 43,])

5 žingsnis. Sudaromas galutinis tiriamo fenomeno apibrėžimas (suformuotas remiantis visu tekstu). Nuoseklus tekstas dar trumpiau nusakomas bendru fenomeno apibrėžimu taip, kad jame atsispindėtų visas tyrimo požiūriu esminis turinys. Sudarant nuoseklų tekstą bei tiriamo fenomeno apibrėžimą naudotasi tokia pagalbine schema:

- a) sprendimą auginti svetimą vaiką savo šeimoje samprata.
- b) vidinis patyrimas (kai savirefleksija padeda suvokti jautimus, mintis, emocijas, jausmus, norus ir t.t.).

FENOMENO APIBRĖŽIMAS

Sigita SAVO patyrimą sieja su subjektyviai išgyventa psichologine būsena, ambivalentiškais jausmais dėl ateities, mamos/ įmotės įsisąmoninimu. Motyvai lemiantis ir keičiantys sprendimo priėmimą auginti savo šeimoje svetimą vaiką: draugės pavyzdys, duoti galimybę vaikui gyventi šeimoje, noras padaryti gerą darbą. Didesnis dėmesys skiriamas ne vaiko lyčiai, o vaikui ir jo biologiniai prigimčiai bei įvaikinimui, o ne globai. Tam reikalinga partnerio bei kitų artimųjų pritarimas. Vaiko laukimo globoti/įvaikinti etape emocinių būsenų išgyvenimas, mokymų svarba / kitų patirtis ne tik auginant svetimą vaiką pateisino visus lūkesčius (sėkmingą adaptaciją, tarpusavio ryši, prieraišumą, poreikius).